

EXAMENSARBETE

**TANYA ANDERSSON
& MALIN LASSAS**

**Du vet väl om att du är värdefull – Barns och
föräldrars känsla av delaktighet inom
familjen**

Tanya Andersson & Malin Lassas

Arcada – Nylands svenska yrkeshögskola
Det sociala området

Helsingfors 2009

EXAMENSARBETE	
Arcada	
Utbildningsprogram:	Det sociala området
Identifikationsnummer:	2617 och 2635
Författare:	Tanya Andersson och Malin Lassas
Arbetets namn:	Du vet väl om att du är värdefull – Barns och föräldrars känsla av delaktighet inom familjen
Handledare (Arcada):	Rut Nordlund-Spiby
Uppdragsgivare:	Lovisa stad
<p>Sammandrag:</p> <p>Detta examensarbete undersöker barnens och föräldrarnas upplevelse av delaktighet inom den egna familjen. Syftet med arbetet är att undersöka hur barnen och föräldrarna upplever delaktigheten och hur man kunde främja deras upplevelse av delaktighet inom familjen. Problemställningarna är vilka aktiviteter barnen och föräldrarna upplever som betydelsefulla och om föräldrarna upplever att deras arbetssituation påverkar deras möjlighet till gemensam tid inom familjen och därmed känslan av delaktighet. I undersökningen används både kvalitativ och kvantitativ metod. Urvalet för den kvalitativa metoden bestod av fyra svenskspråkiga förskolebarn och för den kvantitativa metoden av 77 st, dvs. 50 % (svarsprocenten var 54,55 %) av de svenskspråkiga förskolebarnens föräldrar. Inom den kvalitativa metoden utfördes individuella temaintervjuer och inom den kvantitativa metoden en enkätundersökning. I rum, dvs. det geografiska området, utgörs avgränsningen av Lovisa, Liljendal, Pernå och Strömfors. Materialet består av teorier om delaktighet, barndom, föräldraskap och samhällets inverkan på dessa. Resultaten för den kvalitativa undersökningen visar att barnens upplevelse av delaktighet inom familjen består av möjligheten till aktivitet, växelverkan och trygghet. Resultaten för den kvantitativa undersökningen visar att föräldrarna upplever delaktigheten inom familjen som viktig. Föräldrarnas arbetssituationer påverkar dock familjens möjlighet till gemensam tid. Resultaten för båda undersökningarna visar dessutom att både barn och föräldrar värdesätter de gemensamma aktiviteterna och tiden tillsammans.</p>	
Nyckelord:	delaktighet, barndom, föräldraskap, samhällets inverkan på familjens vardag
Sidantal:	109
Språk:	Svenska
Datum för godkännande:	15.1.2010

DEGREE THESIS	
Arcada	
Degree Programme:	The social programme
Identification number:	2617 and 2635
Author:	Tanya Andersson and Malin Lassas
Title:	You are precious- Children's and parents' feeling of participation in the family
Supervisor (Arcada):	Rut Nordlund-Spiby
Commissioned by:	The city of Loviisa
<p>Abstract:</p> <p>This thesis is a study about the children's and the parents' experience of participation in their own family. The aim is to research how the children and the parents experience the participation and how to promote their experience of participation in their family. The research questions are which activities feel meaningful to the children and the parents and if the parents feel that their work situation affects on their possibility to spend time with their children and therefore the experience of participation among the family. In the study both qualitative and quantitative methods are used. For the qualitative study four pre-school children is used as respondents and for the quantitative study 77, that is 50 % of the parents of the swedish speaking pre- school children. The qualitative study consists of four individual interviews with swedish speaking children in pre- school and for the quantitative study a questionnaire is sent out. The geographic limitation for the study are the municipalities Loviisa, Liljendal, Pernaja and Ruotsinpyhtää. The material consists of theory about participation, childhood, parenthood and society's affect on these. The results of the qualitative study shows that the children's experience of participation in their own family consists of the possibility to activity, interaction and safety. The results of the quantitative study shows that the parents experiences that participation among the family is important. The work situations of the parents affects on the family's possibility to time with each other. The results for both researches shows that both children and parents appreciates common activities and the time they spend together.</p>	
Keywords:	participation, childhood, parenthood, society's affect on the everyday life of the family
Number of pages:	109
Language:	Swedish
Date of acceptance:	15.1.2010

OPINNÄYTE	
Arcada	
Koulutusohjelma:	Sosiaaliai
Tunnistenumero:	2617 ja 2635
Tekijä:	Tanya Andersson ja Malin Lassas
Työn nimi:	Tiedäthän olevasi arvokas- Lasten ja vanhempien yhteenkuuluvuudentunne perheessä
Työn ohjaaja (Arcada):	Rut Nordlund-Spiby
Toimeksiantaja:	Loviisan kaupunki
<p>Tiivistelmä:</p> <p>Tämä opinnäytetyö tutkii lasten ja vanhempien yhteenkuuluvuuden tunnetta omassa perheessä. Tavoitteena on tutkia miten lapset ja vanhemmat kokevat yhteenkuuluvuuden tunteen ja miten yhteenkuuluvuutta voisi tukea ja edistää perheessä. Tutkimusongelmia ovat mitkä aktiviteetit tuntuvat lapsista ja vanhemmista merkityksellisiltä ja kokevatko vanhemmat että heidän työtilanteensa vaikuttaa heidän mahdollisuuteensa yhteiseen aikaan perheen kanssa ja näin ollen yhteenkuuluvuuden tunteeseen perheessä. Tutkimuksessa käytettiin sekä kvalitatiivista että kvantitatiivista tutkimusmenetelmää. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa kohderyhmänä toimi neljä ruotsinkielistä esikouluikäistä lasta ja kvantitatiivisessa tutkimuksessa kohderyhmänä toimi 77 kpl, eli 50 % kaikista ruotsinkielisistä esikouluikäisten lasten vanhemmista. Kvalitatiivisena tutkimusmenetelmänä käytettiin henkilökohtaisia teemahaastatteluja ja kvantitatiivisena tutkimusmenetelmänä kyselylomakkeita. Kohderyhmä rajataan edelleen maantieteellisiin perustein Loviisan, Liljendalin, Pernajan ja Ruotsinpyhtään alueeseen. Materiaali perustuu teorioista koskien yhteenkuuluvuutta, lapsuutta, vanhemmuutta ja yhteiskunnan vaikutuksesta näihin. Kvalitatiivisen tutkimuksen tulokset osoittavat että lasten yhteenkuuluvuuden tunne perustuu heidän mahdollisuuteensa osallistua erilaisiin aktiviteetteihin, heidän mahdollisuuteensa vuorovaikutukseen sekä heidän mahdollisuuden turvallisuuden tunteeseen. Kvantitatiivisen tutkimuksen tulokset osoittavat vanhempien pitävän perheen yhteenkuuluvuuden tunnetta tärkeänä. Vanhempien työtilanteet vaikuttavat kuitenkin perheen mahdollisuuteen yhteiseen aikaan. Molempien tutkimusten tulokset osoittavat kuitenkin että sekä lapset että vanhemmat arvostavat yhteisiä aktiviteettejä sekä aikaa yhdessä.</p>	
Avainsanat:	yhteenkuuluvuus, lapsuus, vanhemmuus, yhteiskunnan vaikutus perheen arkielämään
Sivumäärä:	109
Kieli:	Ruotsi
Hyväksymispäivämäärä:	15.1.2010

INNEHÅLL

1	INLEDNING.....	8
1.1	FAMILJENS HISTORIA.....	8
1.2	TIDIGARE FORSKNING.....	9
1.3	SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	10
1.4	METOD OCH TEORI.....	11
2	DELAKTIGHET.....	12
2.1	DEFINITIONER OCH FÖRKLARINGSMODELLER.....	12
2.2	FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR DELAKTIGHET.....	14
3	BARN- OCH FÖRÄLDRAPERSPEKTIV.....	22
3.1	FÖRÄLDRASKAP.....	22
3.1.1	<i>Det komplexa föräldraskapet i dagens samhälle.....</i>	<i>22</i>
3.1.2	<i>Föräldraskapets innebörd.....</i>	<i>25</i>
3.2	BARNDOM.....	29
3.2.1	<i>Historisk bakgrund.....</i>	<i>29</i>
3.2.2	<i>En bra barndom.....</i>	<i>30</i>
4	SAMHÄLLSPERSPEKTIV.....	35
4.1	FOSTRAN OCH FOSTRINGSGEMENSKAP.....	35
4.2	FAMILJEPOLITIK.....	39
5	METOD OCH MATERIAL.....	44
5.1	ETISKA REFLEKTIONER.....	44
5.2	KVANTITATIV METOD.....	46
5.3	KVALITATIV METOD.....	48
6	RESULTATREDOVISNING.....	51
6.1	RESULTAT FÖR DEN KVANTITATIVA UNDERSÖKNINGEN.....	51
6.2	RESULTAT FÖR DEN KVALITATIVA UNDERSÖKNINGEN.....	66
6.2.1	<i>Presentation av intervjusituationerna.....</i>	<i>67</i>
6.2.2	<i>Sammanfattning av de fyra intervjuerna.....</i>	<i>68</i>
7	ANALYS.....	73
7.1	KVANTITATIV ANALYS.....	73
7.2	KVALITATIV ANALYS.....	84
7.3	JÄMFÖRELSE MELLAN KVANTITATIVA OCH KVALITATIVA RESULTAT.....	92
8	VALIDITET OCH RELIABILITET.....	96
8.1	VALIDITET OCH RELIABILITET - KVANTITATIV METOD.....	96
8.2	VALIDITET OCH RELIABILITET - KVALITATIV METOD.....	98
9	AVSLUTANDE DISKUSSION.....	101
	KÄLLOR.....	103

TABELL 1	Åldersfördelningen av respondenterna (antal i stycke och procent)	51
TABELL 2	Respondenternas arbetssituationer (antal i stycke och procent).....	53
TABELL 3	Anser respondenten att hans eller hennes arbetssituation lämnar utrymme för gemensam tid med barnet/barnen (antal i stycke och procent).....	55
TABELL 4	Tidsbegränsning på datoranvändning (antal i stycke och procent).....	63
TABELL 5	Barnets känsla av delaktighet. Kategorier som den kvalitativa analysen baserar sig på belysta med citat från de fyra intervjuerna med barn.....	85
FIGUR 1	Fördelningen av respondenternas grad av utbildning (antal i stycke).....	52
FIGUR 2	Antal timmar respondenten i genomsnitt anser sig ha tillsammans med sitt/sina barn per vecka (angett i procent).....	56
FIGUR 3	Respondentens arbetssituation vs. respondentens upplevelse av att dennes arbetssituation lämnar utrymme för gemensam tid med barnet/barnen (antal i stycke).....	56
FIGUR 4	Respondentens arbetssituation vs. hur mycket tid i genomsnitt (angett i timmar/vecka) anser respondenten sig ha tillsammans med sitt/sina barn.....	57
FIGUR 5	Respondenten erbjuds tillräckligt med tid och möjlighet till växelverkan med daghemspersonalen (antal stycke).....	58
FIGUR 6	Vad brukar respondenterna göra tillsammans med sitt/sina barn (antal stycke)	59
FIGUR 7	Hur upplever respondenterna familjens gemensamma tid (antal stycke).....	60
FIGUR 8	Vilka måltider familjen äter tillsammans och hur ofta (antal stycke).....	62
FIGUR 9	Antal familjer som firar respektive högtid tillsammans (antal stycke).....	64
FIGUR 10	Barnets delaktighet. Resultatet av den empiriska forskningens kvalitativa del...	92
BILAGA 1	Informationsbrev till dem som förmedlar kontakten och anhållan om forskningslov	
BILAGA 2	Informationsbrev till förskoleläraren	
BILAGA 3	Enkät med följbrev till föräldrarna (Sv)	
BILAGA 4	Enkät med följbrev till föräldrarna (Fi)	
BILAGA 5	Informerat samtycke till föräldrarna (Sv)	
BILAGA 6	Informerat samtycke till föräldrarna (Fi)	
BILAGA 7	Intervjuguide	

FÖRORD

Vill vi rikta ett stort tack till alla som hjälpt och stött oss under arbetsprocessens gång!
Speciellt vår handledare Rut Nordlund-Spiby, våra familjer, vänner och andra som
funnits där för oss. Vi vill också tacka varandra för ett gott samarbete.

Lovisa, november 2009

Tanya Andersson

Malin Lassas

1 INLEDNING

Vi delar båda samma grundläggande värderingar och är av åsikten att familjen, de människor som står en allra närmast är det viktigaste som finns i livet. Idén om vårt examensarbete började med att vi båda funderat mycket på vad det egentligen är som gör att vissa familjer fungerar och mår bra tillsammans medan andra inte lyckas lika bra. Vi hade också diskuterat frågor som denna sinsemellan och var överens om att familjens känsla av delaktighet skulle vara ett intressant och viktigt ämne att skriva om. Vi hade även läst en massa om delaktighet men fokus hade oftast legat på problem eller funktionshinder av olika slag. Samma gällde det som fanns skrivet om familjen. Vi ville därför koncentrera oss på vanliga familjer och deras vardag.

Vi siktar båda på att efter utexamineringen börja arbeta inom dagvården. Där kan vi tillämpa den kunskap vi fått genom vårt examensarbete med barn- och föräldraperspektiv genom att stöda föräldrarna på ett bättre sätt. En eventuell målsättning som vi hoppas kunna förverkliga i framtiden är att öppna ett privat daghem där familjen och dess delaktighet fungerar som den centrala riktlinjen för daghemmets verksamhet. För att kunna fokusera på familjen på ett adekvat sätt i verksamheten kommer vi att ha nytta av kunskapen vi fått genom vårt examensarbete.

1.1 Familjens historia

Den finländska familjen har genomgått stora förändringar genom historien. Under början av 1800-talet var storfamiljen den vanligaste familjemodellen i Finland. Storfamiljerna kunde bestå av upp till 50 personer och inom samma storfamilj kunde 7-10 äkta par leva under samma hushåll. Gårdarna där storfamiljerna bodde bestod oftast av en "familjestuga" som utgjorde huvudbyggnad och runt omkring den fanns små fönsterlösa bodar där privat egendom förvarades. Bodarna användes också som sommarbostäder åt storfamiljens medlemmar. (Karisto et al. 1998 s. 137)

I och med att svedjebruket, som utgjort den ekonomiska grunden för storfamiljen försvann började också storfamiljen försvinna. (Karisto et al. 1998 s.141) Under

industrialiseringen gled familjerna ifrån den stora gemenskapen och började ty sig till de egna familjemedlemmarna. Kärnfamiljen blev den vanligaste familjemodellen. Allt fler började bilda familj p.g.a. kärlek och människor började förstå att barn var barn, de skulle inte arbeta och de var inte likadana som de vuxna. (Karisto et al. 1998 s. 157)

Efter andra världskriget har den finländska familjen gått igenom många snabba förändringar. På 1980- och 1990- talen har förändringarna fortsatt. I synnerhet har människornas bild av vad som utgör en familj förändrats radikalt. Skilsmässor är idag vanliga, därav är också ensamförsörjande föräldrar och styvfamiljer vanliga fenomen i dagens Finland. (Karisto et al. 1998 s. 203-204) Karisto et al. (1998 s. 207-208) poängterar vidare att det genom tiderna funnits olika sätt att definiera begreppet *Familj*. Karisto et al. Skriver att Nykysuomen sanakirja från 1950- talet definierade familjen som en kärnfamilj bestående av man, hustru och barn. Några decennier senare ser definitionen annorlunda ut. Karisto et al. berättar att Suomen kielen perussanakirja från 1992 definierar begreppet familj såhär: *Familj* är en grupp av samboende individer, vanligen två personer som antingen är gifta eller sambor samt deras barn; eller en ensam far eller mor med barn; eller ett barnlöst par. (Karisto et al. 1998 s.207-208)

1.2 Tidigare forskning

Reija Lilja, Rita Asplund och Kaisa Kauppinen (2007) har skrivit rapporten *Är familjeledighet och dess kostnader en broms för jämställdhet mellan könen?* Rapporten ingår i Social- och hälsovårdsministeriets rapporter och presenterar de viktigaste resultaten från projektet *Familj och karriär som en utmaning för jämställdhetsplanering*. Denna undersökning har bl.a. kommit fram till resultat som att orsakerna till att pappor ibland väljer att inte alls utnyttja möjligheten att hålla familjeledighet eller de inte stannar på familjeledigheten längre än de gör i dagens läge är ekonomiska och avgörs av pappans arbetsmarknadssituation. Om pappan står utanför arbetsmarknaden väljer han ofta att helt lämna bort familjeledigheten. En välavlönad pappa tenderar att hålla familjeledigheten i större utsträckning än en lågavlönad då den välavlönade pappans familj bättre klarar av inkomstbortfallet familjeledigheten förorsakar. Undersökningen presenterar även resultat om att lönen för de mammor som återvänder från familjeledigheten klart släpar efter lönerna för de kvinnor som inte har barn. Enligt dessa resultat minskar dessa negativa löneeffekter även relativt snabbt efter

att mammorna börjat arbeta igen. Liknande effekter på pappornas lön kunde inte påvisas, eftersom familjeledigheten oftast är mycket kort för deras del. (Lilja et al. 2007) På basen av bl.a. dessa resultat anser vi att föräldrarnas arbetssituation – indirekt löneförhållanden - påverkar familjens möjlighet till gemensam tid och därmed möjligheten att uppnå känslan av delaktighet inom familjen.

Marika Hakala, Mari Järvinen och Mari Torikka (2000) har skrivit sin Pro gradu avhandling under rubriken *Kasvatusvastuu osana vanhemmuutta*. De undersöker vem som har huvudansvaret gällande barnets fostran enligt föräldrarna och vilka aspekter som enligt föräldrarna hör till deras eget ansvarsområde. Andra centrala punkter i undersökningen är föräldrarnas rättigheter och skyldigheter samt föräldrarnas syn på det kollektiva fostringsansvaret och mängden stöd de upplever sig få från samhällets sida. Undersökningens resultat påvisar att huvudansvaret för barnets fostran hör till föräldrarna. De viktigaste faktorerna i ansvaret för fostran är att lära barnen om ärlighet, hjälpsamhet, hälsosamma levnadsvanor, att sätta gränser, goda beteendevanor samt ömsesidiga umgängesmönster. Andra viktiga personer gällande barnets fostran var enligt föräldrarna daghemspersonalen, far- och morföräldrarna, äldre syskon och ledare för hobbyverksamhet. Majoriteten av föräldrarna ansåg sig få tillräckligt med stöd gällande fostran av sin omgivning. (Hakala et. al 2000)

1.3 Syfte och frågeställningar

Syftet med vårt examensarbete är att undersöka hur man på bästa möjliga sätt kunde främja föräldrarnas och barnens upplevelse av delaktighet i den egna familjen. Vi vill veta hur barn och föräldrar använder sin gemensamma fritid; vilka stunder som känns värdefulla samt när föräldrarna och barnen känner delaktighet inom den egna familjen. Då vi som blivande socionomer har arbete med barn och unga som vår kommande yrkesprofil vill vi försöka utarbeta ett arbetsredskap. Då vårt syfte är att undersöka hur man på bästa möjliga sätt kunde främja föräldrarnas och barnens upplevelse av delaktighet samt gemenskap i den egna familjen vill vi nå föräldrar men också daghemspersonal, då daghemspersonalen spelar en stor roll i barnens vardagliga fostran. På detta sätt försöker vi alltså främja fostringsgemenskapen. I vårt examensarbete har vi

använt oss av tre forskningsfrågor, nämligen 1. Hur kan man främja barnens och föräldrarnas känsla av delaktighet inom den egna familjen? 2. Vilka aktiviteter upplever barnen och föräldrarna som betydelsefulla med tanke på delaktigheten inom den egna familjen? 3. Upplever föräldrarna att deras arbetssituation påverkar deras möjlighet till gemensam tid och därmed känslan av delaktighet inom den egna familjen?

1.4 Metod och teori

Vi åkte till alla förmän för förskoleundervisningen i Lovisa, Liljendal, Pernå och Strömfors efter anhållan om forskningslov (se bilaga 1). Vi informerade även daghemspersonalen om vår undersökning (se bilaga 2). I den empiriska delen av vår undersökning har vi valt att använda oss av både kvalitativ och kvantitativ metod. Eftersom vi vill få fram både föräldrarnas och barnens perspektiv på våra forskningsfrågor ansåg vi det relevant att vända oss till båda respondentgrupperna. Tanya Andersson är huvudsakligen ansvarig för utförandet av den kvantitativa delen av den empiriska forskningen och resultatredovisningen samt analysen av dessa. I den kvantitativa delen av den empiriska forskningen använde vi oss av en enkät som skickades ut till alla föräldrar som hade barn i förskola i Lovisa, Liljendal, Pernå och Strömfors. En av föräldrarna fick sedan besvara enkäten. Malin Lassas är huvudsakligen ansvarig för den kvalitativa delen av vår empiriska forskning, dvs. utförandet av fyra intervjuer med förskolebarn och resultatredovisningen samt analysen av dessa. Vårt metodkapitel består därav av två metodbeskrivningar där Tanya Andersson skrivit om den kvantitativa metoden och Malin Lassas skrivit om den kvalitativa metoden.

Vår teoridel består av tre kapitel. Det första kapitlet behandlar begreppet delaktighet. I kapitlet definieras och presenteras begreppet ur olika synvinklar. Förutsättningarna och betydelsen av delaktighet behandlas också här. Malin Lassas har skrivit kapitlet om delaktighet. Det andra kapitlet i vår teoridel handlar om föräldra- och barnperspektiv. Här behandlas och diskuteras begreppen föräldraskap och barndom på basen av olika teorier. Tanya Andersson har skrivit delen om föräldraskap och Malin Lassas har skrivit delen om barndom. Det tredje kapitlet behandlar samhällsperspektiv. I detta kapitel poängteras olika aspekter av samhällets inverkan på föräldrarnas och barnens vardag. Tanya Andersson har skrivit kapitlet om samhällsperspektiv. Vår teori är uppbyggd så

här eftersom vi anser att dessa delmoment på ett relevant sätt belyser det vi vill poängtera med vårt examensarbete.

Vi vill poängtera att hela vårt examensarbete bygger på samarbete mellan oss båda. Även om vi har skrivit olika delar av arbetet har vi kontinuerligt under arbetsprocessens gång reflekterat och diskuterat allt innehåll som finns i arbetet tillsammans.

2. DELAKTIGHET

“Tell me and I will forget.

Show me and I may remember.

Involve me and I’ll understand.”

A Chinese saying

Begreppet delaktighet spelar en central roll i vårt examensarbete. Då vi skriver om föräldrarnas och barnens känsla av delaktighet i den egna familjen är det viktigt att definiera och utreda vad begreppet innebär samt med på vilken teorigrund begreppet förklaras. Vi har valt att belysa det mångfacetterade begreppet delaktighet ur olika synvinklar för att förklara varför delaktigheten spelar en så stor roll i vårt arbete. I det här kapitlet presenterar vi olika definitioner och förklaringsmodeller på begreppet delaktighet, vi reflekterar också över vilka faktorer och förutsättningar som möjliggör känslan av delaktighet hos en människa samt fokuserar på växelverkan och kommunikation och dess betydelse för delaktighet.

2.1 Definitioner och förklaringsmodeller

För att förklara begreppet delaktighet brukar man använda sig av *KASAM*, känsla av sammanhang. Man kan säga att *KASAM* består av tre komponenter, nämligen *begriplighet*, *hanterbarhet* och *meningsfullhet*. En människa med hög känsla av begriplighet antar att de stimuli han/ hon kommer att stöta på i framtiden kommer att vara förutsägbara, eller att de, om de ändå kommer som överraskningar åtminstone går att ordna och förklara. I praktiken betyder detta alltså att människor med hög känsla av begriplighet kan möta motgångar och kriser i livet på ett sätt som gör dem överkomliga. Hanterbarhet handlar om känslan av att man har resurser till sitt förfogande. Dessa kan användas då man möts av krav som omvärlden ställer på en. Resurserna kommer både inifrån människa själv och från omvärlden. Exempel på sådana resurser är t.ex. stark självkänsla (inre resurs) och ett stort socialt nätverk (yttre resurs). En människa med hög känsla av meningsfullhet engagerar sig i sitt eget och andras liv. Han/ hon betonar vad som enligt honom/ henne är viktigt och betydelsefullt, dvs. vad som har en mening.

Känslan av meningsfullhet gör att åtminstone en del problem och kriser känns som utmaningar, värda att ta sig igenom och investera energi i. (Antonovsky 1991 s. 38-41)

Känslan av sammanhang gör att människan känner sig medverkande i de processer som skapar såväl stora livsval som små vardagliga erfarenheter. Man har en genomträngande och varaktig men dynamisk känsla av tillit till att de stimuli man har inom sig samt omkring sig under livets gång är strukturerade, förutsägbara och begripliga. Man känner också att de resurser som krävs för att möta dessa stimuli finns tillgängliga och att kraven som ställs på en är värda investering och engagemang. (Antonovsky 1991 s.41)

Molin (2004 s. 65) har skrivit kapitlet *Delaktighet inom handikappområdet – en begreppsanalys* som ingår i boken *Delaktighetens språk*, red. Anders Gustavsson där han gör en begreppsanalys på begreppet delaktighet. WHO:s klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa förkortas ICF International Classification of Functioning, Disability and Health). I ICF är delaktighet ett av de mest centrala begreppen. Delaktighet definieras där på följande sätt: ”En individs engagemang i livssituationer i förhållande till hälsoförhållanden, kroppsfunktioner och kroppens struktur, aktiviteter och faktorer i omgivningen”.

Om man väljer att fokusera på begreppen *engagemang* och *aktivitet* får man en bra bild av vad som menas med delaktighet. Då man är engagerad i de olika livsuppgifterna man ställs inför är man också aktivt deltagande i det som händer omkring en. Människan upplever att det som händer i hennes liv är viktigt och hon upplever att hon har resurser att engagera sig och vara aktiv gällande sitt eget liv. (Molin 2004 s.66) En ofta förekommande ”allmän” förklaring på delaktighetsbegreppet är att ”vara aktivt deltagande i samhällslivet”. Molin poängterar dock att en människa inte nödvändigtvis är delaktig bara för att han/ hon deltar i en aktivitet. Om en person enbart deltar i något hävdar Molin att han/ hon är minimalt delaktig dvs. delaktig enbart på basen av själva deltagandet. För att då uppnå motsatsen, maximal delaktighet krävs i enlighet med ICF:s definition att deltagandet kännetecknas av att en aktivitet genomförs med engagemang. ”Formeln” för delaktighet skulle i så fall vara: Deltagande + Aktivt engagemang = Delaktighet. (Molin 2004 s. 70)

ICF klassifikation handlar om personer med funktionshinder men definitionen av delaktighet kan också användas gällande friska människor. Det är av stor betydelse för varje människa att han/ hon känner sig delaktig i sina egna livsarenor. Delaktigheten är en viktig förutsättning för människans välbefinnande.

2.2 Förutsättningar för delaktighet

Det finlandssvenska kompetenscentret inom det sociala området har utarbetat en praktikkarta som skall utgöra ett verktyg i arbetet med funktionshindrade. Praktikkartan bygger på Thomas olika dimensioner av delaktighet. (Enroth-Roswall, & Lindell 2009 s.58-59)

Vi har valt att fokusera på de dimensioner av delaktighet som kan tillämpas med barn. Den första av dimensionerna är "Möjlighet att välja". Ett barn skall ha möjlighet att göra egna val enligt hans eller hennes utvecklingsnivå. Vårt examensarbete behandlar barn i förskoleåldern. De behöver trygghet och klara gränser och skall inte behöva bestämma över sina angelägenheter. Val som barn i denna ålder kan göra är t.ex. vilken godnatt saga som skall läsas eller om det blir äpple eller päron till mellanmål. Den andra dimensionen "Möjlighet att få information, kunskap" kan också användas med tanke på barn. För att ett barn skall uppleva att det är delaktigt är det viktigt att han eller hon har tillgång till den information som angår honom eller henne. Ett barn i förskoleåldern lär sig ny kunskap varje dag så det är viktigt att denna kunskap finns tillgänglig för barnet på ett sätt som han eller hon kan ta till sig. Den fjärde dimensionen "Möjlighet att uttrycka sig" är av stor vikt då det gäller barn. För att ett barn skall känna sig delaktigt är det viktigt att han eller hon ges möjlighet att uttrycka sig dvs. att hon eller han får säga sina åsikter och ge uttryck för sina känslor och att han eller hon då tas på allvar. Den femte dimensionen av delaktighet "Möjlighet att få stöd och hjälp att uttrycka sig" är också viktig då det gäller barn. Ett barn kan ibland ha svårt att uttrycka sig av olika orsaker. Det finns saker som är svåra att säga, t.ex. negativa känslor kan vara svåra att uttrycka på ett konstruktivt sätt. Barn i förskoleåldern kan också vara på olika nivåer språkmässigt och därför ha svårt att säga det han eller hon vill. Det är viktigt att visa barnet att man lyssnar och ger utrymme för det barnet vill uttrycka. Det är också viktigt att man stöder barnet genom att hjälpa honom eller henne på traven ibland då man märker att barnet har svårigheter att uttrycka det han eller hon vill. (Enroth-Roswall, &

Lindell 2009 s.58-59) Dessa dimensioner tangerar alla växelverkan och kommunikation människor emellan. Vi kommer att återkomma till dessa ämnen i ett senare skede.

Marjatta Bardy (2002 s. 123) har skrivit kapitlet *Lasten osallisuus* i boken Mikä lapsiamme uhkaa? *Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittisen keskusteluun* red. Marjatta Bardy, Minna Salmi & Tarja Heino. Hon poängterar att för att ett barn skall känna sig delaktigt är det viktigt att det har sociala modeller i nära relationer med vuxna. Det är också centralt att barnet kan känna tillit till omvärlden och till sig själv. En sund självkänsla och upplevelsen av delaktighet grundar sig på den trygga förvissningen om att barnet själv är värdefullt och unikt. Om detta är bilden man har av sig själv bildar det ens människosyn, dvs. sättet man ser på sina medmänniskor. (Bardy 2002 s.123)

För att kunna vara delaktiga i vardagens olika arenor måste ett barn lära sig vissa "livspolitiska" kunskaper. Dessa kunskaper lär barnet sig genom den normala socialiseringen där den egna familjen spelar den viktigaste rollen. Den vardagliga växelverkan med föräldrar och syskon ger barnet den modell det behöver för att kunna utöva socialt samspel med andra människor t.ex. på dagis men också senare i livet. Om det sociala samspelet inte fungerar i familjen lär barnet sig felaktiga och bristfälliga beteendemodeller för socialt samspel och växelverkan människor emellan. (Bardy 2002 s.124-125)

Lotta Bjervås (2003 s.68-69) har skrivit kapitlet *Det kompetenta barnet* som ingår i boken *Förskolan – barns första skola!* (red. Eva Johansson & Ingrid Pramling Samuelsson). Hon framhåller vikten av att de vuxna är känsliga för och medvetna om barns perspektiv. Att vara kapabel att betrakta världen och det som sker i den med ett barns ögon är inte det lättaste, däremot nödvändigt för att kunna sätta in sig i barnets situation. Frågor som föräldrar kan reflektera över gällande barns delaktighet är flera. Som förälder är det viktigt att t.ex. fundera över ifall barnet är lika delaktigt i familjens vardag som det är i andra arenor, t.ex. förskolan. Genom att anamma ett barnperspektiv och sätta sig själv "i barnets ställning" kan man fundera över ifall barnets röst blir hörd, ifall man som vuxen verkligen lyssnar till barnet och om barnet känner sig fullständigt delaktig i det som händer i familjen. Vi kommer att återkomma till barnperspektivet i nästa kapitel.

För att ett barn skall kunna utvecklas och växa som person är känslan av delaktighet avgörande. (Bjervås 2003 s. 69) Även för barns inläring och utveckling till en medlem

i samhället är delaktigheten av central betydelse (Johansson & Pramling Samuelsson 2003 s. 23). Bjervås (2003 s.68) poängterar att om man som vuxen låter att barn delta i olika aktiviteter med all sin förmåga, om än med hjälp och stöd, hjälper det dem att lära sig nya färdigheter. Man måste ge barn tillfälle och utrymme för att få fatta beslut, något som även Molin (2004) pekar ut som en av de fyra grundläggande förutsättningarna för delaktighet. Vi återkommer till Molins grundläggande förutsättningar för delaktighet i ett senare skede. Bjervås (2003 s.69) poängterar vidare att om ett barn upplever att han/ hon är delaktig upplever han/ hon också sig själv som kompetent. Då vuxna lyssnar till barnets tankar och respekterar dessa leder det till att barnet känner att han/ hon är en viktig person med tankar, erfarenheter och kompetenser som andra tar på allvar, som är verkliga och värda att lyssna på. Genom detta blir barnets kompetenser synliga vilket i sin tur leder till att de har en funktion och därmed kan de utvecklas.

Monika Lundberg har skrivit kapitlet *Sisarusten välinen yhteenkuuluvuus* som ingår i boken *Onnellinen lapsuus. Kirja vanhemmille* (red. Jorunn Hansson & Christina Oscarsson) Lundberg (2005 s. 61) poängterar att det inom familjen är viktigt att föräldrarna behandlar alla sina barn jämlikt. För att undvika rivalitet och svartsjuka skall föräldrarna inte jämföra barnen sinsemellan utan i stället se alla barn som enskilda individer av lika värde. Det är viktigt att föräldrarna fokuserar på barnens goda egenskaper och framhåller dessa, samtidigt måste de poängtera att inget av barnen är bättre eller sämre än de andra. För att skapa empati och en känsla av samhörighet syskon emellan kan föräldrarna hjälpa dem att förstå och känna igen varandras känslor. Som ett exempel kan man förklara för storasyster varför lillebror gråter och skriker. Om storasyster förstår att lillebror gråter för att han saknar sin nalle kan hon hjälpa till att söka efter nallen och därmed känna att hon är viktig. Om man sedan poängterar att man löste problemet tillsammans får storasyster känna sig som en aktiv del av familjen, vilket stärker syskonens känsla av samhörighet och storasyster upplever att hon är delaktig i familjen.

Genom att syskonen leker tillsammans lär de känna varandra och utvecklar tillsammans ett samarbete som sedan fortsätter att finslipas under många års tid. Leken hjälper dem att förstå sina egna och varandras känslor och med hjälp av denna kunskap kommer de att komma bättre överens med andra människor senare i livet. Om ett barn kan klä sina känslor i ord redan som liten, kan han/ hon senare i livet känna igen och förklara sina

känslor. Då ett barn kan använda sig av ord och förklara hur han/ hon känner hindrar det honom/ henne från att ta till våld. (Lundberg 2005 s. 63)

Nära relationer familjemedlemmarna emellan ger barnet inte bara en modell för hur en relation fungerar utan skapar också en stadig grund för en sund självkänsla och ett sunt förhållningssätt till andra människor. Då historier om den egna släkten, utforskande av familjens fotoalbum och kontinuerliga stunder av gemenskap hör till vardagen lär sig barnet att förstå sin egen plats i världen. Barnet lär sig på så sätt förstå sitt eget värde och sin egen roll samt känner sig därmed delaktig i familjens gemenskap. (Bardy 2002 s.124) Också Hellsten (2000 s. 76) betonar vikten av att barn får ta del av olika slags berättelser om familjens historia, det hjälper dem att skapa en egen identitet som är förankrad i något större. Barnet känner då samhörighet och blir delaktig i den egna släktens historia. Detta är något som även Sinkkonen (2008 s. 273) tar fasta på i sin bok *Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun*. Han poängterar att det är viktigt att barn är bekanta med den egna släkten och hurdana liv äldre generationer har levt. Om barnet inte vet något om den egna släktens historia leder det till att barnet blir ”rotlöst” och svävar omkring i ingenstans.

Också andra viktiga personer i barnets vardag medverkar till barnets socialisering och därmed till känslan av delaktighet. Mor- och farföräldrar samt daghemspersonal hjälper barnet att förstå sin egen roll i olika sociala sammanhang och den övergripande upplevelsen av delaktighet då barnet som person känner en starkt förankrad koppling till de olika arenorna som hör vardagen till. De jämnåriga kamraterna i daghemmet spelar också en stor roll. Det är en utmaning för barnträdgårdsläraren att på bästa möjliga sätt främja det sociala samspelet och växelverkan barnen emellan. En god fostran såväl hemifrån som från daghemmet är en förutsättning för varaktiga relationer som bygger på växelverkan människor emellan. (Bardy 2002 s.124)

Delaktighet på jämlika och ojämlika villkor – om lindrigt utvecklingsstörda skolbarns relationer och samspel med kamrater heter kapitlet som Irene Nordström skrivit.

Kapitlet ingår i boken *Delaktighetens språk* (red. Anders Gustavsson) Nordström (2004 s. 207) menar att karakteriserande för relationer barn emellan är att de bygger på samspel. För att barn skall kunna bygga och bevara meningsfulla vänskapsrelationer sinsemellan krävs att de kontinuerligt respekterar varandra och lyssnar på varandra. För att en

vänskapsrelation barn emellan skall vara jämställd krävs att barnen är på liknande utvecklingsnivåer så att de har i stort sett samma sätt att se på fenomen i sin omgivning.

Ett barn är av naturen aktivt och nyfiskt. Det är inte svårt att få ett barn att delta i olika aktiviteter förutsatt att aktiviteterna är av sådan natur att de känns betydelsefulla för barnet. Grundstenen gällande barnets delaktighet är att barnet involveras och tas med i olika aktiviteter på ett sätt som gör det möjligt för barnet att på ett säkert och tryggt sätt hela tiden fortsätta sin inlärningsprocess mot insikten om vem han eller hon är och var han eller hon hör hemma. För att detta skall vara möjligt förutsätts att barnet har en grundläggande känsla av trygghet, en tillit till omvärlden och människorna i den. (Bardy 2002 s.125)

Molin (2004 s.78) talar om *interna* och *externa* förutsättningar för delaktighet. Med interna förutsättningar avses en persons *förmåga* och *vilja* till att delta i en aktivitet. Om ett barn t.ex. inte känner igen olika färger kan han/ hon följaktligen inte delta i aktiviteter eller utföra uppgifter där denna förmåga behövs. För att känslan av delaktighet skall uppnås måste ett barn också ha viljan att delta i en viss aktivitet. Om ett barn deltar i en lek fast han/ hon inte vill är barnet alltså inte fullständigt delaktigt i aktiviteten. De interna förutsättningarna består således av individuella faktorer gällande individens kapacitet. Det är alltså möjligt att delta i aktiviteter utan att uppleva delaktighet.

De externa förutsättningarna för delaktighet har att göra med kontextuella faktorer och i vilken utsträckning *tillfällen* till delaktighet finns *tillgängliga*. Dessa består av fysiska och sociala miljöer samt regler och normer som möjliggör ett aktivt deltagande. Här kommer växelverkan människor emellan tydligt fram. För att ett barn skall kunna uppleva känslan av delaktighet måste han/ hon erbjudas tillfälle till det. De fyra förutsättningarna för en upplevelse av fullständig delaktighet är alltså *Vilja till delaktighet, förmåga till delaktighet, tillgänglighet* och *tillfälle till delaktighet*. För att beskriva delaktighet bör man ta i beaktande både de interna och de externa faktorerna. Att enbart tänga någondera blir ett inskränkt sätt att se på det hela. För att få en helhetsbild av vad delaktighetsbegreppet handlar om bör det beskrivas som ett samspel mellan människan och hennes sociala och fysiska omgivning. (Molin 2004 s. 78-79)

Almqvist et al. (2004 s. 138) har skrivit kapitlet *Delaktighet i skolaktiviteter – ett systemteoretiskt perspektiv* som även det ingår i *Delaktighetens språk* red. Anders

Gustavsson. De presenterar ett projekt om småbarns hälsa som utfördes inom forskningsprogrammet CHILDE intervjuades 68 barn i 4-5 års ålder om vad de gav för innebörd till begreppet ”må bra”. Svaren gav resultatet att många av barnen poängterade engagemang och aktivitet i sina svar. Barnen tyckte att de mådde bra då de lekte, umgicks med kompisar och var snälla mot andra. Barnen betonade också miljön i sina svar. De menade att då man mår bra är man ”ute och leker” eller vistas på dagis. Då man inte mår bra ”är man sjuk”, då är man hemma och spelar dataspel menade barnen. Då man inte mår bra påverkas alltså graden av aktivitet och engagemang, dvs. förutsättningarna för delaktighet.

En annan forskning som utfördes inom CHILDE undersökte hur småbarn hanterade stressfyllda situationer som hämtning och lämning på daghemmet samt konfliktsituationer med andra barn. Resultatet visade att de barn som reagerade positivt, t.ex. genom att börja leka också enligt personalen var mer engagerade i gemensamma aktiviteter på daghemmet än de barn som reagerade negativt eller inte visste hur de skulle hantera stress. (Almqvist et al. s.138)

Pramling Samuelsson och Sheridan har utfört en liknande studie som den som beskrevs ovan. Deras studie fokuserar på femåriga barns förståelse av sin egen delaktighet i daghemmet. Liksom i CHILDE undersökningen relaterade barnen också i det här fallet sin känsla av delaktighet till leken. Barnen upplevde att det huvudsakligen var de vuxna som bestämde i vardagen men i leken, där vuxna inte deltog, var det barnen själva som bestämde. Resultatet av studien visade att barn i allmänhet känner sig tämligen maktlösa gentemot vuxna men i sammanhang där vuxna inte är med ges barnen en möjlighet att påverka. I lekens värld kan barnen bestämma med vem de vill leka och vad de vill leka. Barnen i undersökningen var ändå medvetna om att de inte kunde bestämma över varandra. (Johansson & Pramling Samuelsson 2003 s. 23-24)

Ett barn kan inte använda samma termer som en vuxen men det står klart att delaktighet är en förutsättning för att ett barn skall må bra. Genom att känna att man är engagerad och aktivt deltar i livets utmaningar, stora som små, uppnår man också Kasam, känslan av sammanhang. Då en människa själv kan påverka och klarar av utmaningar som hon stöter på i livet kan hon vara trygg i sig själv och säker på att hon är värdefull.

Som tidigare nämnts är kommunikation och växelverkan viktiga förutsättningar för att en människa skall uppnå känslan av delaktighet. Ordet kommunikation härstammar från

latinets ”communicare”, vilket betyder att något skall bli gemensamt (tankeinhåll och avsikter). Genom att kommunicera delar vi alltså med oss av något, vi förmedlar innebörder, upplevelser, känslor, handlingar och värderingar. Vanliga sociala situationer upplevs som enkla och vardagliga och vi klarar av dem även om de egentligen är mångfacetterade och informationsrika. Detta beror på att de genom vana och upprepning blivit som en del av oss själva, därav klarar vi av att hantera situationerna automatiskt. Dessa situationer består av kommunikation och kommunicerat har vi gjort livet igenom, utan att egentligen fästa så mycket uppmärksamhet på det. Då man föds består den första kontakten med omvärlden av kommunikation, dvs. samspel med andra människor. (Nilsson & Waldemarsson 2007 s. 11, 66)

En stor del av kommunikationen människor emellan är icke-verbal, den består alltså inte av uttalade ord. Till den icke-verbala kommunikationen hör t.ex. miner, gester, kroppshållning och tonfall. Man använder sig av icke-verbala budskap dagligen, både medvetet och omedvetet. De icke-verbala budskapen används t.ex. för att illustrera, förstärka eller upphäva verbala budskap. (Nilsson & Waldemarsson 2007 s. 66)

Pramling Samuelsson och Sheridan (1999 s. 58) poängterar också den icke verbala kommunikationen. Socialt samspel mellan föräldrar och barn börjar alltid på en icke-verbal nivå då det lilla barnet inte ännu kan uttrycka sig verbalt. I början är det den vuxna som talar men det är tonfallet, kroppsspråket och gesterna som barnet tar till sig och kan förstå. Barnet är aktivt uppmärksam och kommunicerar, tänker, reflekterar och börjar småningom anamma förmågan att uttrycka sig med ord. I och med att barnet lär sig att uttrycka sig verbalt börjar en dialog komma till och med tiden utvecklas mellan föräldern och barnet.

Även Mauritzon och Säljö (2003 s. 168) belyser vikten av den icke-verbala kommunikationen mellan föräldrar och barn i kapitlet *Ja vill va Simba å du ä Nala* som ingår i boken *Förskolan – Barns första skola!* red. Eva Johansson och Ingrid Pramling Samuelsson. De förklarar att sociala regler för samspel såsom ömsesidighet, tur tagande och samförstånd är något som små barn kommer i kontakt med redan på skötbordet genom det dagliga samspelet med föräldrarna. Hur skall ett barn då lära sig regler och normer gällande social samvaro och växelverkan med andra människor samt påbörja en inlärningsprocess som bygger på en förståelse av omvärlden och människorna i den?

Sheridan och Pramling Samuelsson (1999 s. 58) presenterar Kleins fem principer för samspel och sammanfattar dem i fem kategorier. Principerna kan ses som ett alternativ till svar på frågan vi ställde i föregående stycke. Principerna kommer i en hierarkisk ordning vilket betyder att princip ett skall finnas i samspelet mellan föräldern och barnet för att det skall vara någon mening i att gå vidare till princip två o.s.v.

Den första principen är att det i relationen mellan barnet och den vuxna skall finnas en avsiktlighet och ömsesidighet. Detta betyder att den vuxna skall hjälpa barnet att fokusera och fästa uppmärksamhet vid något i omgivningen så att detta väcker barnets intresse. Ett annat alternativ är att den vuxna fäster sin uppmärksamhet vid något som barnet är intresserat av. Varje samspelssituation skall ha en avsikt, alltså något som den vuxna vill förmedla till barnet. Då både barnets och den vuxnas uppmärksamhet är riktade mot samma sak uppstår en ömsesidighet och därmed finns det förutsättningar att lära ut något till barnet. Den andra principen går ut på att den vuxna eller barnet verbalt ger föremål och händelser en innebörd. Den vuxna kan då förklara innebörden hos föremål genom att identifiera dessa. Den tredje principen för samspel handlar om att i dialogen med barnet gå utanför den omedelbara erfarenheten. Detta betyder att den vuxna tar fasta på något för barnet känt fenomen som sker här och nu för att sedan gå utanför detta. På det sättet lär sig barnet om abstrakta betingelser. Den fjärde principen handlar om att den vuxna bemöter barnet på ett sätt som får barnet att känna sig dugligt och kompetent. Det är viktigt att komma ihåg att all bekräftelse och allt beröm man ger barnet skall vara meningsfullt för barnet, något han eller hon kan ta till sig. Syftet med denna princip är att barnet skall bli medvetet om vad det är som gör att han eller hon lyckas eller misslyckas med något så att de på så sätt kan utveckla sin kompetens. Den femte och sista principen handlar om att den vuxna reglerar barnets beteende i syftet att barnet skall lära sig att man kan kontrollera sitt eget beteende. Den här principen handlar om att man hjälper barnet i en uppgift både så att man fysiskt finns till hands för barnet och så att man verbalt sätter ord på uppgiften. (Sheridan & Pramling Samuelsson 1999 s. 58-59)

För att en människa skall uppleva att han eller hon är delaktig i de olika livsarenor han eller hon på ett eller annat sätt deltar i eller hör till är det alltså flera faktorer som spelar in. Som tidigare nämnts är det centralt för människans välbefinnande att han eller hon upplever känslan av delaktighet. För ett barn är familjen den första och viktigaste sociala arenan där socialisationen äger rum. Om då grunden som byggs upp hemma

med familjen är stark och stadig har barnet också bättre förutsättningar att klara av de många utmaningarna som livet bjuder på.

3 FÖRÄLDRA- OCH BARNPERSPEKTIV

I detta kapitel kommer vi att ta upp olika teorier kring begreppen föräldraskap och barndom. Begreppet barndom kommer vi både att försöka definiera som begrepp och presentera med hjälp av teorier. Med andra ord kommer vi att koncentrera oss på vad barndomen i dagens samhälle innebär och hur man ser på den. Därmed kommer vi även att ta upp faktorer som påverkar barndomen. I avsnittet om föräldraskap kommer vi även att diskutera om hur man ser på föräldraskapet och dess relevans i dagens samhälle med hjälp av att ta upp olika teorier kring detta.

3.1 Föräldraskap

"Det finns bara två bestående gåvor

vi kan skänka våra barn.

Det ena är rötter,

den andra vingar."

(Hodding Carter i Tingvall 2003)

Förälder eller vårdnadshavare är den eller de som anförtrots vårdnaden om barnet. Föräldern har som uppgift att trygga barnets utveckling och välmående. Detta betyder att föräldern har rätt att bestämma om barnets vård, fostran, hemort och i andra personliga ärenden som gäller barnet. Barnet har dock rätt att säga sin egen åsikt om ärenden som gäller honom eller henne själv i enlighet med hans eller hennes ålder och mognadsnivå. (Lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt 8.4.1983/361)

3.1.1 Det komplexa föräldraskapet i dagens samhälle

Föräldraskap i sig är inte ett svårt begrepp att förklara. De flesta kunde antagligen spontant berätta vad detta innebär, bl.a. att det handlar om att fostra sina barn. Trots det verkar det vara svårare att i verkligheten agera adekvat i rollen som förälder. Tommy Hellsten (2000 s.7-15) tar också upp detta i sin bok *Föräldraskap- makt med ansvar* där han först reflekterar över de problem i samhället vi kan läsa om i dagstidningar och i

olika artiklar. Han tar upp bl.a. graffitin som målas på väggarna som ett rop på hjälp från barn och unga. Hellsten säger att i graffitin uppfattar han:

[...] otrygghet och vrede över att ingen längre bryr sig, lyssnar, drar gränser och visar den styrka och målmedvetenhet som hör kärleken till. Jag upplever att klottret skriker: Det finns ingen längre! Inte någonstans! Är det ett desperat rop på någon som skulle finnas till hands och tala om vad som är rätt och fel, säga vad som är sant? [...] Har vi skapat en kultur där det absoluta inte längre existerar? [...] Det är modernt och civiliserat att inte tro på något absolut. (Hellsten 2000 s. 8)

Hellsten (2000) fortsätter med att reflektera över enligt vilka grunder människan gör sina val och beslut. Han konstaterar att människan utgår ifrån sig själv och från det hon själv kan ha nytta av både på ett personligt plan men som lyfter hennes status också i andras ögon så att säga. Med detta lyfter Hellsten fram individualistiska synen på mänskligheten. Han funderar vidare på om ingenting är vare sig helt rätt eller helt fel slipper man då det naturliga ansvaret för barns fostran och behöver man därmed inte lära dem någonting?

Elina Hermanson (2006 s.15) har skrivit artikeln *Nuori – lapsi aikuisen vaatteissa?* som finns i första delen om *Aikuisuus hukassa?* i boken *Aikuinen vanhemmuus – katoavan kasvatuksen jäljillä* red. Elina Hermanson och Riitta Martsola. Hon lyfter fram problemet med tankesättet att det man inte ser behöver man inte tänka på och i alla fall inte ta itu med (Hermanson 2006 s.23). Hon förklarar hur enkelt det är att gå och inbilla sig att ens eget barn är framgångsrikt och populärt samt att ens eget barn skulle förstås aldrig ljuga, utan att på riktigt vakna upp för att se och höra hur situationen egentligen är och hur barnet själv känner sig. Hermanson skriver även om föräldrarnas själviskhet där hon tangerar det Hellsten också lyfte fram, nämligen människans individualistiska syn på omgivningen (se Hellsten 2000 s. 29-30). Hermanson förklarar att föräldrar som är mycket upptagna med att leva sitt eget liv och förverkliga sig själva klarar i värsta fall inte alls av de krav föräldraskap ställer dem. Hon konstaterar att endera förstår vi inte eller så vill vi inte förstå hur mycket och hur länge barn behöver sina föräldrar.

Riitta Martsola (2006 s. 37) har i sin tur skrivit artikeln *Lapsiaikuisia ja aiukuislapsia* som också finns i boken *Aikuinen vanhemmuus – katoavan kasvatuksen jäljillä* red. Elina Hermanson och Riitta Martsola. Där tar hon upp bl.a. hur föräldrar upplever det snabbare och åtminstone tillfälligt lättare att sudda ut klara gränser, förvränga dem eller till och med lura barn för att inte behöva ta emot deras besvikelse. Martsola talar också

om hur föräldrar i grund och botten har en god tanke om att göra det bästa för barnet men som många gånger försöker nås med fel medel (se Martsola s. 38-39). Till exempel då barn skall delta i olika slags hobbyer etc. med föräldrarnas bakgrundstanke att deras barn skall få det s.k. bästa kan det många gånger leda till att barnets uppgift då blir att uppfylla de krav föräldrarna indirekt ställer honom eller henne. Detta i sin tur är mycket tungt och tidskrävande. Detta tar bort den värdefulla gemensamma tiden familjen kunde ha tillsammans och grundsaker som t.ex. vardagsrutiner och därmed kommande plikter känns som allt mera oöverkomliga uppgifter.

Många kan säkert dela åsikten om att det är någonting som har gått fel i vårt samhälle eller åtminstone är det något som borde förändras för att barn och unga skall må bättre i framtiden. Enligt Tommy Hellsten (2000 s. 9, 11) är det föräldrarnas plikt att ta det ansvar som föräldraskapet för med sig. Han säger att det inte går ”att säga upp sig från föräldraskapets ansvar genom att tolka tecknen annorlunda.” Med tecknen menar han saker som tyder på att barn och unga mår dåligt som i sin tur enligt Hellsten beror på att de har lämnats åt sitt öde för att komma underfund med verkligheten själva och dra sina egna slutsatser. Han skriver om hur man i vårt samhälle ofta betonar att föräldrar inte skall få skulden för barn och ungas dåliga beteende men han fortsätter med att ifrågasätta detta. Problemet Hellsten lyfter fram med detta är att i fall ingen anses skyldig betyder det att ingen heller vill ta på sig skulden. Vem har då ansvaret? Om föräldrarna inte vill ta på sig skulden så måste samhället göra det. Problemet blir då: vem är samhället? Om samhället är alla människor betyder det att alla människor har ansvaret men det leder snarare till att ingen har ansvaret. Med andra ord i fall alla ”äger” barnen och de unga så ”äger” ingen dem och därmed har ingen ansvaret för dem heller. På detta sätt slipper föräldrarna ansvaret föräldraskapet för med sig. (Hellsten 2000 s. 9-10)

Hellsten (2000 s. 13) framför slutligen tydligt sin tanke om att även om han talat om att samhället värdesätter föräldraskap i allt mindre grad vill föräldrarna själva ta sitt ansvar som föräldrar. Det är här samhället skall finnas som stöd för föräldrarna. Ett sätt att stöda föräldrarna vore enligt Hellsten att skapa strukturer som stöder och ger de förutsättningar föräldrarna behöver för att klara av föräldraskapet.

Marianne Heikkilä (2003 s.18) har skrivit artikeln *Minustako lahjoittaja* som finns i boken *Rakasta lasta – suojele lapsuutta* som är skriven av henne själv och Pertti Luumi

år 2003. I sin artikel säger hon att många som är specialister på fostran fodrar att föräldrar och andra fostrare håller på att mista helhetsbilden om vad fostran, barndom, föräldraskap och vuxenhet är. Många har dock konstaterat att dessa begrepp inte är borttappade, utan snarare i ett brytningsskede enligt Heikkilä (2003). Detta i sin tur orsakar förvirring i det praktiska livet.

3.1.2 Föräldraskapets innebörd

Föräldraskap är en process där föräldrarna (eller andra omsorgspersoner) engagerar sig i barnet, ger det fysisk och känslomässig omsorg, näring och skydd. Det handlar om att tillfredställa både de fysiska och de känslomässiga behoven som barnet har utifrån sin ålder och utvecklingsnivå. Det handlar om att skapa en miljö såväl i hemmet som i förskolan och skolan där barnen kan känna sig trygga och förstärkta och blir tröstade när de är ledsna och upplever smärta, antingen denna smärta är psykisk eller fysisk. (Killén 2000 s.33)

Det vanliga då man tänker på föräldrar är att man skiljer på mammor och pappor. I dagens samhälle är det ofta man hör talas om problemet med jämställdheten i familjen föräldrarna emellan. Föräldrarollerna är fortsättningsvis väldigt stereotypiska, där mamman är hemma med barnen och pappan arbetar för att försörja sin familj. Dessa stereotypiska bilder vill man föröka bli av med i dagens samhälle för att sträva efter mera likvärdighet mellan föräldrarna. Tommy Hellsten (2000 s.30-31) diskuterar dock detta ur synvinkeln att denna tanke om rollfördelningen mellan föräldrarna trots allt kanske inte är något allt för farligt tankesätt. Han resonerar kring att det möjligen ändå vore moderns naturliga uppgift att ta hand om barnen när de är små. Han argumenterar på basen av de biologiska orsakerna som att kvinnan har bröst och livmoder. Han pointerar att han inte menar att kvinnan är av mindre värde eller att mannen då blir fri sitt ansvar som far. Hellstens (2000) tanke ligger mera i att sköta barn är kvinnans naturliga uppgift medan mannens uppgift är att göra det möjligt för och stöda kvinnan i sin roll som moder. Mannen borde alltså trygga de ekonomiska och moraliska förutsättningarna för detta men i fall han underskattar föräldraskapet gör han det inte. En sak som ofta leder till problem är enligt Tommy Hellsten (2000 s.31) det att det verkar vara otillåtet att tala om olikheter mannen och kvinnan emellan. Man skall hellre tala om jämlikhet dem emellan. Hellsten (2000) säger att detta ofta betyder att ingendera behöver ta hand om barnen utan jämlikheten ligger i att båda har lika rätt att förverkliga sig själv.

Föräldraskap borde i stället vara en gemensam uppgift för både mor och far att sköta. Jämlikheten skulle då ligga i att båda föräldrarna jämlikt sköter sin föräldraroll och jämlikt också stöder den andra i dennes uppgift. Detta är en orsak till varför vi valt att presentera föräldraskap som ett begrepp, utan att skilja på mammans eller pappans roll dess vidare.

Föräldraskap är en tudelad process som handlar om att ta hand om barnet men också om djupgående förändringar i den vuxnas egen personlighet. Då en kvinna blir mamma kommer hon aldrig mera att vara den samma som förut och samma gäller en man som blir pappa. Då en kvinna och en man får sitt första barn lär de sig först vad det innebär att någon är totalt beroende av dem. Detta kontrakt gällande föräldraskap går inte att säga upp innan man sluter sina ögon för sista gången. (Sinkkonen 2008 s. 13)

Att bli förälder eller att få barn är en ett privilegium och en gåva. Föräldraskap handlar om något som går vidare, där vi försöker göra vårt bästa med att vägleda och med att hänga efter. Föräldraskap handlar om att ge en trygg och lång barndom till våra barn. Det handlar också om att vara beredd att bygga upp skyddsmurar och att in i det sista försvara barnets rätt till en frifull barndom. (Heikkilä 2003 s. 16-17, 21)

Föräldrarna har en betydande och viktig uppgift. Barns fysiska behov skall förstås tillfredställas, det vill säga barn behöver t.ex. mat och ett hem. Förutom de fysiska behoven skall föräldrarna ta hand om barnen på ett psykologiskt plan. Detta innebär att varje barn skall få känna sig accepterat, känna att han eller hon blir sedd samt att han eller hon tillhör familjen. Det är viktigt att föräldrar faktiskt ser till att de gör olika saker tillsammans med barnen som båda värdesätter och tycker om. Det kan handla om mycket enkla saker som t.ex. att laga mat tillsammans, att spela spel eller att gå och handla tillsammans. Huvudsaken är att barnet har en känsla av att det är barnets egen tid och att barnet känner att bara han eller hon gör något tillsammans med mamma eller pappa. Då känner barnet att han eller hon är tillräckligt bra som person för att få göra något tillsammans med mamma eller pappa. Därmed stärker man bl.a. barnets jagbild och självkänsla. Föräldrarna fungerar även med egna exempel på hur växelverkan med andra människor fungerar, hur man kan uttrycka sig själv, hur man kan visa känslor och lösa konflikter. Med andra ord fungerar föräldrarna som rollmodeller för sina barn. (Missios 2006 s.32-33)

Att ständigt vara på sin vakt hör till föräldraskapet och berättar om den omvårdnad vi har om våra barn. Anknytningen mellan barnet och föräldern påverkar barnets utveckling och trygghetskänsla. Trots det kan man inte mäta anknytningen och t.ex. dra slutsatsen att bristande anknytningen är orsak till ev. problem barn och föräldrar möter. Snarare kan man konstatera att alla gör så gott de kan och att alla barn också är olika, det vill säga att barnets personlighet påverkar även dennes utveckling. Man kan säga att föräldraskap är något som förändras människan mest av allt annat i livet, eftersom föräldraskapet för med sig ett enormt ansvar. Det har också påvisats hur viktigt det är att barn utvecklar en sund jagbild och en god självkänsla. Det är viktigt att se varje barn, även i syskonskaran, som en enskild individ med enskilda behov och personliga förutsättningar. (Hansson & Oscarsson 2006 s.18)

Att vara förälder är inte alltid en dans på rosor. Även om de flesta har en bild av vad föräldraskap innebär så förändras den allt som oftast mera eller mindre då man får sitt första barn och verkligen får uppleva föräldraskapets utmaningar i verkligheten. Många gånger tar känslorna över och de kloka samt smarta besluten ger efter. En familj består av både barn och vuxna med egna tankar och åsikter, det vill säga en egen vilja. Det är dock föräldrarnas uppgift att forma sådana gränser och regler i familjen som berättar hur saker och ting skall skötas och fungera i familjen, om hurdana värderingar familjen har och om hur man möter varandra i familjen. Föräldrarna skall med andra ord bilda en s.k. familjeanda, eftersom den inte bildas av sig själv. Detta förutsätter att barn och föräldrar har tid för varandra och pratar med varandra om vad som är viktigt i vår familj. Det familjen gör tillsammans behöver inte vara underhållande för att vara värdefullt eller för att öka och främja samhörighetskänslan i familjen. Föräldraskap handlar inte om att sträva efter att vara en perfekt förälder, eftersom detta kan leda till att barnet upplever att det krävs av dem att de också skall vara perfekta för att vara sina föräldrar till lags. (Hansson & Oscarsson 2006 s.31)

Trots allt känner många föräldrar en viss otillräcklighet som förälder. Många föräldrar upplever att professionella beskyller dem för att prioritera arbete och för att de ger sina barn för lite tid. Mammor blir beskyllda för att falla i den traditionella modersrollen i fall de stannar hemma med barnen. Om de för sina barn till dagvården däremot blir de beskyllda för att prioritera arbete fram om sina barn. Pappor blir beskyllda för att inte vara tillräckligt hemma med sin familj men också för att inte ha lyckats bli en ”mjukispappa” som vårdar ömt sina barn. Hur de än gör får föräldrarna känslan av att

inte vara "tillräckligt bra" föräldrar. (Sinkkonen 2008, s.19) Föräldrarna delar dock båda på det gemensamma ansvaret för barnen och en av föräldraskapets uppgifter är att stöd varandra i det.

Att vara "tillräckligt bra" förälder betyder att de fysiska och känslomässiga behov föräldern tillfredställer utgår ifrån barnets behov och inte från förälderns behov. Med andra ord handlar det om att acceptera barnet just som sådant barnet är. En av de centrala uppgifterna förälder har är att sätta gränser på ett adekvat och bestämt sätt. Föräldern måste dock vara medveten om att barnet kan reagera med både ilska och besvikelse och detta kan också leda till de olika viljornas kamp som tillslut gör att också föräldern reagerar med ilska. Det viktiga med att sätta gränser är att skydda barnet mot faror utifrån, mot dess eget riskfyllda beteende men också mot föräldrars ev. irrationella reaktioner och beteenden. Huvudsaken med gränssättandet är att vara konsekvent, ta barnets ålder och utvecklingsnivå i beaktandet och hjälpa barnet att lära sig vad som är acceptabelt och tryggt handlande. (Killén 2000 s.33-34)

I fall föräldrarna själva inte upplevt "tillräckligt bra" föräldraskap kan det vara svårt att själv som förälder fungera "tillräckligt bra", eftersom man inte har några egna erfarenheter om vad det innebär. Det är också viktigt att förälderns egen livssituation är sådan där han eller hon kan uppleva "tillräckligt bra" omsorg. I fall förälder känner stor press på sig eller lever med våld, missbruk eller andra svåra konflikter i familjen är det omöjligt för honom eller henne att ens orka vara "tillräckligt bra" förälder, eftersom energin går till att orka överleva sin livssituation. Det krävs även att föräldern klarar av grundläggande sociala färdigheter och att lösa både praktiska och ekonomiska svårigheter. Relativt bra självkänsla påverkar även förälderns förmåga att vara "tillräckligt bra". Man har kunnat konstatera att ju bättre självkänsla föräldrar har desto större möjlighet har föräldern att lyckas med sitt föräldraskap. (Killén 2000 s.36-37)

3.2. Barndom

"Jag blir väldigt irriterad när de vuxna tjuvar

om vad jag skall bli.

Jag är ju någonting, eller hur?

Jag är ett barn."

(Erik, 6 år i Levengood & Lindell 2003 s. 67)

I detta kapitel kommer vi att presentera och diskutera begreppet Barndom ur olika synvinklar, inledningsvis med ett historiskt perspektiv. Vi kommer även att diskutera kring vad som utgör en lycklig barndom på basen av FN:s konvention om Barnets rättigheter och olika teorier angående ämnet.

3.2.1 Historisk bakgrund

På 1800 talet började den nya uppfattningen om barndomen spridas bland det finska folket. Tidigare hade man sett barn som småväxta vuxna vars liv inte innehållsmässigt skulle skilja sig från de vuxnas. Barnen hade fått delta i de vuxnas arbete och ansvaret för barnen var kollektivt. Giddens (2007 s. 173) beskriver hur barn på målningar från medeltiden porträtterades som småväxta vuxna. Han poängterar också att barnen inte hade leksaker och att det inte heller fanns aktiviteter som enbart var till för barn. Karisto et al. (1998 s. 158) skriver att det nya barndomsbegreppet egentligen är en ganska ny uppfinning. Den franske historikern Philippe Aries menade att barndom enligt den nya uppfattningen innefattade *oskuld*. Barnen skulle skyddas från sådant ont som ansågs tillhöra de vuxnas värld. Hit räknades t.ex. spel om pengar, våld och sexualitet. (Karisto et al. 1998 s. 158). Även Doverberg och Pramling (1985 s. 11) belyser att barndomsbegreppet är ett kulturfenomen som man börjat intressera sig för först i modern tid. De påpekar att om man undersöker vuxnas tänkande genom historien kan man upptäcka samma tankebanor enligt vilka barn kan tänka i dag. Doverberg och Pramling drar då den intressanta parallellen att man kan jämföra den historiska tankeutvecklingen med ett barns utveckling.

Emilson (2003 s. 47) som skrivit kapitlet *Sätta barnet i centrum* i boken *Förskolan- Barns första skola!* (red. Johansson & Pramling Samuelsson) lyfter fram att man inom forskning om barn inte längre ser på barn som "en defekt ofärdig vuxen – ett tomt kärhl som skall fyllas". I stället har synen på det kompetenta barnet stigit fram. Emilson

poängterar att barn både tänker, observerar och resonerar. De drar slutsatser, experimenterar och löser problem i sin omvärld. Frågan man idag bör ställa är hur de vuxna kan ta till sig och förstå sig på de kunskaper och synsätt som barnen förmedlar. Emilson presenterar i sin text vad Barnombudsmannen i Sverige poängterar:

För en djupgående och långsiktig förändring krävs hela samhällets medverkan. En attitydförändring på olika nivåer i samhället, som innebär ett medvetet barnperspektiv, d.v.s. att vuxna inser att barn och ungdomar är värda att lyssna på i kraft av att de har något att tillföra oss. (Se Emilson 2003 s. 47)

Johansson och Pramling Samuelsson (1999 s. 23 - 24) menar att för att kunna se på olika företeelser med barns ögon, ur ett barnperspektiv måste man ha en viss grundsyn på saken. Det som barnen uttrycker skall förstås som *meningsfullt*. Som vuxen måste man också fråga sig vad barnets handlingar eller det barnet säger är ett uttryck för. Det är även viktigt att se barnet i dess rätta kontext samt att vara lyhörd för det som barnet på olika sätt ger uttryck för.

3.2.2 En bra barndom

I FN:s konvention om barnets rättigheter, som togs i bruk den 20.11.1989 definieras *barn* som ”varje människa under 18 år, om inte barnet blir myndigt tidigare enligt den lag som gäller barnet”. (FN:s generalförsamling 1989). Konventionens syfte är att skydda barns rättigheter i alla FN:s medlemsländer. Konventionen om barnets rättigheter känns extra aktuell i år, då det är exakt 20 år sedan den togs i bruk. Den 20.11 firas varje år som Barnkonventionens dag. I konventionen beskrivs familjen som ”den grundläggande enheten i samhället”. Det poängteras att familjen är den naturliga miljön för barnets utveckling och välfärd och att den borde ges ”nödvändigt skydd och bistånd så att den till fullo kan ta på sig sitt ansvar i samhället”.

Vidare poängteras i konventionen att barn, ”för att uppnå en fullständig och harmonisk utveckling av sin personlighet, bör växa upp i en familjemiljö, i en omgivning av lycka, kärlek och förståelse”. I konventionen understryks även vikten av att barn fostras till ett självständigt liv i en anda av fred, värdighet, tolerans, frihet, jämlikhet och solidaritet. (FN:s generalförsamling 1989)

De övergripande målen med FN:s barnkonvention är:

Alla barn har rätt till samma rättigheter och lika värde. Varje barn har rätt att få sina grundläggande behov uppfyllda. Varje barn har rätt att få skydd mot övergrepp och utnyttjande. Varje barn har rätt att få uttrycka sin mening och bli respekterat. (FN:s generalförsamling 1989)

Eftersom konventionen gäller barn i hela världen är alla punkter inte lika aktuella för finländska förhållanden. Vi kommer att presentera några punkter som ingår i konventionen som är relevanta för vår studie, punkter som gäller barn i vårt finländska samhälle.

I konventionens tredje artikel poängteras att *barnets bästa* skall komma i främsta rummet vid alla åtgärder som vidrör barn vare sig det gäller ”offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ”. Vidare har varje barn rätt till bl.a. *namn och nationalitet, åsiktsfrihet och rätt att bli hörd, tanke-, samvets- och religionsfrihet, privat- och familjeliv, uppfostran och utveckling, skydd mot övergrepp, hälsa och sjukvård, social trygghet, levnadsstandard, utbildning samt vila och fritid*. (FN:s generalförsamling 1989)

Juha Aromaa har skrivit kapitlet *Lapsi työmarkkinapöytään* som ingår i *Kohtaamispaikkana lapsuus. Vuoropuhelua lapsen maailmasta*. (red. Sirpa Sulku & Juha Aromaa) I dagens finländska samhälle kan man säga att föräldrarnas arbetsliv har blivit barnens fiende påpekar Aromaa (2001 s. 121). Då föräldrar kommer sent hem från sina arbeten och kanske fortsätter arbeta på kvällen vid datorn uppkommer en situation där barnet blir tvunget att ”tävla” med arbetet om föräldrarnas tid och i vissa fall t.o.m. kärlek. Aromaa skriver att av pappor till barn under skolåldern arbetar 70 % i medeltal 6,6 timmar övertid i veckan. Av mammorna till barn i samma ålder gör 57 % i medeltal 4,1 övertidstimmar i veckan.

I vårt samhälle är en stor del av den vuxna befolkningen nästan konstant stressade. Mycket skall göras på kort tid. Hellsten (2000 s. 72) frågar sig: ”Vad är brådska?” Han svarar själv på sin fråga och menar att den ständiga brådskan kunde tyda på en kollektiv illusion, en undermedveten överenskommelse som uppehålls i vår kultur. Hellsten menar att brådskan egentligen inte finns – ”om vi inte vill att den skall finnas”. Han poängterar att det hela handlar om att människan hela tiden gör val. Hon väljer det hon tycker är viktigt. Vidare poängterar Hellsten att människans val styrs av hennes

värderingar. Om en människa gör ytliga val leder det också till att hennes liv blir ytligt. Att vara närvarande för sina barn på ett äkta sätt blir då en omöjlighet, i stället lär man ut den ständiga brådskan.

Vårt individualiserade samhälle uppehåller också en ständig jakt efter lycka. Många har för sig att man måste ha avlagt en doktorsavhandling, äga en stuga vid havet, ha en framgångsrik karriär och delta i fem olika hobbyverksamheter i veckan för att vara lycklig. (Hellsten 2000 s. 72) Ingenting av dessa materiella saker gör ändå någon – allra minst ett barn – lyckligt. Sinkkonen (2008 s. 31) spinner vidare på samma spår som Hellsten. Båda poängterar att barn inte behöver delta i många olika hobbyverksamheter som små, en vanlig vardag där lugn och föräldrarnas närvaro finns tillgängliga är mycket viktigare.

Tommy Hellsten (2000 s. 77) skriver om hur viktig föräldrarnas närvaro är för barnet. Hellsten ger som exempel en stunds sagoläsning vid läggdags:

Föräldrarnas närvaro och sagoboken gör allting levande. Mamman eller pappan finns där och ger av sin tid. När föräldern sitter vid barnets säng ger hon eller han sitt barn ett tyst och lugnande budskap: Du är viktig för mig, jag älskar dig, jag vill vara tillsammans med dig, jag har inte bråttom, det finns ingenting viktigare och värdefullare än du. Trots att föräldern inte säger det högt förnimmar barnet det. Handlingar talar ett tydligare språk än ord. (Hellsten 2000 s. 77)

Hellsten (2000 s. 78) menar att sagostunden är ett bra exempel på närvaro. Då en förälder läser sagor för ett barn uppstår en sorts ”förtrollning” som alltid kräver närvaro. I stunden uppstår också en känsla av trygghet och av att leva i nuet. För barnet ger stunder som dessa näring till utvecklingen av kreativitet och fantasi. Sinkkonen (2008 s. 257) poängterar också sagornas betydelse för barnets utveckling, om än ur en lite annan synvinkel. Sinkkonen skriver om hur sagor hjälper barn att utveckla en moral, i sagor är det ofta en kamp mellan rätt och fel, det onda och det goda och det goda vinner alltid. Sinkkonen påpekar också att man inte kan jämföra TV program och sagor. Sagorna ger näring åt barnets egen fantasi medan TV programmen låter barnet vara passivt. Även Kinnunen (2003 s. 155) understryker betydelsen av att föräldrar läser sagor för sina barn. Hon poängterar att genom den gemensamma stunden av närhet förmedlar ett budskap till barnet som handlar om att han eller hon är värdefull och viktig och att föräldern trivs i barnets sällskap.

Upplevelsen av närvaro förutsätter alltid lugn. Lugnet och föräldrarnas närvaro ger barnet en trygghetskänsla, barnet vet att han eller hon kan lita på sina föräldrar, de finns där och det kommer de alltid att göra. (Hellsten 2000 s.78). Sinkkonen (2008 s. 270) menar att för att ett barn skall kunna känna trygghet krävs att vardagen är förutsägbar. Barnet måste få visa sina känslor, även de negativa för sina föräldrar och föräldrarna måste bevisa att de stannar vid barnets sida, oavsett hur rasande argt barnet är. Då föräldrarna hjälper barnet att klara av känslostormarna utan att själva bli så upprörda att det skulle göra barnets ångest större kan barnet tryggt lita på att föräldrarna aldrig kommer att överge honom eller henne. Även Alden (2005 s. 26) som skrivit kapitlet *Onnea ja turvaa* som ingår i boken *Onnellinen lapsuus. Kirja vanhemmille*. (red. Hansson& Oscarsson) påpekar att det är viktigt att barnet upplever att världen är en förutsägbar plats. Det är viktigt att barnet har en klar bild av vad som hör vardagen till och att den bilden inte ändras alltför ofta.

Ellneby (2005 s. 76) skriver om att sätta gränser i kapitlet *Miten stressi vaikuttaa lapsiin?* som ingår i boken *Onnellinen lapsuus. Kirja vanhemmille..* (red. Hansson& Oscarsson) Hon poängterar först och främst att gränserna och reglerna som gäller hemma skall vara konsekventa. Om man ändå ibland gör ett undantag är det viktigt att förklara för barnet varför man gjorde det. Om ett barn inte får sin vilja igenom är det vanligt att han eller hon gråter och blir upprörd. Det måste man som förälder kunna ta emot. Gränser och rutiner skapar sist och slutligen alltid en trygg känsla av kontinuitet och förutsägbarhet för barnet. Också Sinkkonen (2008 s. 271) belyser vikten av klara gränser och rutiner. Han menar att fast ett barn kan gråta och skrika för att han eller hon inte får sin vilja igenom är barnet egentligen nöjd med systemet, gränserna betyder att föräldrarna bryr sig om barnet.

Tidigare var vi inne på sagors betydelse för barns utveckling. Också lek är en av de allra viktigaste ingredienserna för en lycklig barndom. Det är viktigt att barnet tillåts att leka och att även vuxna kan låta sig svepas med i lekens värld ibland. Leken stöder barnets kreativa inställning till konst, vetenskap och öppnar dörren till det andliga. (Sinkkonen 2008 s. 274). Även Mauritzon och Säljö (2003 s. 168) som skrivit kapitlet *Ja vill va Simba å du ä Nala* i boken *Förskolan. Barns första skola!* poängterar hur viktig leken är för ett barns välmående och utveckling. De betonar att i leken stimuleras fantasi, inlevelse, kommunikation och förmåga till symboliskt tänkande men också förmågan att samarbeta och lösa problem. Vidare skriver Mauritzon och Säljö att barn genom den

skapande och gestaltande leken får möjligheter att uttrycka och bearbeta upplevelser, känslor och erfarenheter.

Sist men inte minst behöver barn sina föräldrars villkorslösa kärlek. Ett barn måste få känna att han eller hon skänker sina föräldrar glädje just precis som han eller hon själv är, utan att prestera någonting. Sinkkonen (2008 s. 274) skriver att föräldrarnas kärlek till barnet handlar om att de skulle vara villiga att offra sitt eget liv för barnets skull men också om att de vågar och kan släppa iväg barnet när det är dags. Ett barn måste få känna att han eller hon hör till sina föräldrar och enbart till dem. Först efter en sådan upplevelse är det möjligt att släppa taget och börja bli självständig.

4 SAMHÄLLSPERSPEKTIV

"Det krävs en hel by

för att uppfostra ett barn."

(Ordspråk)

Vi har valt att även granska faktorer som påverkar barnens och föräldrarnas gemensamma vardag och därmed deras känsla av delaktighet inom den egna familjen ur ett samhälleligt perspektiv. I detta kapitel kommer vi att ta upp teori om både fostran och fostringsgemenskapen. Vi har valt att i vårt examensarbete använda begreppet fostringsgemenskap som också kallas kontextuell fostran. Dessutom kommer vi att närmare granska hur föräldrarnas arbetssituation inverkar på familjelivet. Vi har valt att koncentrera oss på detta fenomen, eftersom vår tidigare forskning tydligt visar tecken på att arbetslivet i många fall inverkar på familjelivet i dagens samhälle.

I vårt kapitel om samhällsperspektiv kommer vi också att ta upp faktorer i den Finländska familjepolitiken som har som syfte att stöda föräldrarna i sitt föräldraskap och familjen i att känna samhörighet. Med andra ord handlar det om att trygga barnets uppväxt genom att försäkra sig om att föräldrarna har tillgång till både materiella och mentala resurser för att uppfostra barn. (Social- och hälsovårdsministeriet, 2006) Lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt 8.4.1983/361 kommer vi även att ta upp i samma kapitel, eftersom den styr familjepolitiken.

4.1 Fostran och fostringsgemenskap

Fostran är ett begrepp vars betydelse förändrats en del fram till dagens samhälle. Ordet i sig har ändrats från att man förr talade om att uppfostra barn så talar man nu mera om att fostra sina barn. Ytterligare kan man konstatera en förändring i begreppets innehåll, nämligen ursprungligen under början av 1800- talet handlade fostran om något storfamiljen hade som uppgift. Senare under industrialiseringen då kärnfamiljen blev den vanliga familjemodellen blev det också kärnfamiljens uppgift att fostra sina barn. Denna skillnad nämnde vi även indirekt i inledningen då vi diskuterade familjens historia. I dagens samhälle där familj är en grupp av samboende individer, vanligen två personer som antingen är gifta eller sambor samt deras barn; eller en ensam far eller

mor med barn; eller ett barnlöst par (Karisto et al. 1998 s.207-208), är fostran fortsättningsvis huvudsakligen föräldrarnas eller vårdnadshavarnas uppgift. Därtill har man börjat anse att fostran även är samhällets uppgift. Orsaken till detta ligger i flera faktorer av vilka vi enbart kommer att diskutera föräldrarnas arbetsförhållanden i dagens samhälle.

Fostran sett som en handling är till sin grundkaraktär social på många olika sätt. För det första sker fostran på en mikronivå genom växelverkan mellan fostraren och den som fostras, det vill säga i ett socialt fostringsförhållande. För det andra sker fostran i samfund och har som syfte att få den som fostras att bli en del av samfunden via socialisationen. Genom socialisationen adapterar människan de krav samfunden ställer gällande sociala färdigheter och kulturella handlings- och tankesätt. För det tredje sker fostran i samhället. Att bli en del av olika samfund handlar egentligen om att formas till en del av samhället, det vill säga hitta sin plats i samhället, att anamma den sociala och kulturella grunden som samhällslivet och det samhälleliga samarbetet kräver samt att utveckla en samhällelig handlingsförmåga. Det är även viktigt att se på fostran som en del av främjandet av välmående och som en förebyggande samt lindrande social åtgärd av sociala problem och sämre livsförutsättningar. (Hämäläinen & Nivala 2008 s. 145-146)

Fostran är alltså den huvudsakliga delen av föräldraskapet som vi beskrev i kapitlet föräldraskap 3.1. Med andra ord fastän fostran är den huvudsakliga uppgiften föräldraskapet för med sig är det inte föräldrarna som enbart har ansvaret för fostran, utan ansvaret delas mellan föräldrarna, olika samfund och samhället, enligt Hämäläinen & Nivala (2008 s.145-146). Trots detta finns det teorier om att föräldrarna bär huvudansvaret för fostran. Bland annat har Tommy Hellsten (2000 s. 9, 11) resonerat kring detta, som vi även presenterade i kapitlet om föräldraskap 3.1.

Hujala et. al (1998 s.12-14) har också diskuterat fostran som kontextuell fostran. De beskriver grundtanken bakom den kontextuella fostran som växelverkan som formas utifrån individens beteende och den sociala omgivningen. Dessa går inte att se som lösryckta faktorer som inte skulle påverka varandra. Enligt Hujala et. al ser man lärandet, uppväxten och utvecklingen hos barn inte som ett resultat av föräldrarnas eller lärarnas handlingar, utan som ett sorts samarbete mellan barn och vuxna samt barn sinsemellan. Därför är det viktigt att koncentrera sig på hurdana relationer det bildas

mellan de olika arenorna eller omgivningarna. Till exempel påverkar föräldrarnas attityd mot daghemmet barnets sätt att fungera i den omgivningen. I fall föräldrarna har en positiv attityd mot daghemmet har barnet lättare att fungera i denna omgivning medan om föräldrarnas attityd mot daghemmet är negativ kan det leda till att föräldrarnas attityd speglas i barnet och som i sin tur kan leda till att barnet inte klarar av att fungera på daghemmet.

Ett annat begrepp som används gällande det delade ansvaret gällande fostran är fostringsgemenskap. Detta är bl.a. en av de centrala grunderna i planen för småbarnsfostran utgiven av Stakes (2005). Denna plan för småbarnsfostran används i huvudsak på daghem. Begreppet fostringsgemenskap handlar om att barnets föräldrar eller vårdnadshavare arbetar tillsammans med t.ex. daghemspersonalen med frågor gällande barnets inläring, utveckling och fostran. Föräldrarna eller vårdnadshavarna känner sitt barn bäst och har huvudansvaret gällande fostran. Daghemspersonalen i sin tur arbetar utgående från sin professionalitet tillsammans med föräldrarna och stöder dem i sitt föräldraskap. Viktiga faktorer för att fostringsgemenskapen skall fungera är tillit, jämlikhet och respekt mot de andra i denna gemenskap. (Grunderna för småbarns fostran; Stakes 2005 s.36)

Fostringsgemenskapen handlar alltså om att arbeta för barnets bästa. Det är därför viktigt att de två parterna, daghemspersonalen och föräldrarna, diskuterar tillsammans om de olika ansvarsområden och om vilka värderingar samt synsätt de olika parterna har. För att trygga barnets uppväxt är det viktigaste att fostringsgemenskapen fungerar på ett ändamålsenligt sätt. Detta påverkas av de olika parternas inställning till fostringsgemenskapen och hur det i praktiken ordnas. Meningen med fostringsgemenskapen är att barnet omges av ett nätverk som har tillräckligt med resurser för att i ett tidigt skede reagera ifall det uppstår problem och finnas som stöd vid fostran. Med andra ord handlar det även om att daghemspersonalen skall finna olika mönster och s.k. strategier för att samarbeta med föräldrarna, med syftet att stödja barnet i dess utveckling, inläring och fostran. (Grunderna för småbarns fostran; Stakes 2005 s.36-37)

Maarit Alalsuutari (2003) har också berört ämnet i sin avhandling *Kuka lasta kasvattaa?*. I denna har hon undersökt hur föräldrarna beskriver sitt föräldraskap och hur de uppfattar betydelsen av den samhälleliga fostran. Med den samhälleliga fostran

menar Alasuutari den fostran som utövas på daghem och i skolor samt den service den psykiatriska kliniken för barn har att erbjuda. Det hon kommit fram till gällande föräldrarnas och de samhälleliga fostrarnas relation är att föräldrarna är samarbetsvilliga och att de t.o.m. strävar efter att samarbeta. Hon har även kunnat konstatera att föräldrarna anser att de samhälleliga fostrarna och olika institutionerna har en betydande roll för barnets utveckling. Enligt föräldrarna påverkar förutom familjen också dagvården och skolan i hög grad barnet. En av de förutsättningar för samarbetet är de professionella fostrarnas förhållar sig till föräldrarnas åsikter. För föräldrarna är det viktigt på vilket sätt hans eller hennes åsikt om t.ex. barnets skolgång och svårigheter gällande denna bemöts av de professionella. (Alasuutari 2003 s.166-167)

Alasuutari (2003 s.167-168) har också kommit fram till att föräldrarna anser att de professionellas professionalitet gäller barnets utveckling, jagbild och olika fostringsmetoder. Med andra ord ansåg föräldrarna att deras erfarenhet gällande barnet är mera betydelsefullt än de professionellas allmänna och teoretiska kunnande i frågor gällande barnets ärenden. Ett av de centrala problemen med samarbetet ansåg föräldrarna vara de professionellas försök att definiera frågor gällande föräldraskap och familjen. Enligt föräldrarna är föräldraskapet och familjen privata områden som inte direkt kan tolkas eller definieras av utomstående. Det är framför allt barnet som en enskild individ som hör till de professionellas verksamhetsområde, snarare än föräldraskapet och familjen i sig enligt föräldrarna. Barnet och dennes handlande är det gemensamma området som föräldrarna delar med de professionella.

Utgående från fostringsgemenskapen och det delade ansvaret gällande fostran kan man dra paralleller till Bronfenbrenners ekologiska miljömodell. Vi har valt att granska denna modell ur ett föräldra- och barnperspektiv och vi vill betona vikten av att förstå de olika arenorna i en människas liv och hur dessa påverkar människan samt varandra. För att nå en djupare förståelse i vad som påverkar känslan av delaktighet och gemenskap inom familjen är det viktigt att se sambandet mellan de olika arenorna, som påverkar de enskilda familjemedlemmarna på olika sätt.

Bronfenbrenner anser att man måste allt mera granska miljöaspekten som en faktor som kan påverka individens utveckling. Med andra ord menar han att det är viktigt att observera personen i dennes naturliga omgivning. I fall man observerar en individ enbart genom att se på situationen och inte tar miljöns, det vill säga det större

sammanhangets, inverkan i beaktande får man inte en korrekt uppfattning om individens utveckling. Detta konkretiseras då Bronfenbrenner förklarar att varje individ hör till flera miljöer som i sin tur påverkar varandra. (Imsen 2000 s. 409-410)

Bronfenbrenners ekologiska miljömodell presenterar de olika arenorna som mikro-, makro-, meso- och exonivåerna i en människas liv. Mikromiljön är människans så att säga närmaste omgivning, miljöer individen direkt tillhör. Till dessa räknas t.ex. familjen, daghemmet, skolan, vänner och arbetsplatsen. De olika mikromiljöerna bildar ett nätverk av olika slags relationer som individen tar del av. Makronivån däremot består av större sammanhang som påverkar individen. Dessa sammanhang finns på samhällsnivå t.ex. det ekonomiska systemet, social- och hälsovården, utbildningssystemet, rättsväsendet och politiska systemet. Ett exempel på detta är de politiska beslut som fattas och som påverkar familjens vardag. Det ekonomiska systemet kan i sin tur påverka familjen på grund av de bestämmelser om fördelningen av förmånerna i samhället. (Imsen 2000 s.411-413)

Meso-systemet består av kopplingar mellan människans olika mikrosystem. En mikromiljö påverkar alltid de andra mikromiljöerna. Om man t.ex. har det tungt och svårt hemma så påverkar det hur man fungerar tillsammans med sina vänner eller på arbetsplatsen. Ett annat exempel kunde vara om barnet i familjen blir sjukt och den ena förälder är tvungen att stanna hemma påverkar detta den hemmablivande förälderns arbetssituation och eventuellt familjens ekonomiska situation som i sin tur påverkar andra miljöer. Exosystemet består av miljöer som människan inte direkt själv är i kontakt med men som ändå påverkar hans eller hennes närmiljö direkt eller indirekt. Exosystemet kan t.ex. för ett barn vara dennes föräldrars arbetssituation, det vill säga arbetsplatsen. Fast än det verkar som om det vore staten som s.k. styr eller påverkar allting i denna ekologiska miljömodell skall det inte ses som så. (Imsen 2000 s.412-413)

4.2 Familjepolitik

Familjepolitiken i Finland har som syfte att stöda föräldrarna i sitt föräldraskap och familjen i att känna samhörighet. Med andra ord handlar det om att trygga barnets uppväxt genom att försäkra sig om att föräldrarna har tillgång till både materiella och mentala resurser för att uppfostra barn. Inom de nära relationerna i familjegemenskapen

tar man hand om och stöder varandra. Därför är familjen en viktig grundsten i vårt samhälle. (Social- och hälsovårdsministeriet, 2006)

En viktig uppgift familjepolitiken i Finland har är att få familjelivet och arbetslivet att gå ihop så att säga. Åldern på förstagångsföräldrar har stigit under de senaste åren och en av de största orsakerna är att det krävs allt mera på arbetsmarknaden, samtidigt som det varar en konstant osäkerhet gällande anställningsförhållandets fortsättning. Även svårigheten med att få familjelivet och studierna eller inträdet i arbetslivet att gå ihop har lett till att åldern på förstagångsföräldrar har stigit under de senaste åren.

Familjepolitiken har alltså också en central roll i att få familjelivet att gå ihop med de övriga kraven i samhället. Beslut gällande bostadspolitik, miljöpolitik, utbildningspolitiken och sysselsättningspolitiken påverkar barnfamiljernas vardag och utgör därmed också en del av familjepolitiken. (Social- och hälsovårdsministeriet, 2006)

Kaija Kallinen (2001) har skrivit en artikel som heter *Työllisyys on perhepolitiikkaa* som ingår i kapitlet om *Työ ja perhe tasapainoon* i boken *Kohtaamispaikkana lapsuus. Vuoropuhelua lapsen maailmasta* red. Sirpa Sulku och Juha Aromaa. I artikeln skriver hon om att kraven och pressen från föräldrarnas arbetsliv har ökat i dagens samhälle och därmed tillbringar föräldrarna allt mindre tid tillsammans med sina barn. Stressen och osäkerheten på arbetsplatsen påverkar negativt på atmosfären i familjen. För att lätta på barnfamiljers vardag och den belastning arbetslivet orsakar familjen skulle det kräva att man på arbetsmarknaden skulle förstå att balansen mellan arbetet och hemmet hjälper föräldrarna att orka. Det är fortsättningsvis sällsynt att man i arbetslivet har en familjecentrerad syn men det vore viktigt, eftersom småbarns föräldrar har mycket långa arbetsdagar. Ifall det av arbetstagaren krävs fullständigt engagemang i arbetslivet och i familjelivet leder det slutligen till utbrändhet eller till att arbetstagaren blir fysiskt sjuk. Många kvinnor på arbetsmarknaden har dock även fört fram tanken om att familjen är den kraft som också kan skydda mot långa arbetsdagar och utbrändhet. Detta kunde då även männen få ta del av. (Kallinen 2001 s.109)

Det har diskuterats mycket om barns möjlighet till dagvård dygnet runt. Behovet av en trygg och stabil vård av barn dygnet runt finns, eftersom föräldrar har yrken där det är nödvändigt att arbeta i olika skiften som t.ex. inom sjukvården. Föräldrarna som har skiftesarbete skall dock inte beskyllas. Vad detta betyder för människors personliga liv och barnen borde allt mera lyftas upp för diskussion. Som bakgrund för diskussion

fungerar åldersfördelningen i Finland. Att nativiteten i Finland minskat kunde vara en sak som beror på det oflexibla arbetslivet. De unga som är i bästa åldern för att bilda familj har även nyligen börjat sin yrkeskarriär och detta kan oftast kännas som en omöjlig kombination. (Kallinen 2001 s.110-111)

Nyckeln i att kunna kombinera arbetslivet med familjelivet ligger i att båda föräldrarna skulle ha möjlighet att ta ansvar för barnen och vårdandet av dem. (Kallinen 2001 s.112) Detta skulle kräva en förändring i mäns syn på kvinnliga anställda, då de ofta anser att barnomsorgen kommer för kvinnor före arbetet. Vid mitten av 1980- talet gjordes en undersökning av Homans (1987). I denna undersökning kom det fram att cheferna alltid frågade de kvinnliga arbetssökanden ifall de hade barn eller tänkte skaffa barn, vilket de inte frågade de manliga sökande. En del motiverade sin fråga med orsaken att kvinnorna då skulle föräldraledigt, bli hemma för att sköta sjukt barn osv. En del till och med ansåg att de på detta sätt tillgodosåg kvinnornas intressen. Andra chefer påstod att kvinnor som har barn inte över huvudtaget skall arbeta. De ansåg att kvinnan då skall stanna hemma för att sköta barn och hushåll. Denna negativa inställning har mera att göra med tanken att män och kvinnor inte kan dela på ansvaret barn och hemmet för med sig än med själv arbetsplatsen. Här togs det även upp att män ofta har högre lön än kvinnor. ”En större flexibilitet i arbetslivet är en partiell lösning på detta dilemma, men det är över lag betydligt svårare att få män att förändra sina attityder.” (Giddens 2007 s.201)

I Finland har vi en ganska utvecklad lagstiftning gällande familjeledigheter som möjliggör det för föräldrarna att dela ledigheterna jämlikt. Trots det är det fortsättningsvis mamman som oftast stannar hemma med barnet en längre tid, även om papporna allt mera har börjat utnyttja sin rätt till faderskapsledigheten. Detta har antagligen att göra med att det inom de kvinnodominerande branscherna ofta är tillfälliga eller korttidsjobb. Om mamman då inte har en arbetsplats att återvända till blir det lätt att hon gärna stannar hemma under hela föräldraledigheten och t.o.m. längre i vissa fall. (Kallinen 2001 s.112)

En annan orsak till varför papporna inte är alltför aktiva med att bli hemma med barnen har spekulerats vara det att mannen ofta har högre löneinkomster än kvinnan. Till en del är detta en myt. I fall mannen får högre lön än kvinnan får han också högre föräldrapenning om därtill utjämnas skillnaden genom beskattningen. Med andra ord

blir skillnaden på familjens inkomster sist och slutligen inte alltför stor, även om pappan skulle utnyttja en del av familjeledigheten. En lösning på flexibiliteten skulle också vara att föräldrarna kunde utnyttja familjeledigheten eller en del av den samtidigt som de båda arbetar deltid. Då kunde de även sköta om barnen turvis. Det har även diskuterats om att ersätta den tid arbetstagaren stannar hemma med ett sjukt barn för arbetsgivaren. Arbetsgivaren kunde anhålla om ersättning från Folkpensionsanstalten på samma sätt som för arbetstagarens sjukledighet. (Kallinen 2001 s. 112)

Kallinen (2001 s.115) skriver även om att man i Finland har stor åga om vilken position barnet har, hur ser barnets framtid ut och om hur samhället förhåller sig till dem. Hon menar dock att diskussionen borde börja med att fundera över det varifrån allting har börjat, det vill säga varför barnet inte får tillräckligt med uppmärksamhet i familjen. Med andra ord varför barnet ges tid? Hon börjar själv diskussionen med att konstatera att det var på 1960-70- talet då det ansvar föräldrarna hade om sina barn aktivt överflyttades till samhället. Då ansågs föräldrarna få friheten att spendera tid med viktigare saker än sina egna barn. Föräldrarnas plikt ansågs vara att koncentrera sig på sina arbeten och de försågs med rätten att ta tid för sig själv t.ex. genom hobbyverksamhet och annan verksamhet där familjelivet och barnen inte prioriterades först. Man ansåg att det vårdssystem samhället hade byggt upp skulle befria föräldrarna från barnuppfostran.

Fostran blev då en del av dagvården, skolverksamheten och som den andra ytterligheten socialarbetarnas uppgift. Enligt Kallinen är många av dagens problem följder av att den samhällseliga värdekonstruktion tillät ”försummelse av barn”. Nu först håller vi på att gå tillbaka till att föräldrarna och närliggande omgivningen igen har det huvudsakliga ansvaret för barnen. Denna förändring på 1960-70- talet anser hon att också är orsaken till att de vuxnas värde mättes enbart på basen av deras lönearbete. Ännu i denna dag kan man se spår av detta, eftersom då någon stannar hemma för att sköta barn eller åldringar kan denna person av vissa ses vara utanför samhället, det vill säga av mindre värde. (Kallinen 2001 s.115-116) Denna förändring Kallinen skrev om i sin artikel nämnde vi också tidigare i kapitel 3.1. om föräldraskap samt tidigare i detta kapitel då vi behandlade begreppet fostran.

Vi har valt att koppla vår teori till Lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt (1983/361) då denna lag gällande vården är en viktig faktor som påverkar familjens

ställning i samhället. Den har stadgats för att barn skall få en trygg och balanserad utveckling som beaktar de individuella behoven och önskemålen. Barnet skall också få en god vård, fostran och omsorg i enlighet med barnets ålder och utveckling. Barnets utbildning skall även motsvara hans eller hennes önskemål och benägenhet. Barnet får inte utsättas för våld av något slag eller för kränkande behandling. Barn skall däremot uppmuntras till att utvecklas till en självständig och ansvarsfull vuxen. (Lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt 8.4.1983/361)

Syftet med lagen gällande umgängesrätten är att säkra barnets rätt till sina båda föräldrar. Det vill säga att barnets föräldrar skall tillsammans på bästa möjliga sätt, med tanke på barnets bästa, förverkliga umgängesrätten. Principerna gällande lagen om vårdnaden av barnet skall även uppfyllas i samband med förverkligandet av umgängesrätten. (Lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt 8.4.1983/361)

5 METOD OCH MATERIAL

Vi använde oss av både kvalitativ och kvantitativ metod för att undersöka hur man på bästa möjliga sätt kunde främja föräldrarnas och barnens upplevelse av delaktighet i den egna familjen. Vi ville alltså veta hur barn och föräldrar använder sin gemensamma tid, det vill säga vilka stunder känner de som värdefulla och när känner föräldrarna och barnen upplever känslan av delaktighet inom familjen. I den kvantitativa undersökningen ville vi även få veta hur föräldrarna uppfattar delaktighet och vad de anser att detta betyder. Vi valde att göra vår empiriska undersökning i Lovisa, Liljendal, Pernå och Strömfors, vilka utgjorde vår fokusgrupp. Allt material som gick till endera förskolebarnen eller deras föräldrar var piloterat i vår bekantskapskrets av personer som själva är föräldrar. Dessa kommenterade och upplyste oss om oklarheter de stött på i vårt material som vi därefter bearbetade.

5.1 Etiska reflektioner

Allt material som insamlades genom intervjuerna och enkäterna kommer att förvaras tills vårt examensarbete har godkänts. Vi förvarar materialet i en låst skrivbordslåda och det är enbart vi och vår handledare som har haft tillgång till materialet under arbetsprocessens gång. Då vårt examensarbete blivit godkänt kommer vi att förstöra det insamlade materialet.

Då man intervjuar barn måste man ha flera etiska reflektioner i tankarna och därmed utföra några praktiska arrangemang. Skillnaden mellan medicinsk och humanistisk forskning är stor. Vid humanistisk forskning kan man inte vara lika exakt vid insamlandet av det empiriska materialet som då det gäller medicinsk forskning. Ett intervjutillfälle vid en humanistisk forskning är ofta mer diskussionslik och informanten har större makt att påverka samtalet och vad som sägs än vid en medicinskt inriktad forskningsintervjutillfälle. Under en humanistisk forskningsprocess förekommer inte heller risken att fysiskt skada informanten, vilket kan vara fallet vid medicinsk forskning. Gällande humanistisk forskning bör man i stället ta i beaktande att man under inga omständigheter får orsaka att en persons privatliv tar skada. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009 s.14 -15)

Det är viktigt att informanten är medveten om att medverkandet i en forskning alltid är helt frivilligt. Informanten har också rätt att avbryta ett intervjutillfälle eller ändra sig helt och hållet gällande sin medverkan i forskningen. Då det gäller barn måste man vara extra noggrann med att barnet är medvetet om detta. För att ett barn skall kunna medverka som informant vid ett intervjutillfälle krävs föräldrarnas tillstånd. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009 s.14 -15)

Enligt Finlands grundlag (6 §) är alla människor av lika värde inför lagen. Man får inte försätta någon i en annan position än andra pga. bl.a. kön, ålder, etniskt ursprung, språk eller religion. Barn skall alltså behandlas likvärdigt som individer och de har rätt att enligt sin egen utvecklingsnivå påverka angelägenheter som berör dem själva. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009 s.14 -15)

Barn har enligt grundlagen rätt till extra skydd av privatlivet. Detta skall ändå inte tolkas som att man automatiskt skall stänga ut barn från forskningar som angår och handlar om dem. Barn skall ha rätt att som enskilda individer uttrycka sin åsikt, de skall inte ses som en stor massa som ”alla tycker lika”. På senare tid har man däremot ännu starkare börjat betona barnets rätt att påverka angelägenheter som rör dem själva. FN:s konvention om barns rättigheter betonar att det är en grundläggande rättighet för barnet att få uttrycka sin åsikt gällande allt som berör honom eller henne. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009 s.14 -15)

Då man intervjuar barn måste man vara extra noggrann också gällande praktiska omständigheter. Intervjuplatsen skall väljas med omsorg. Det är bra att intervjua barn i en miljö som är bekant, trygg och naturlig för barnet. Faktorer som kan störa barnets koncentration skall inte förekomma vid intervjutillfället. Barnet skall inte kunna se sina kamrater leka samtidigt som han eller hon deltar i intervjun. Personer som inte medverkar i intervjun skall inte heller komma inspringande. (Doverborg & Pramling, 1998 s.25)

En annan sak att ta i beaktande då man intervjuar barn är att de är mycket följsamma. Frågorna får inte vara ledande och man skall ge barnen tid att tänka efter och svara i lugn och ro. Ett barn upplever inte tystnad som skrämmande utan kan helt enkelt ibland behöva mera tid för att fundera ut sitt svar. (Doverberg & Pramling, 1998 s.33)

5.2 Kvantitativ metod

Tanya Andersson hade ansvaret för den kvantitativa delen och därmed i sin tur även om teoridelen om föräldraperspektiv. Den teoretiska populationen för den kvantitativa metoden begränsade vi i rum (Lovisa, Liljendal, Pernå och Strömfors) och efter andra variabler (svenskspråkig nuvarande förskolebarns förälder). Vår population bestod av alla svenskspråkiga förskolebarns föräldrar, dvs. 154 st eftersom det finns 77 st svenskspråkiga förskolebarn som tillhörde vår fokusgrupp (Lovisa, Liljendal, Pernå och Strömfors). Vårt urval i sin tur bestod av 50 % av föräldrarna, eftersom vi valde att skicka ut en enkät per familj. Vi valde alltså att undersöka en förälders åsikter gällande vårt ämne. En förälder ur alla familjer som för tillfället hade barn i den svenskspråkiga förskolan i någon av de kommuner som tillhörde vår fokusgrupp, dvs. i Lovisa, Liljendal, Pernå eller Strömfors. Dessa familjer som hade barn i svenskspråkig förskola var 77 till antal. Eftersom vi hade möjligheten att undersöka vad en förälder i alla dessa familjer ansåg om vårt ämne, alltså hela vår teoretiska population utgjorde de även vår faktiska population. Vi skiljde inte på mammor eller pappor, utan båda gick under benämningen förälder.

Vi använde oss av en enkätundersökning (se bilaga 3 Sv och bilaga 4 Fi) i vår kvantitativa del av vår empiriska forskning och i samband med denna skickade vi även ett informationsbrev till föräldrarna. Då det fanns 77 familjer med barn i svenskspråkig förskola i Lovisa, Liljendal, Pernå eller Strömfors för tillfället skickade vi också ut 77 enkäter, dvs. en enkät per familj. Vi valde att göra enkäterna på både svenska och finska, eftersom ca 60% av Lovisas, 24% av Liljendals, 41% av Pernås och 80% av Strömfors befolkning är finskspråkig och då vi ville minska på risken för bortfall. Med andra ord kan någondera av föräldrarna till de svenskspråkiga förskolebarnen vara finskspråkiga eller tvåspråkiga och därmed hellre vilja fylla i en finskspråkig enkät. Med våra enkätfrågor ville vi uppnå en förståelse för föräldrarnas syn på delaktighet i den egna familjen och hur de gör för att uppnå delaktighetskänslan med sina egna barn. Vi ville veta hur de utnyttjar den gemensamma tid de har med sitt/sina barn och varför de väljer att göra på ett visst sätt.

Eftersom många respondenter kan uppleva det ledande eller begränsande att enbart svara på slutna frågor och risken för bortfall ökar (Jacobsen 2007 s.195), använde vi oss i huvudsak av slutna frågor men vi hade även en del öppna svarsalternativ för att

garantera kompletta resultat. Med hjälp av huvudsakligen slutna och en staka öppna frågor, relativt korta och enkla frågor utan flera filterfrågor försökte vi åstadkomma en relativt enkel enkät för att minimera risken för missförstånd och bortfall. Vi var också noggranna med frågornas formuleringar och nyanser. Vi gjorde även enkäten respondentvänlig med att inleda enkäten enkelt för att senare ta upp känsligare frågor.

Enkäterna försågs med olika koder som motsvarar respondenterna, vilket gjorde att vi inte skickade onödiga påminnelsebrev åt de respondenter som redan svarat. Då vi fick tillbaka de ifyllda enkäterna avlägsnades koden genast. Vi kunde inte i något skede veta vem som svarat på vilken enkät. Respondentlistan fanns manuellt skriven och förstördes direkt då alla enkäter, medräknat ev. bortfall, hade markerats. Tillsammans med enkäterna skickade vi även ett foljebrev på både svenska och finska där vi informerar respondenten kort om syftet med undersökningen, vilka teman den behandlade, varför respondenten valts ut, att hans eller hennes deltagande var helt frivilligt och att vi garanterar anonymiteten. Det fanns även att ett svarsdatum och uppgifter på kontaktperson i foljebrevet.

Vi valde att själva åka till alla svenskspråkiga daghem och skolor i Lovisa, Liljendal, Pernå och Strömfors där det fanns en svenskspråkig förskolegrupp. Vi körde ut enkäterna till alla svenskspråkiga förskolor under två dagar. Därefter ringde vi till alla dessa förskolor den dagen då vi hade som inlämningsdag för enkäterna, för att höra efter hur många enkäter som hade returnerats. Det visade sig bara vara ett få tal som returnerats. Förskolelärarna var själva villiga att påminna föräldrarna om att lämna tillbaka de ifyllda enkäterna efter veckoslutet, då vi bestämde att vi i stället kommer för att hämta dem så att en del senare kommande enkäter ännu skulle hinna med.

Då Tanya hade ansvaret för den kvantitativa delen av vår empiriska undersökning hade hon också därmed ansvaret för analyserandet av resultaten från vår enkätundersökning. Analysen började med att avkoda enkäterna till datorprogrammet SPSS. Därefter handlade det om att mata in respondenternas svar i SPSS för att sedan få fram statistik på och likheter samt olikheter mellan respondenternas svar. Denna statistik presenteras i kapitel 6 Resultatredovisning under delkapitlet 6.1 Resultat från den kvantitativa metoden.

5.3 Kvalitativ metod

Malin Lassas hade ansvaret för den kvalitativa delen och därmed även teoridelen om barnperspektiv, alltså barndomen. Gällande den kvalitativa metoden bestod vår population av fyra svenskspråkiga förskolebarn. Vi valde att intervjua ett barn ur varje kommun som hörde till vår fokusgrupp, det vill säga Lovisa, Liljendal, Pernå och Strömfors för att öka på reliabiliteten för den kvalitativa forskningen och verkligen få fram ett barnperspektiv. Som nämnts tidigare, är det omöjligt att få fram ett barnperspektiv om man inte talar med barnen.

Intervjuerna var öppna och dessutom indelade i övergripande teman för att få struktur på dem så som Jacobsen (2007 s. 95) förklarar. Vi valde att utforma en intervjuguide (se bilaga 7) för att vara säkra på att just de ämnen vi ville tangera skulle komma upp under intervjuernas gång.

Då vi utformade vår intervjuguide (se bilaga 7) började vi med att dela in den i tre huvudkategorier. Dessa var: *1. Bakgrundsfrågor, 2. Aktiviteter i vardagen och 3. Aktiviteter på fritid och under högtider.* Den andra och tredje kategorin delade vi dessutom in i två underkategorier var; *2 a) Barnets morgon b) Barnets eftermiddag och kväll. 3 a) Fritid b) Högtider, födelsedagar och andra festligheter.*

Under kategorierna hade vi enskilda frågor. Eftersom vi intervjuade barn var det viktigt att frågorna skulle vara konkreta och ta fasta på händelser och erfarenheter från barnets egen vardag. Vi undvek också att ha med frågor som barn skulle kunna svara enbart ja eller nej på, då detta inte skulle ge oss någon information. (Doverberg & Pramling 1998 s. 35)

Frågorna i vår intervjuguide var indelade enligt de olika *aktiviteterna* i barnets vardag. Vi använde oss av huvudbegreppet aktivitet eftersom detta är centralt gällande barnets känsla av delaktighet som bl a. Molin (2004 s. 66) poängterar. Aktivitetens betydelse gällande delaktigheten behandlade vi ingående på olika sätt i kapitel 2 om delaktighet. Andra aspekter som vi tog fasta på i intervjuguiden var barnets vardagsrutiner och vad dessa består av. Rutiner behandlades i kapitel 3.2 om barndom, bl.a. Hellsten (2000 s. 78) och Sinkkonen (2008 s. 270) poängterar betydelsen av rutiner och en förutsägbar vardag för att barnet skall känna sig tryggt. Gällande barnets aktiviteter i vardagen går vi in på olika ämnen, t.ex. vad familjen gör tillsammans och hur detta upplevs,

kontakten till släkt och vänner, sagor, lek och TV tittande osv. Samtliga av dessa faktorer har behandlats i kapitlet om Barnperspektiv.

Vi valde slumpmässigt ut en förskolegrupp från varje kommun. I dessa fyra förskolegrupper gick vi sedan tillväga på följande sätt: Vi bad förskoleläraren välja ut fem barn som hon tyckte skulle passa bra för att delta som respondenter i vår undersökning. Vi valde att gå tillväga på detta sätt eftersom förskoleläraren känner barnen och vet vilka av dem som skulle klara av en dylik situation. Som nästa steg skickade vi ett brev till de fem barnens föräldrar via förskolan där de fick ge sitt samtycke till att deras barn deltar i vår undersökning (se bilaga 5 Sv 6 Fi). Vi ville vara noggranna med att vårt syfte för undersökningen skulle vara helt klart för föräldrarna så att de skulle vara på det klara med vad de själva och deras barn deltog i.

Av de barn vars föräldrar gav sitt samtycke till att deras barn deltar i intervjun valde sedan förskoleläraren i varje kommun ut ett barn som slutligen deltog vid intervjutillfället i egenskap av respondent. Dessa barn fick representera de fyra kommunernas förskolebarn och därför kallas detta urval för *de typiska* enligt Jacobsen (2007 s. 123). De typiska är personer som representerar de flesta i en grupp. Risken med detta urval är enligt Jacobsen (2007 s. 123) att respondenter som väljs är sådana som man *tror* är typiska. Jacobsen poängterar att det inte finns någon garanti för att de utvalda enheterna verkligen *är* typiska. Vi var ändå av åsikten att detta var den enda möjliga urvalsmetoden för vår undersökning. Vi garanterade barnens anonymitet genom att inte avslöja vare sig daghemmet i fråga eller kommunen barnet är bosatt i. För vår undersökning är det inte heller relevant att denna information skulle komma fram, då de fyra barnen som utgjorde våra respondenter inom den kvalitativa delen av vår undersökning representerar *alla* de barn som går i svenskspråkig förskola i Lovisa, Liljendal, Pernå och Strömfors.

Jacobsen (2007 s.97) poängterar att platsen där intervjuerna utförs bör beaktas noggrant. Även Doverborg och Pramling (1998 s. 25), som specifikt skriver om att intervjua barn, betonar denna aspekt som redan nämndes tidigare. I metodlitteratur definieras intervjumiljöerna oftast i två huvudgrupper: en miljö som är naturlig för intervjuobjektet och en miljö som är onaturlig för honom eller henne. Jacobsen (2007 s.97) ger som exempel intervjuobjektets hem eller en miljö som är mycket bekant för personen. En miljö som känns obekant för intervjuobjektet kunde vara forskarens kontor eller ett

neutralt rum som är obekant för både forskaren och intervjuobjektet. Det är viktigt att reflektera noggrant gällande valet av intervjumiljö med tanke på kontexteffekten.

Jacobsen (2007 s.97) menar att intervjupersoner som intervjuas i en för dem onaturlig miljö också ger onaturliga svar eftersom människor tenderar att bete sig olika i för dem onaturliga respektive naturliga kontexter.

Jacobsen (2007 s.97) betonar vidare att även naturliga miljöer kan orsaka problem för intervjun. Om man t.ex. är hemma hos intervjupersonen kan det springa in andra människor, telefonen kan ringa osv. Detta kan störa koncentrationen på många olika sätt. Om andra människor är närvarande kan intervjuobjektet ha svårt att öppna sig och blir därmed mycket påverkad av den andra personens närvaro. De fyra intervjuerna för vår undersökning utfördes under barnens förskoledag, i förskolan. Vi bad personalen att få intervjua barnet i fråga i ett avskilt rum i förskolans utrymmen för att inte bli störda under intervjuens gång. På så sätt var miljön där intervjuerna utfördes naturlig för barnen, vi blev heller inte störda under samtalen på grund av ett samförstånd med förskoleläraren om att ingen skulle komma in i rummet under intervjutillfället. Genom intervjuerna ville vi uppnå en förståelse för barnens upplevelse av delaktighet i den egna familjen. Vi koncentrerade oss i stora drag på vad barnen brukar göra tillsammans med sina föräldrar, dvs. hur den gemensamma tiden ser ut. Därtill ville vi veta hur barnen upplever det de gör tillsammans med sina föräldrar. Eftersom det är frågan om barn i förskoleålder räknade vi med att intervjuerna kunde ta 20-30 minuter. Intervjuerna spelades också in på band för att man senare skulle kunna analysera materialet så noggrant som möjligt.

6 RESULTATREDOVISNING

I detta kapitel kommer vi att skilt presentera de resultat vi kommit till i både den kvantitativa och kvalitativa delen av vår empiriska undersökning. Tanya Andersson har haft ansvaret för resultaten för den kvantitativa metoden delkapitel 6.1 medan Malin Lassas har haft ansvaret för resultaten för den kvalitativa metoden kapitel 6.2. Båda har därmed haft ansvaret för och skrivit respektive kapitel.

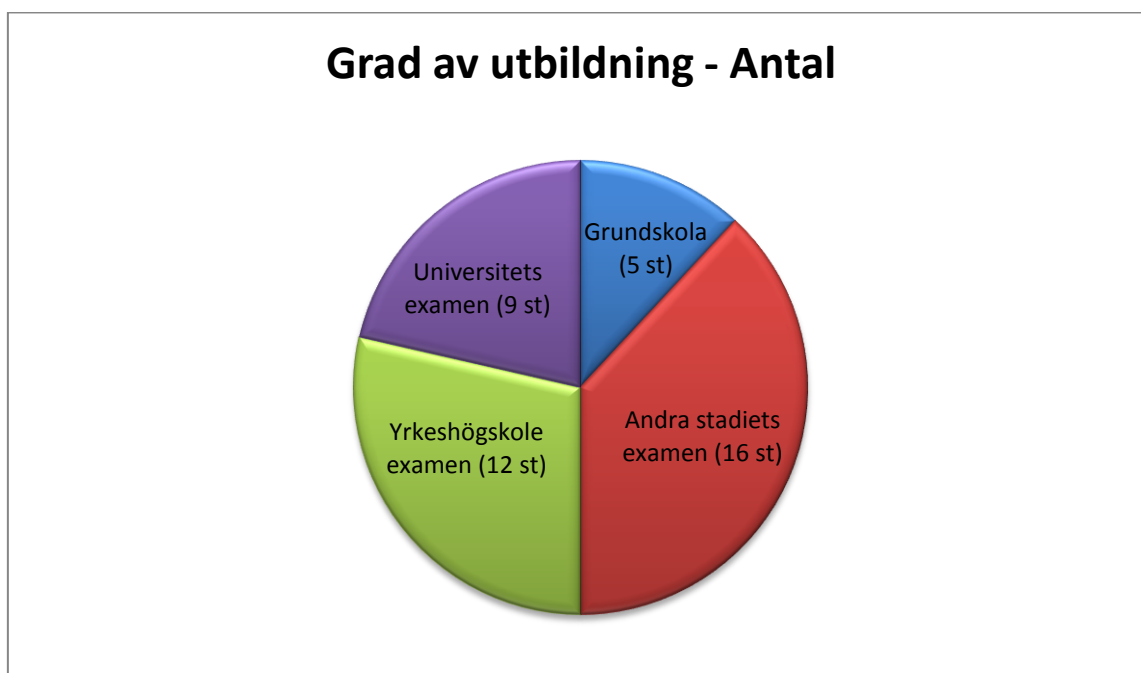
6.1 Resultat från den kvantitativa undersökningen

I vår kvantitativa undersökning som utgjordes med hjälp av enkätundersökning blev vår svarsprocent slutligen 54,55 %. Enligt Jacobsen (2007 s.230) är över 50% tillfredsställande, över 60% bra och över 70% mycket bra. Med andra ord blev vår svarsprocent mellan tillfredsställande och bra. Kommunvis blev fördelningen enligt svarsprocenten följande: på första plats kom Pernå med svarsprocenten 72, på andra plats kom Liljendal med svarsprocenten 50, på tredjeplats kom Lovisa med svarsprocenten 47,37 och på fjärde platsen kom Strömfors med svarsprocenten 33,33. Svaren på den första frågan i vår enkät gav resultatet på fördelningen mellan manliga och kvinnliga respondenter. Av 42 respondenter var det 39 (92,9 %) kvinnor som besvarade enkäten och bara tre (7,1 %) män som besvarade enkäten. I den andra frågan i vår enkät frågade vi efter åldern på respondenten och där blev fördelningen följande i tabell 1:

Tabell 1. Åldersfördelningen av respondenterna (antal i stycke och procent).

Ålder	Antal (st)	Antal (%)
20-29	2	4,8
30-39	29	69,0
40-49	10	23,8
50-59	1	2,4
Totalt	42	100

Svarsalternativen gällande graden av utbildning i vår enkät i fråga tre var grundskola, andra stadiets examen, yrkeshögskole examen och universitets examen. Fördelningen såg ut på följande sätt (se figur 1):

Figur 1. Fördelningen av respondenternas grad av utbildning (antal).

Fem av respondenterna hade grundskola som utbildning. Andra stadiets examen hade 16 st, yrkeshögskole examen hade 12 st. och universitets examen hade 9st.

Vår fjärde fråga handlade om hur många vuxna som tillhörde respondentens hushåll och den femte frågan i motsvarighet om hur många barn som tillhörde respondentens hushåll. Det visade sig att alla respondenter var endera samboende eller gifta par, eftersom alla svarade att de var två vuxna som tillhörde deras hushåll. Fördelningen av antalet barn per hushåll varierade däremot lite men i huvudsak, dvs. i 24 hushåll av 42 (i 57,1 % hushåll) hade familjerna två barn. Fem av respondenterna har ett (1) barn, åtta av respondenterna tre (3) barn och fem respondenter har fyra (4) barn. Av dessa svar kan man räkna ut att svenska förskolebarns familjer som besvarat vår enkät har 97 barn sammanlagt.

Vi frågade också om hur respondentens och hans eller hennes ev. sambos/makes/makas arbetssituation ser ut. Fördelningen på respondenternas egna arbetssituationer såg ut på följande sätt (se tabell 2):

Tabell 2. Respondenternas arbetssituationer (antal och procent).

<i>Respondentens arbetssituation</i>	<i>Antal</i>	<i>%</i>
Regelbundet dagsarbete	24	57,1
Tvåskiftes arbete	4	9,5
Treskiftes arbete	2	4,8
Studerande	0	0
Arbetslös	2	4,8
Totalt	32	76,2

Nästan 60 %, dvs. 24 st. av de respondenter som valt någon av de färdiga svarsalternativen sade att de hade regelbundet dagsarbete. Enbart fyra stycken sade att de har tvåskiftes arbete och två stycken att de har treskiftes arbete. Två av respondenterna svarade också att de är arbetslösa.

De som inte ringat in något av de ovan nämnda svarsalternativen valde svarsalternativet annat, vad. De flesta fanns det bara en respondent av men privat företagare fanns det flera av. Dessa svarsalternativ respondenterna skrev var följande:

- ❖ Kvällsarbete (möten, skolning etc.)
- ❖ Partiell vårdledighet
- ❖ Privat företagare (3st)
- ❖ Pensionerad
- ❖ Hemmamamma
- ❖ Arbetslös fr.o.m. 1.12.2009
- ❖ Jordbrukare (2st)
- ❖ Moderskapsledig
- ❖ Studerande (hade också regelbunden arbetsdag)
- ❖ Tillfällig ”keikkalainen”
- ❖ Tvåskiftes arbete förutom annat arbete

Respondenternas makas/makes/sambos arbetssituationer fördelades enbart mellan regelbundet dagsarbete (24 st.) och två skiftes arbete (9 st.). Övrigt var respondentens makas/makes/sambos arbetssituation följande:

- ❖ Kvällsarbete (möten etc.)
- ❖ Deltidsarbete
- ❖ Privat företagare (3 st.)
- ❖ Jordbrukare (3 st.)
- ❖ Pensionär
- ❖ Arbete på båt

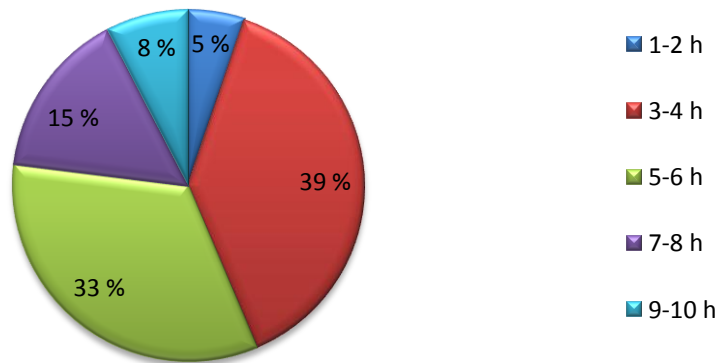
Vår följande fråga handlade ytterligare om respondenternas arbetssituation. Vi fråga i fall respondenten ansåg att hennes eller hans arbetssituation lämnar tillräckligt med utrymme för gemensam tid med barnet/barnen. Tre av respondenterna lämnade denna fråga obesvarad. De flesta, dvs. 50 %, ansåg dock att deras arbetssituation för det mesta lämnade tid för gemensam tid med barnet/barnen. Av 39 respondenter som besvarade frågan ansåg 12 st. att deras arbetssituation alltid lämnade tillräckligt gemensam tid med barnet/barnen. Fyra stycken ansåg att deras arbetssituation ibland lämnade tillräckligt med tid och två stycken att det var sällan deras arbetssituation lämnade tillräckligt med utrymme för gemensam tid med barnet/barnen. Ingen av respondenterna ansåg att deras arbetssituation aldrig skulle lämna tillräckligt med tid tillsammans med barnet/barnen. Detta kan man se också i tabell 3 på följande sida.

Tabell 3. Anser respondenten att hans eller hennes arbetssituation lämnar utrymme för gemensam tid med barnet/barnen (antal och procent).

Anser respondenten att hans eller hennes arbetssituation lämnar utrymme för gemensam tid med barnet/barnen?	Antal	%
Ja, alltid	12	28,6
Ofta	21	50,0
Ibland	4	9,5
Sällan	2	4,08
Nej, aldrig	0	0
Totalt	42	100

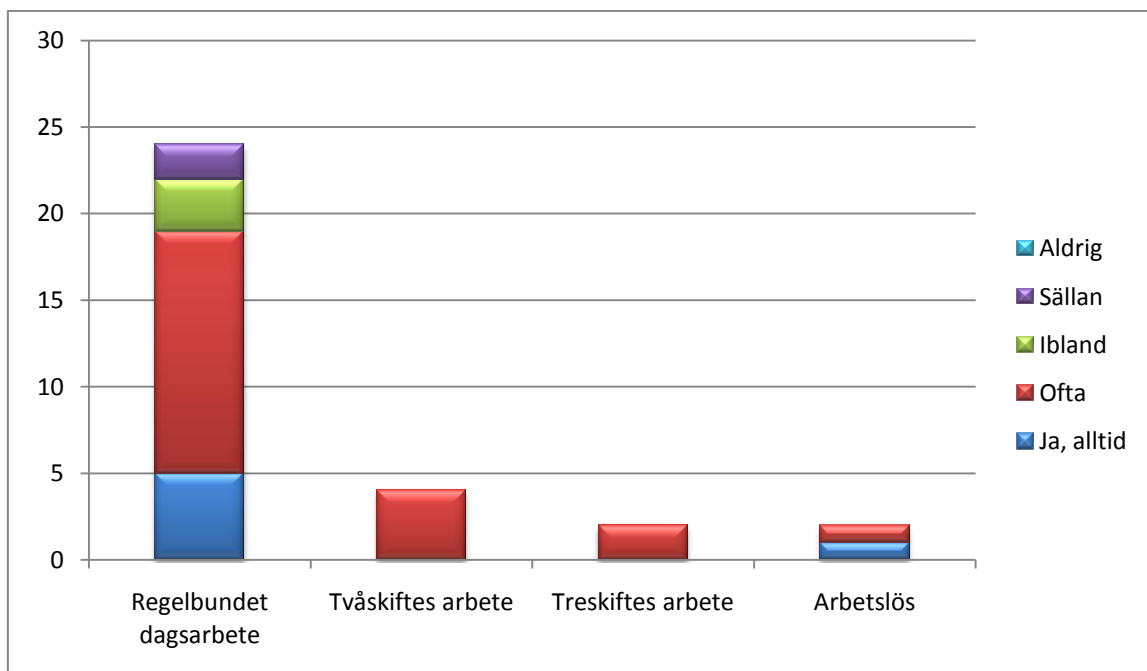
Vår följande fråga tog däremot fasta på respondentens åsikt om hur mycket tid de i genomsnitt har med sitt/sina barn per vecka. Vi bad respondenterna att välja av de färdiga svarsalternativen som var angett i timmar. Dessa var a. 1-2, b. 3-4, c. 5-6, d. 7-8 och e. 9-10. På denna fråga var det tre stycken som inte besvarade frågan. Av de 39 som besvarade frågan tyckte 15 stycken respondenter att de hade 3-4 timmar i veckan gemensam tid med sitt/sina barn. Tretton stycken sade att de hade 5-6 h/vecka, sex stycken sade att de hade 7-8h/vecka och tre stycken sade att de hade 9-10h/vecka tid tillsammans med sitt/sina barn. Fördelningen klargörs i figuren på följande sida i figur 2.

**Antal timmar i genomsnitt som
respondenten anser sig ha tillsammans med
sitt/sina barn per vecka.**

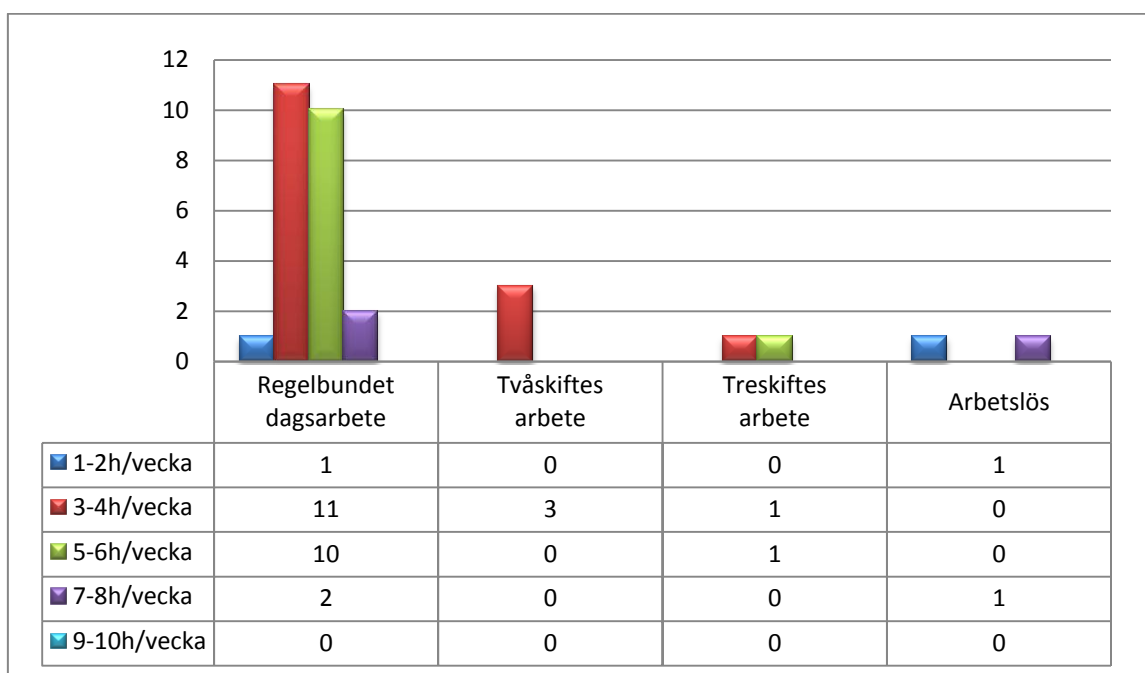
Figur 2. Antal timmar respondenterna i genomsnitt anser sig ha tillsammans med sitt/sina barn per vecka (angivet i procent).

Genom en korstabell kan man se hur respondenternas arbetssituation påverkar deras åsikt om i fall de upplever att deras arbetssituation lämnar tillräckligt med utrymme för gemensam tid med barnet/barnen. Detta kan avläsas i figur 3 som finns nedan om.

Figur 3. Respondentens arbetssituation vs. respondentens upplevelse av att dennes arbetssituation lämnar utrymme för gemensam tid med barnet/barnen (antal).

I figur 3 ovan kan man se att av dem som har regelbundet dagsarbete anser fem respondenter alltid ha tillräckligt med gemensam tid med sina barn vid sidan om sitt arbete. Samma åsikt delade en av de två arbetslösa också. Svartalernativet ofta var det vanligaste, då 14 av de som har regelbundet dagsarbete, fyra av tvåskiftes arbetarna, två av de treskiftes arbetarna och den andra arbetslösa hade valt detta svartalernativ. Tre av dem som har regelbundet dagsarbete ansåg att de ibland har tillräckligt med tid för sina barn vid sidan om sitt arbete och två av de övriga som har regelbundet dagsarbete ansåg sig sällan ha tillräckligt med utrymme för gemensam tid för sina barn vid sidan om sitt arbete.

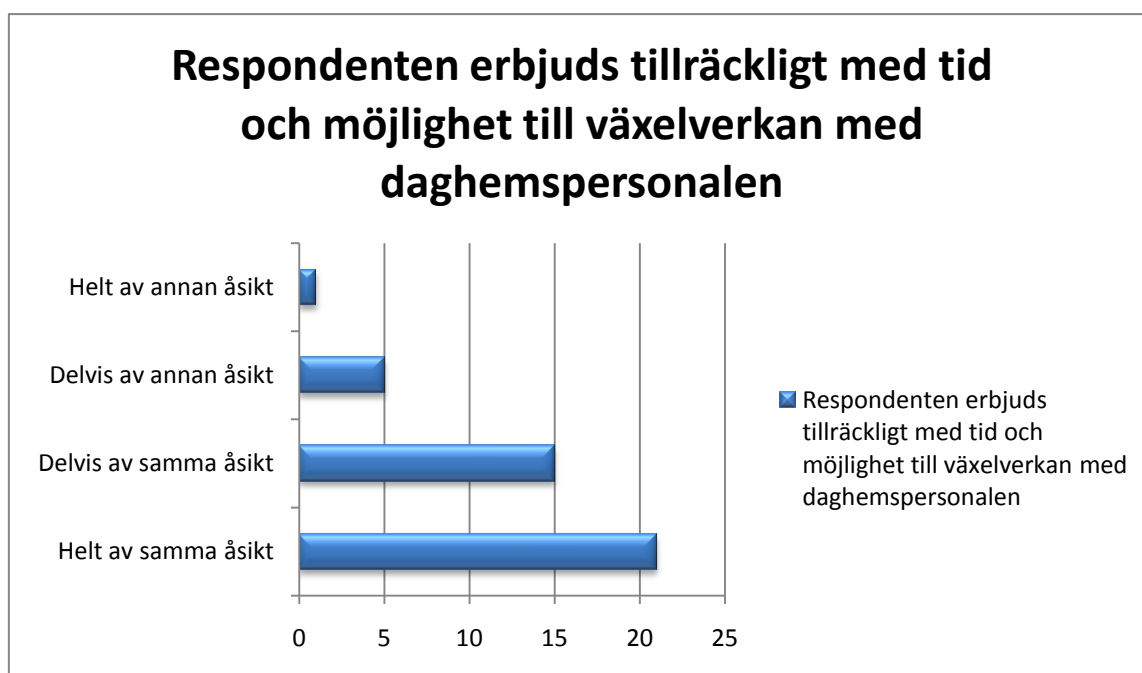
Figur 4. Respondentens arbetssituation vs. hur mycket tid i genomsnitt (angett i timmar/vecka) anser respondenten sig ha tillsammans med sitt/sina barn.

I figur 4 ovan kan man avläsa att 11st. av dem som har regelbundet dagsarbete anser sig ha 3-4h/vecka tid för sina barn, 10st. anser sig ha 5-6h/vecka, 2st. anser sig ha 7-8h/vecka och en anser sig ha 1-2h/vecka tid för sina barn. Av dem som har tvåskiftes arbete anser sig tre stycken respondenter ha 3-4h/vecka tillsammans med sitt/sina barn. En av dem som har treskiftes arbete anser sig ha 3-4h/vecka och en annan 5-6h/vecka tid tillsammans med sitt/sina barn. De två som var arbetslösa har skilda åsikter om hur mycket tid de har med barnen. Den ena anser sig ha 3-4h/vecka medan den andra anser sig ha 7-8h/vecka till för sitt/sina barn.

Vi ville också veta i fall respondenterna anser att de får tillräckligt med stöd i form av information gällande deras Barn. Tjugotvå (22) stycken av dem som besvarat frågan ansåg att de är helt av samma åsikt, 14 st. ansåg att de delvis är av samma åsikt och fyra (4) stycken ansåg sig delvis vara av annan åsikt. Ingen av respondenterna var av helt annan åsikt gällande stödet i form av information gällande deras barn. Med andra ord var 52,4 % helt av samma åsikt om att de får stöd i form av information gällande deras barn. Två av respondenterna som besvarat enkäten lämnade denna fråga obesvarad.

På den tionde frågan om respondenten anser att hans eller hennes familj erbjuds tillräckligt med tid och möjlighet till växelverkan med daghemspersonalen var 85,7 % endera helt eller delvis av samma åsikt. Bara 14,3 % procent var delvis eller helt av annan åsikt. På denna fråga svarade alla respondenter som besvarade enkäten.

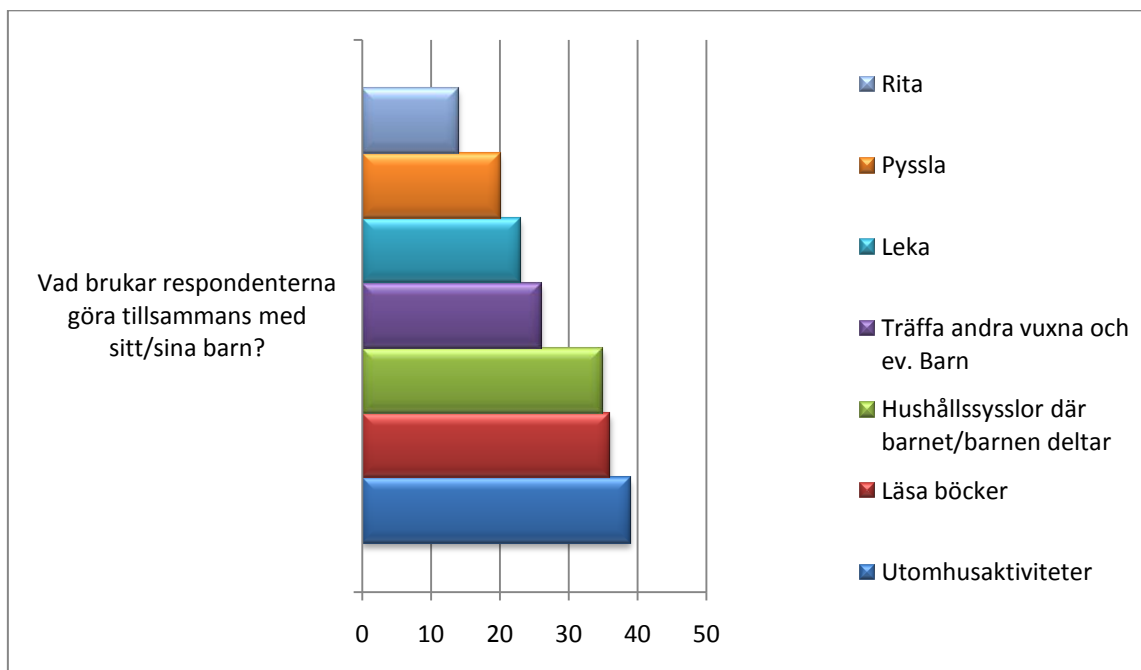
Resultaten kan avläsas i figur 5.

Figur 5. Respondenten erbjuds tillräckligt med tid och möjlighet till växelverkan med daghemspersonalen (antal).

Vår fråga nummer elva handlade om vad respondenterna brukar göra tillsammans med sitt/sina barn. Detta var en fråga där respondenten kunde välja flera svarsalternativ eller också själv skriva och berätta på svarsalternativet annat, vad. Alla respondenter som besvarade enkäten besvarade även denna fråga.

Första alternativet var att a. Leka som 54,8 % ringat in. Andra alternativet var att läsa böcker som 85,7 % inringade. 61,9 % ringade in alternativet c. Träffa andra föräldrar och ev. barn. Att rita var det fjärde alternativet som 33,3 % valde. Hushållssysslor där barnet/barnen deltar var femte alternativet och valdes av 83,3 %. Det sjätte svarsalternativet var utomhusaktiviteter som 92,9 % inringade. Det sjunde svarsalternativet var att pyssla som 47,6 % valde. Denna fördelning tydliggörs i figur 6 på nedan om.

Figur 6. Vad brukar respondenterna göra tillsammans med sitt/sina barn (antal).

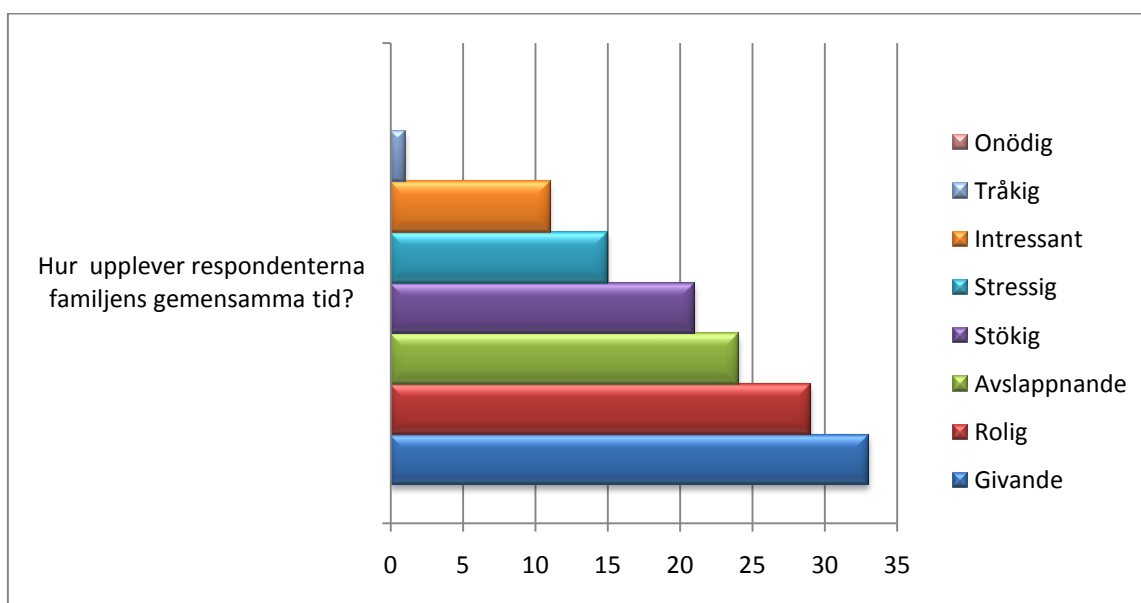
Övrigt respondenterna själva skrivit att de brukar göra tillsammans med sitt/sina barn är följande:

- ❖ Enkla förskoleuppgifter
- ❖ Idrotta (skida, springa)
- ❖ Skogsarbete
- ❖ Innesport
- ❖ Se på tv
- ❖ Simma
- ❖ Skida
- ❖ Fiska
- ❖ Cykla

- ❖ Spela spel
- ❖ Vara på datorn

Fråga nummer 12 handlade om i fall barnet/barnen i familjen har hobbyer. Det var en av respondenterna som besvarat enkäten som inte besvarat denna fråga. 36 stycken av respondenterna svarade att deras barn har någon/några hobby/hobbyer. Kvarstod 5 respondenter vars barn inte hade hobby/hobbyer. I fråga nummer 13 frågade vi om respondenten är insatt i sitt/sina barn hobbyer. Av de 36 respondenter som svarade att deras barn har en hobby/hobbyer svarade 33 st. att de är insatta i deras barns hobbyer. Därmed var det tre stycken respondenter vars barn hade en hobby/hobbyer som sade att de inte var insatta i barnets/barnens hobbyer.

I vår 14:de fråga frågade vi om hur respondenten upplever familjens gemensamma tid. Alla respondenter som besvarade enkäten besvarade också denna fråga. Denna fråga var uppbyggd på samma sätt som fråga elva som nämndes tidigare, dvs. Respondenten kunde välja flera svarsalternativ eller själv skriva in sin åsikt vid svarsalternativet annat, hur. Första alternativet var avslappnande som 24 st. respondenter inringade. Andra alternativet var stökigt som valdes av 21 respondenter. 15 respondenter valde svarsalternativet stressigt och 29 svarsalternativet roligt. Svarsalternativet givande ringade 33 respondenter in och alternativet tråkigt valde en respondent att ringa in. Av respondenterna valde 11 st. svarsalternativet intressant medan ingen av respondenterna ringade in alternativet onödigt. Detta framgår tydligare i figur 7 nedan.

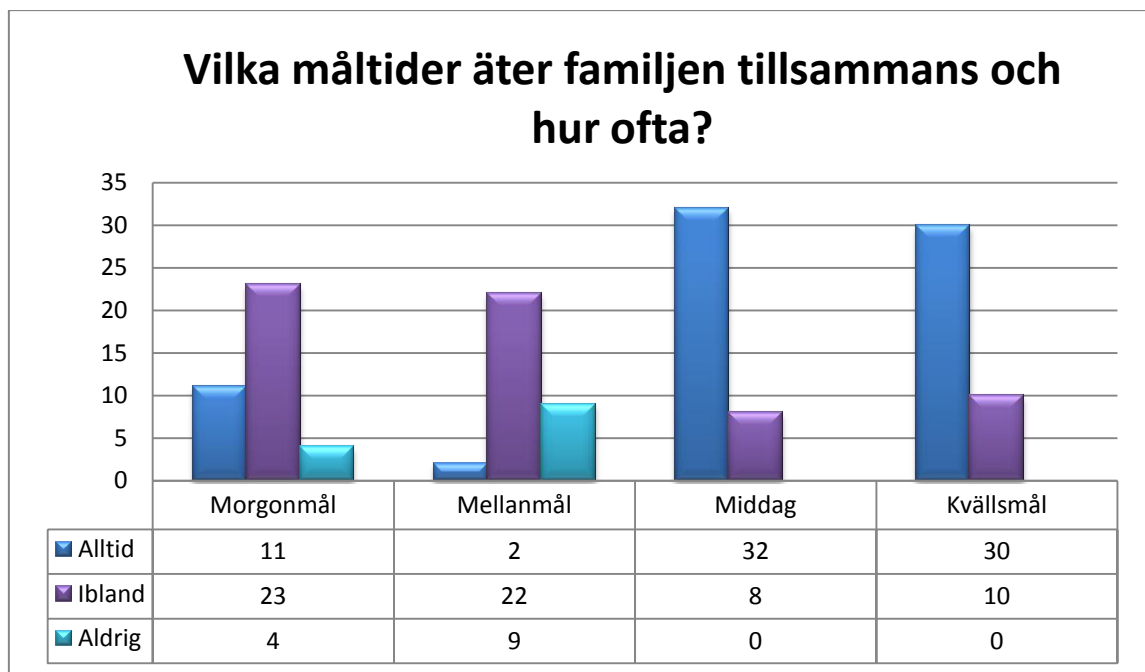

Figur 7. Hur upplever respondenterna familjens gemensamma tid (antal).

För övrigt kommenterade respondenterna frågan i svarsalternativet annat, hur på följande sätt:

- ❖ ”Det finns så mycket ’måsten’ att göra i hemmet. Önskar mera tid för lugn o. Ro med barnen.”
- ❖ ”Normalt, vardag.”
- ❖ ”Riippuu omasta väsymyksestä ja mielialasta.”
- ❖ ”Stökigt ibland. Skönt att vara tillsammans.”
- ❖ ”Varierande. Ibland avslappnande, ibland stökigt och sällan stressigt.”

Fråga 15 undersökte vilka måltider familjen äter tillsammans på vardagar. De olika måltiderna vi valde att koncentrera oss på var a. morgonmål, b. mellanmål, c. middag och d. kvällsmål. Vid varje måltid kunde respondenten välja i fall familjen alltid, ibland eller aldrig åt tillsammans respektive måltid. Frågan om morgonmål besvarade 38st respondenter av alla 42st. Av dessa svarade 11st (28,9 %) att de alltid äter morgonmål tillsammans med familjen, 23st (60,5 %) att de ibland äter morgonmål tillsammans och 4st att de aldrig äter morgonmål tillsammans med familjen. På frågan om mellanmål svarade 33st av alla 42st. Två (2) (6,1 %) respondenter svarade att de alltid äter mellanmål tillsammans med familjen, 22st (66,7 %) att de ibland äter mellan mål tillsammans och 9st (21,4 %) att de aldrig äter mellan mål tillsammans med familjen. På frågan om middag svarade i sin tur 40 st. respondenter av 42. Av dessa svarade 32st (80,0 %) att de alltid äter middag tillsammans med familjen och 8st (20 %) att de ibland äter middag tillsammans. Ingen respondent svarade att de aldrig äter middag tillsammans med familjen. På den sista om kvällsmål svarade igen 40st av alla 42 respondenter. Av dessa svarade 30st (75,0 %) att de alltid äter kvällsmål tillsammans och 10st (25%) att de ibland äter kvällsmål tillsammans med familjen. Ingen svarade på denna fråga heller att de aldrig äter kvällsmål tillsammans med familjen. Figur 8 på följande sida visar fördelningen.

Figur 8. Vilka måltider familjen äter tillsammans och hur ofta (antal).

På vår 16:de fråga om det finns tidsbegränsningar i fall respondentens barn vistas vid datorn svarade 29 st (69,0) ja, det finns tidsbegränsning, 10 st (23,8 %) nej, det finns inte tidsbegränsning och tre stycken (7,1 %) lämnade frågan obesvarad. Alla respondenter som besvarade enkäten svarade även på denna fråga. Då vi ytterligare i samma fråga frågade om hurudan tidsbegränsning barnen hade i de 29 familjer som svarade att de har tidsbegränsning på datoranvändningen valde 24 st. något av de färdiga svarsalternativen. Dessa var 15min, 60min, 45min och 60min. Två respondenter av 24 svarade att de hade 15min per gång som sin tidsbegränsning. Tolv stycken svarade att de hade 30min, fyra stycken att de hade 45min och sex stycken att de hade 30min som sin tidsbegränsning. Tabell 4 som visar fördelningen finns på följande sida.

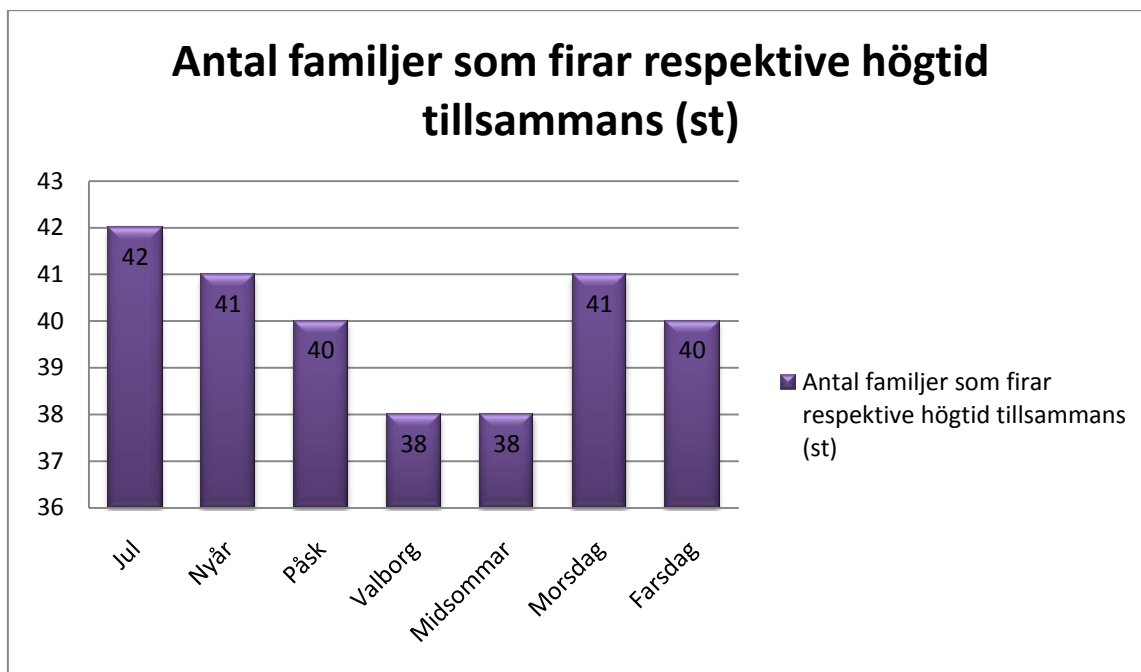
Tabell 4. Tidsbegränsning på datoranvändning (antal i stycke och och procent).

Tidsbegränsning av datoranvändning	Antal (st.)	Antal (%)
15min	2	8,3
30min	12	50,0
45min	4	16,7
60min	6	25,0
Totalt	24	100

På frågan nummer 17 om respondenterna har bestämda läggdagstider för sitt/sina barn svarade 41 st. ja och 1 nej på. Med andra ord var det 97,6 % som hade bestämda läggdagstider medan bara 2,4 % inte hade det. Alla respondenter som besvarade enkäten besvarade också denna fråga.

Vi frågade även i fråga 18 om respondenterna upplever att det är viktigt med gränser för barn i förskoleåldern. Alla respondenterna ansåg att det är endera mycket viktigt eller ganska viktigt med gränser för barn i förskoleåldern. 88,1 % (37st) svarade mycket viktigt och 11,9 % (5st) svarade ganska viktigt.

Vår 19:de fråga gällde högtider familjen firar tillsammans. De högtider vi valt som färdiga svarsalternativ var a. jul, b. nyår, c. påsk, d. valborg, e. midsommar, f. morsdag och d. farsdag. Som vårt sista svarsalternativ kunde respondenten själv fylla i någon annan högtid familjen brukar fira tillsammans. Alla respondenter som svarade på enkäten svarade även på denna fråga. Alla respondenter valde alternativet jul som en högtid de firar tillsammans med familjen. Alternativet nyår valde 41st, påsk 40st, valborg 38st, midsommar 38st morsdag 41st och farsdag 40st. Fördelningen kan även läsas i figur 9 nedan om.

Figur 9. Antal familjer som firar respektive högtid tillsammans (antal).

På svarsalternativet annat, vad hade respondenterna ytterligare skrivit:

- ❖ Adoptionsdag
- ❖ Bröllopsdag
- ❖ Födelsedagar
- ❖ Självständighetsdagen med att se på tv
- ❖ Halloween
- ❖ Söndagar

I vår följande fråga ville vi veta hur viktigt respondenterna ansåg att det var att fira tillsammans med familjen de högtider de valt i den tidigare frågan. Av alla 42 respondenter svarade 41 st. på denna fråga var av 32st (78,0 %) ansåg det vara mycket viktigt medan 9st (22,0 %) ansåg det vara ganska viktigt.

På vår näst sista fråga nummer 21 svarade alla 42 respondenter som besvarade enkäten. Vår fråga handlade om hur respondenterna upplever känslan av delaktighet i deras egen familj. Av 42 respondenter svarade 23st (54,8 %) att de upplevde en stark känsla av delaktighet i sin familj och 19st (45,2 %) upplevde i sin tur en ganska stark känsla av delaktighet i sin egen familj. Vår sista fråga nummer 22 var en fråga med öppet svarsalternativ där respondenterna själva fick skriva och berätta hur man kunde göra för

att stärka känslan av delaktighet i den egna familjen. Det var det 17st respondenter som svarade på denna fråga och respondenternas svar citeras nedan om.

”Att spendera så mycket tid som möjligt tillsammans. Men om tiden inte räcker till, så huvudsaken är att man intresserar sej för sina barn och lyssnar på dem, att få dem att förstå och känna hur älskade och viktiga de är.”

”Bättre möjlighet till deltidsarbete för småbarnsfamiljer.”

”Eftersom vår familj ganska stor (o. de minsta alla så små/unga) så ’svårt’ att vara med barnen enskilt o. fylla barnens enskilda behov i den grad de skulle kanske vill att mamma o. pappa sku vara med. Vi har nog ändå våra egna stunder med barnen enskilt. Barnen tacksamma för det.”

”Folk kunde lära sig att bara ’vara’ och göra saker tillsammans. Man behöver inte åka långt bort och det behöver inte kosta en massa pengar. Vi borde lära oss att veckoslut eller lov inte är misslyckat bara för att det inte är fullspäckat med program.”

”Försöka undvika att ha allt för många fritidshobbyn. Dvs. att ha flera kvällar i veckan som man bara e hemma o. gör någonting tillsammans, vardagliga sysslor, el. en gemensam hobby för hela familjen.”

”Göra något tillsammans med ett barn i gången. ’Ha möten’ så man diskuterar o. hör allas åsikter även om föräldrarna är de som gör besluten.”

”Kun miehellä on vuorotyö joudun aika paljon tekemään ja olemaan itse lasten kanssa. Sitten kun hän on kotona on hänen vuoronsa hoitaa enemmän lapsia ja harrastuksia. Voisimme tehdä enemmän asioita yhdessä kun hän on kotona. Voisimme myös yrittää useammin syödä kaikki rauhasa yhdessä. Harrastukset sotkevat sitä.”

”Kuunnella toisia, antaa toisille aikaa vaikka ei niin ’huvittaisikaan’. Olemalla epäitsekäs välillä.”

”Lisää yhteistä aikaa perheen kesken, jolloin ollaan rauhasa yhdessä, tekeminen ei ole tärkeää. Ja vaikka iltapalalla kun ollaan aina yhdessä niin jokainen voisi kertoa päivänsä tapahtumista, siten ’pysyttäisiin kärryillä’ toisten elämässä.”

”Man kunde leka och spela med barnen.”

”Mera deltagande av båda föräldrarna i den gemensamma tiden. Lämna bort onödiga sysslor och ge barnen mera tid. Vara mera mentalt nära, jämlikt deltagande.”

”Mitt val har varit att lämna bort egna regelbundna hobbyn för att kunna vara all ledig tid med barnen. I stället deltar jag som aktiv förälder i mina barns intressen och tycker det är givande. Jag tror dessutom starkt på att ’gränser och kärlek’ gör ett barn tryggt och lyckligt.”

”Molemmat eivät tekisi vuorotyötä, toisaalta se mahdollistaa sen ettei lapset ole niin paljon hoidossa ja on enemmän vapaapäiviä ainakin toisen vanhemman kanssa.”

”Möjlighet till längre ledigheter under speciellt sommaren...i nuläget, ingen semester under sommarmånader.”

”Om det skulle vara möjligt så skippa kvällsturer då pappa jobbar.”

”Tehdä asioita yhdessä ja olla kiinnostunut toisten mielenkiinnon kohteista.”

6.2 Resultat för den kvalitativa undersökningen

Här kommer jag att göra en sammanfattning av de fyra intervjuerna som utfördes med förskolebarn. Först kommer jag att beskriva de olika intervjusituationerna enskilt. Då kommer jag att ta fasta på olika intryck som jag fick och mina egna reflektioner gällande de olika situationerna. Jag kommer i korta drag att belysa hur intervjuobjektet uppträdde, hur jag uppfattade stämningen vid intervjun och hur miljön där intervjun ägde rum fungerade. Därefter kommer jag att redovisa för själva intervjumaterialet, vilka ämnen som tangerades och vad som sades. Även citat kommer jag att tillägga för att illustrera och öka förståelsen av intervjuerna. Citaten är återgivna i den form som barnen uttalade sig. Jag valde att varken ändra på ordföljd eller själva orden. Hallden (2003 s.19) poängterar att det är ändamålsenligt att behålla den ursprungliga utsagan för att göra materialet mer sanningsenligt och autentiskt. Därav utgör citaten inte korrekt text men jag ansåg att de på detta sätt är mer äkta och verkligen belyser det vi ville få fram, nämligen barnperspektivet. Namnen på barnen som intervjuades har bytts ut för att garantera barnens anonymitet. Också andra namn som förekom i intervjumaterialet

har bytts ut, t.ex. namn på syskon. Jag kommer att kalla barnen Kalle, Lina, Jonas och Fia. Alla intervjuer utfördes under barnens förskoledag i förskolornas utrymmen.

Vår mening var från början att intervjua ett barn från varje kommun. Eftersom ingen förälder från Liljendal gav sitt tillstånd till att deras barn skulle bli intervjuat inom tidsramen vi angett valde vi att i stället ta med ett barn från Lovisa. Våra fyra respondenter var alltså från Lovisa, Pernå och Strömfors. Detta har dock ingen betydelse för undersökningens reliabilitet eftersom vi ville få fram barnens individuella tankar och upplevelser. Att vi från början tänkt ha med ett barn per kommun hade närmast en symbolisk betydelse.

6.2.1 Presentation av intervjusituationerna

Den första intervjun gjorde jag med Kalle. Förskoleläraren presenterade oss för varandra och sedan fick vi gå till rummet där intervjun skulle gå av stapeln. Kalle verkade först förvirrad av situationen, han var blyg för mig och var inte så ivrig på att börja prata. Jag började därför med att prata om annat med honom, berättade varför jag var där och att han skulle få hjälpa mig med ett viktigt skolarbete. Efter en liten stund blev Kalle mer pratsam. Han verkade heller inte störas av bandspelaren. Under själva intervjun var Kalle ganska avslappnad, ändå märktes det att han tyckte att situationen var lite märklig. Rummet där intervjun utfördes fungerade bra. Vi blev inte störda under intervjuens gång och rummet var bekant för Kalle, vilket var bra.

Vid intervju nummer två var Lina respondent. Hon verkade inte alls nervös, jag fick i stället intrycket att hon tyckte att det var spännande att få vara med. Jag förklarade varför jag var där och vad jag skulle använda bandspelaren till. Vi fick använda oss av ett enskilt rum och personalen satte upp ”stör ej!” plakat på dörren så även den här gången fick vi vara ifred. Intervjun flöt bra på och Lina svarade glatt på mina frågor.

Vid den tredje intervjun var det Jonas som stod i turen. Han verkade först bli lite irriterad över att förskoleläraren avbröt hans lek med sina kamrater. När vi väl hade pratat en stund och jag förklarat vad jag gjorde och varför jag var där blev Jonas mer intresserad och han verkade tycka att han fått en viktig uppgift. Bandspelaren störde honom inte alls och han svarade ivrigt och utförligt på mina frågor. Rummet vi fick till vårt förfogande fungerade bra, miljön var bekant för Jonas och vi blev inte störda.

Den fjärde intervjun gjorde jag med Fia. Vi blev, som på de andra platserna, också här erbjudna ett eget rum för intervjun. Den här gången råkade en person ur personalen springa in, vilket verkade störa Fias koncentration en aning. Fia var inte blyg och hon stördes heller inte av bandspelaren.

6.2.2 Sammanfattning av de fyra intervjuerna

Som vi redan nämnde i kapitel 5 var intervjuguiden som användes för att strukturera intervjuerna indelad i kategorier. Dessa kategorier kommer även nu att användas för att strukturera resultaten från intervjuerna. Under varje kategori kommer alla fyra respondenters svar att presenteras. Kategorierna som kommer att användas är alltså:

1. Bakgrundsfrågor
2. Aktiviteter i vardagen
 - a) Barnets morgon
 - b) Barnets eftermiddag och kväll
3. Aktiviteter på fritid och under högtider
 - a) Fritid
 - b) Högtider, födelsedagar och andra festligheter

Jag började med den första kategorin som behandlade bakgrundsfrågor. Den första frågan som ställdes till barnen var vem som hörde till deras familj. Till Kalles familj hör Mamma, Pappa och en lillebror, Linas familj består av samma medlemmar. Jonas svarade såhär: *"Ska ja säga alla? Djuren å? Nå Mamma och Pappa och Wilma och Katarina och ja . Plutten de e en hund och sen e de två kaniner som heter Klara och Milla och Nisse heter hästen"*. Fia berättade att hennes familj bestod av tre bröder samt Mamma och Mormor. Nästa fråga var vem barnen bodde med. På den frågan svarade Kalle: *"Mamma och Pappa och lillebror. Och vi har en hund"*. Under samma tak som Lina bodde Mamma, Pappa och lillebror medan Jonas bodde tillsammans med sina föräldrar, sina två systrar och deras två kaniner samt en hund. Fia berättade att hon bodde tillsammans med sin Mamma och sin Mormor.

Den följande frågan var om barnen var hel- eller halvdagsbarn, alltså vilken tid de for från förskolan om eftermiddagarna. Tre av barnen kunde ibland fara tidigt från förskolan och ibland senare, Fia var den enda som var halvdagsbarn. *"Nå ja far tidigt*

bort” berättade hon. Sådär svarade Jonas: *”Nå ibland far ja sådär ren klockan ett. Men idag far ja tre hem. Ibland e ja ti halv fem och halv fyra och fyra”*.

Nästa kategori handlade om aktiviteter i barnets vardag. Den första frågan gällande barnets morgon var vilken tid de stiger upp. *”Kanske när de börjar bli lite ljus”* svarade Kalle. Lina trodde att hon stiger upp ganska sent men visste inte riktigt vilken tid. Jonas svarade: *”Där när pappa stiger de e kanske sju eller såndänt”*. Fia berättade att hon stiger upp då hennes mamma väcker henne. Nästa fråga handlade om vad barnen brukar göra hemma på morgonen innan de far till förskolan. Kalle svarade att han brukar hinna leka en stund. Lina visste exakt hur hennes morgonrutiner såg ut. Sådär berättade hon: *”Äta moronmål borsta håre borsta tänderna”*. Jonas svarade såhär: *”Först far ja och äta moronmål, sen far ja och klä på mej och tvätta tänderna och sen far ja”*. Fia kom ihåg att det första hon gör då hon stiger upp är att gå på toaletten och sen brukade hon klä på sig. Kalle brukade äta morgonmål antingen hemma eller på dagis. Lina och Jonas brukade båda äta morgonmål hemma och Fia berättade att ibland hinner hon inte alls äta något morgonmål eftersom hon har så bråttom om morgnarna.

På frågan vem som kommer och hämtar barnen från förskolan berättade Kalle att både hans mamma och hans pappa brukar komma. Lina svarade såhär: *”Min mamma kommer nog också, min pappa också ibland”*. Sådär berättade Jonas: *”Nå mamma men hon söker tosi sällan. Sen pappa de e sådär att han söker mest”*. Fia berättade att hon brukar åka taxi från förskolan. På frågan vart barnen far efter förskolan svarade Kalle, Lina och Jonas att de far hem, medan Fia berättade att hon far till en tant som sköter om henne om eftermiddagarna, därifrån kommer sedan Fias mamma och hämtar henne.

Nästa fråga handlade om vad barnen brukar göra när de är hemma. Kalle berättade att han brukar leka och se på TV. Lina svarade såhär: *”Rita och laga hamapärlor. De e såndäna plattor å sen stoppar man pärlor på”*. Jonas svarade att han brukar leka ensam och ibland med sin bästa vän, antingen hemma hos sig eller hos vännen. Fia berättade: *”Nå ja äter kex så dricker ja mjölk och så tittar ja på TV också”*. Följande fråga som ställdes handlade var om familjen brukade äta tillsammans. *”Nån gång att mamma och pappa äter me oss och nån gång int”* svarade Kalle. Lina berättade: *”Nå pappa e på jobb då kan han int äta tisammans och då när pappa e hemma då kan han äta tisammans”*. Både Jonas och Fia svarade att hela familjen ibland brukade äta tillsammans. På frågan om barnen brukade se på TV på kvällen och i så fall tillsammans

med vem. *"Nå joo nån gång me lillebror och nån gång pappa kommer. Nån gång hinner ja int"* (Kalle). Lina svarade att hon ofta brukar se på TV om kvällarna tillsammans med sin lillebror. Jonas svarade såhär: *"Joo. Eller nå men sådär på eftermiddan för de kommer Buu klubben och ett bra program. Ja bruk ar si både ensam och me storasyster"*. Fia berättade att hon brukade se på TV tillsammans med sin mormor.

Nästa fråga handlade om ifall barnen brukade äta kvällsmål och i så fall tillsammans med vem. Kalle svarade att han äter kvällsmål varje kväll, ibland med hela familjen och ibland tillsammans med sin lillebror. Lina berättade att hela familjen brukade äta kvällsmål tillsammans då pappa inte var på jobb. I så fall vara det bara Lina, hennes mamma och lillebror. Jonas svarade såhär: *"Vet du när vi äter de e efter Salkkarit de e ett program som ja int vill si på... när de e från 12 å större barn"*. Fia påstod att hon inte brukade äta kvällsmål.

Följande fråga handlade om tandborstning och ifall barnen borstade tänderna själva eller om de fick hjälp. *"Joo mamma eller pappa hjälper nån gång kan ja prova ensam"* (Kalle). Lina brukade borsta tänderna ensam. Jonas brukade också borsta tänderna, ibland ensam och ibland fick han hjälp. Jonas påpekade att han också brukar borsta tänderna varje morgon. Fia brukade också borsta tänderna, ibland ensam och ibland med hjälp. Följande fråga handlade om vilken tid barnen brukade lägga sig om kvällarna. *"På kvällen eller på natten"* svarade Kalle. Lina visste att hennes läggsdagstid var klockan åtta. Jonas svarade såhär: *"Efter att ja ha tvätta tändena så sen far ja och sova"*. Fia visste inte vilken tid hon brukade gå och lägga sig. Nästa fråga var om barnen brukade vara ensamma eller om någon brukade vara med dem då de skulle börja sova. Kalle berättade att han sover i samma rum som sin lillebror. *"Nå mamma ger bara en nattpuss"* svarade Lina. *"Nå dom brukar komma sådär och säja nati nati ti mej. Ibland mamma först och ibland pappa först och sådär"* berättade Jonas. Fia förklarade att hennes mamma brukar läsa en saga varje kväll innan Fia skall börja sova.

Nästa fråga handlade just om ifall barnens föräldrar brukar läsa en saga innan barnen skall börja sova. Kalle berättade att han får höra en saga varje kväll, liksom också Fia. Lina och Jonas förklarade båda att ibland brukar mamma eller pappa läsa en saga för dem vi läggsdags och ibland inte.

Den tredje kategorin handlade om aktiviteter under fritid och högtider. Den första frågan inom nästa kategori handlade om ifall hela familjen brukade göra något tillsammans och i så fall vad. Kalle kom inte på någonting som hela familjen brukade göra tillsammans. Lina menade att familjen ibland gjorde saker tillsammans; *"Nå om nån hälsar på oss, då e vi tisammans"*. Jonas svarade såhär: *"Nu börjar vi lite mera göra tisammans, spela och såndänt"*. Jonas berättade också att ibland brukar hela hans familj se på film tillsammans. Fia berättade att hennes familj inte brukar göra saker tillsammans, hon brukar vara mest för sig själv. När barnen fick frågan vad det roligaste de brukar göra tillsammans är svarade Kalle att det roligaste var att leka tillsammans med hans lillebror. Han menade att mamma och pappa inte brukar vara med och leka. Lina tyckte att det roligaste hela familjen brukade göra tillsammans var att leka med deras hund och Fia berättade att det roligaste hon brukar göra är att pyssla. Jonas tyckte att det roligaste hela familjen brukade göra tillsammans var att leka. *"Vi ska nog börja leka mera lekar tisammans å såndänt. Spegel e rolit"* berättade han.

"Vi kan fara nån gång ut och nån gång leka inne" svarar Kalle på frågan om vad familjen brukar göra på veckosluten. Lina förklarar ivrigt att hon brukar äta godis. Då hon får följdfrågan om hon verkligen brukar äta godis hela veckoslutet förklarar hon: *"Nå då på söndagar måst vi hitta på någån annat"*. Jonas berättar att han brukar vara på ishockey träningar på veckosluten och att han också brukar leka med sin bästa kompis. Fia svarar liksom Lina att hon brukar äta godis på veckosluten.

Nästa fråga handlar om ifall barnen har hobbyer eller inte. Det är bara Jonas som har en hobby. Såhär berättar han: *"Nå ja far och skrinna ibland på söndagarna men ja måst fara på lördagarna för då har ja träning men int om ja e sjuk eller sånt. Och på onsdag"*. Jonas berättar vidare: *"Nå vi brukar spela fotis me pappa och så ska vi kanske börja salibandy men i alla fall fotis de ska ja fara och prova på vintern"*.

På frågan om barnen brukar leka med sina kompisar på fritiden svarar alla andra att de ibland brukar gör det utom Kalle, han brukar vara hemma och leka med sin lillebror. Följande fråga handlade om ifall barnen brukar hälsa på hos mor- och farföräldrar och om de brukar göra det ensamma eller tillsammans med någon. Kalle berättar att han och hans lillebror ibland brukar hälsa på och vara över natten hos deras mormor och morfar, ibland brukar pojkarnas föräldrar vara med och ibland brukar Kalle och hans lillebror vara där utan sina föräldrar. Lina berättar att hon brukar hälsa på hos sina mor- och

farföräldrar tillsammans med resten av familjen. Jonas berättar: *"Ja har bara en famo och en mommo och en gamlamommo alla andra ha dött"*. På frågan om han brukar hälsa på dem ensam eller med någon annan svarar han: *"Ibland ensam för när famo och mommo kommer och söka mej. För vi ska väl börja ha så att ja far ti famo på onsdagar för när pappa måst va ti halv fem varje onsdag"*. Fia, som bor i samma hus med sin mormor, berättar att hon inte brukar hälsa på hos sina farföräldrar. Nästa fråga handlar om ifall barnen brukar hälsa på hos andra släktingar och om de brukar göra det ensam eller tillsammans med någon annan. Kalle och Fia är inte säkra på om de brukar hälsa på hos andra släktingar. Lina däremot förklarar: *"Jo. De e på riktigt så att min kusin, den bor i samma hus som min famo och fafa"*. Jonas berättar såhär: *"Jo. Och vet du vart vi ska fara på vintern till? Ti Ruka och åka slalom me mina kusiner just. Ja har dom som bor i Finland och dom där andra bor i Sverige"*.

Då barnen får frågan hur de brukar fira sin födelsedag hemma svarar Kalle såhär: *"Ja ha bjudi nån gång att först barnena får komma och mammorna och papporna får vänta hemma och sen komma och söka och nån gång mammorna och papporna. Och så får ja paketer"*. Lina berättar såhär om sin födelsedag: *"Barnkalas! Vi metar karkkipåsar!"* Jonas beskriver sitt födelsedagsfirande såhär: *"Nå sen när ja fyller sju så då ska vi fira i Hoplop, dit e rolit. Å ja får allti paket på moron uta mamma och pappa"*. Fia berättar att på sin födelsedag brukar hon *"Leka och äta kaka och sen såndänt annat"*. Följande fråga handlar om julen. Kalle kommer inte ihåg hur hans familj brukar fira jul. Lina berättar om sin jul såhär: *"Nå de e människor som vi känner, så dom kommer ti oss och sen hela familjen och famo och fafa och mommo och mofa och så min moster kommer"*. Jonas beskriver sin familjs julfirande: *"Nå vi brukar ibland fara ti famo de e just bäst om man e hos famo då får man mera paket, de kommer ändå hem också"*. Fia säger att ibland brukar hennes familj fira jul på Sverigebåten och ibland brukar de fira hemma.

Resten av högtiderna som tas upp har barnen olika saker att säga om. Lillajulen säger Kalle att de nog brukar fira i hans familj men han vet inte hur. Lina berättar att hennes familj varje år brukar fara på en julfest vid lillajulen och Jonas berättar såhär: *"Den fira vi i alla fall förra åre så att då kommer dom ti oss, min gumor och gufar. Och så får man öppna första luckan i julkalendern. Ja har ren en, den e såhär stor!"* Fia vet att: *"Jo vi har snart lillajul, då har vi gröt och vi sjunger säkert!"* På Luciadagen brukar Kalles, Linas och Jonas familjer åka till Lovisa torg och se på Luciatåget, medan Fia inte kommer ihåg om hennes familj brukar göra det. Kalle och Fia kommer inte ihåg hur

deras familjer brukar fira nyår. Lina berättar att de i hennes familj brukar skjuta raketer på nyåret medan Jonas berättar att hans familj brukar fira nyår tillsammans med fyra andra familjer.

Om påsken berättar Kalle: *"Vi brukar köpa påskägg"*. Både Lina och Fia poängterar att de brukar klä ut sig till påskhäxor på påsken. Jonas berättar såhär om påsken: *"Nå på påsken brukar vi allti leka me min kompis och vet du va en gång förra påsken så had vi kommi just från bastun så va dit såhär myky påskägg!"* Lina och Jonas berättar att de inte alls firar valborg. Kalle är inte säker på om hans familj brukar fira valborg men Fia berättar: *"Nå man har en dräkt. Sen sätter man serpentiner i lampan och någå sånt."*

Om midsommaren berättar Lina: *"Nå vi grillar korv"*, Jonas berättar att hans familj ibland brukar fira midsommaren tillsammans med andra familjer och ibland brukar de fira den med bara den egna familjen. Kalle och Fia kommer inte ihåg hur deras familjer brukar fira midsommar.

7 ANALYS

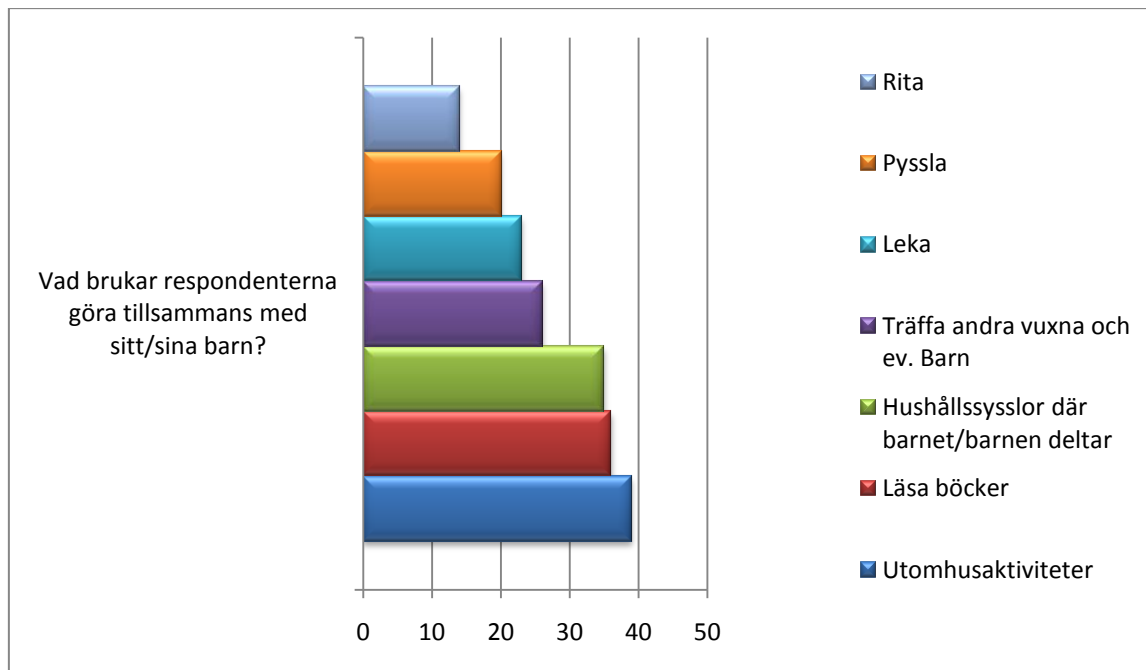
I detta kapitel kommer vi att i olika delkapitel analysera de resultat vi fått från vardera undersökning. Först skriver Tanya om den kvantitativa analysen och sedan skriver Malin om den kvalitativa analysen. Till sist jämför vi våra resultat med varandra för att se i fall man kan se samband mellan barnens och föräldrarnas svar.

7.1 Kvantitativ analys

Det första vi kan konstatera i analysen gällande de resultat den kvantitativa undersökningen gav oss var att det var enbart tre stycken män som besvarade enkäten av alla 42 respondenter. Detta går hand i hand med den teori vi presenterade om de stereotypiska föräldrarollerna i kapitel 3.1.2 om Föräldraskapets innebörd. Där diskuterade vi vad som ligger eller borde ligga bakom tanken om det jämställda föräldraskapet och föräldrarnas jämlika rättigheter. Det handlar inte om att blint stirra på de stereotypiska föräldrarollerna där mamman är den som stannar hemma med barnen och pappan arbetar för att försörja sin familj. Det handlar snarare om att båda föräldrar bär det gemensamma ansvaret föräldraskapet för med sig. Både mamman och pappan är ju och anser sig antagligen vara förälder till barnet/barnen och ha vårdnaden om dem. Lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt 8.4.1983/361 förklarar att förälder eller vårdnadshavare är den eller de som anförtratts vårdnaden om barnet. Föräldern har som uppgift att trygga barnets utveckling och välmående. Detta betyder att föräldern har rätt att bestämma om barnets vård, fostran, hemort och i andra personliga ärenden som gäller barnet. Då blir det väl bådas ansvar men också bådas jämlika rättighet att sköta barnet och dennes ärenden.

De följande frågorna nummer 2-5 är enbart bakgrundsfrågor som inte visade några speciella likheter eller olikheter. Vi kunde inte heller dra några desto vidare paralleller mellan resultaten från dem och den teori vi presenterat tidigare.

Om vi sedan ser på de resultat som vi fick på fråga nummer 11 gällande saker föräldrar gör tillsammans med sina barn. För att minnas resultaten presenterar vi figur 6 på nytt nedan.

Figur 6. Vad brukar respondenterna göra tillsammans med sitt/sina barn (antal).

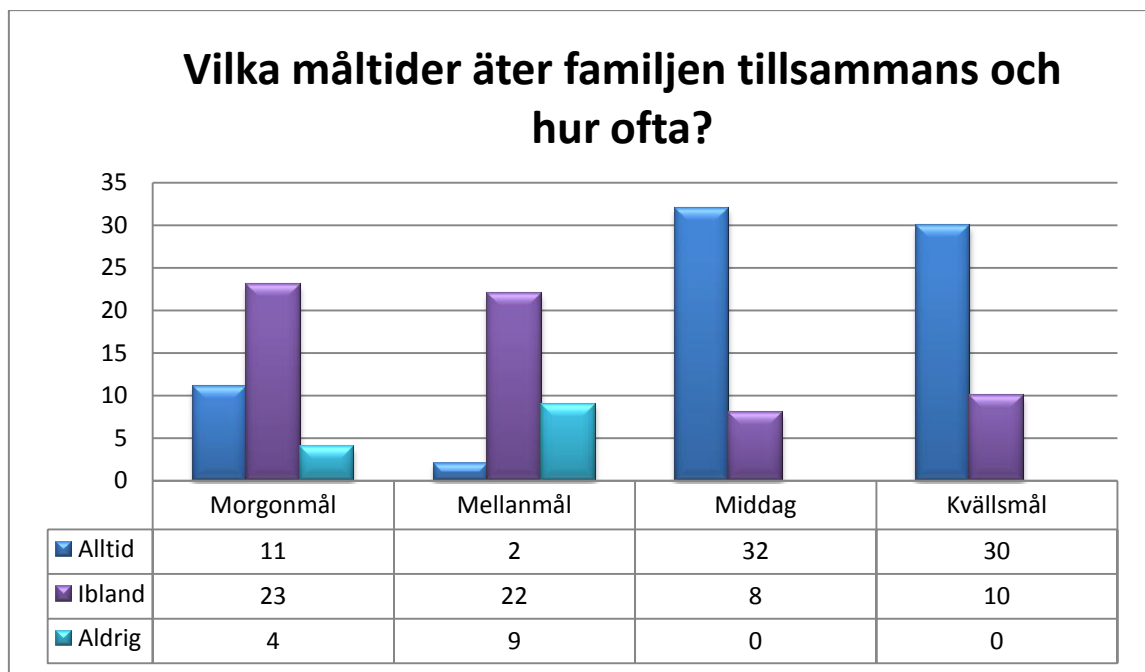
Övrigt respondenterna själva skrivit att de brukar göra tillsammans med sitt/sina barn är följande: enkla förskoleuppgifter, idrotta (skida, springa), skogsarbete, innesport, se på tv, simma, skida, fiska, cykla, spela spel och vara på datorn. Här kan vi konstatera att föräldrarna själva anser det även viktigt att göra saker och ting tillsammans med barnen, eftersom alla föräldrar överhuvudtaget svarat på denna fråga och därtill då alla gör något av det som vi på förhand gett som svarsalternativ på gemensamma hobbyer eller aktiviteter. Även Missios (2006 s.32-33) teorier som vi presenterade i kapitel 3.1.2 Föräldraskapets innebörd stöder de resultat vi fått på fråga 11 i vår kvantitativa undersökning. Missios (2006) säger att det är viktigt att föräldrar faktiskt ser till att de gör olika saker tillsammans med barnen som båda värdesätter och tycker om. Det kan handla om mycket enkla saker som t.ex. att laga mat tillsammans, att spela spel eller att gå och handla tillsammans. Huvudsaken är att barnet har en känsla av att det är barnets egen tid och att barnet känner att bara han eller hon gör något tillsammans med mamma eller pappa. Då känner barnet att han eller hon är tillräckligt bra som person för att få göra något tillsammans med mamma eller pappa.

Detta tar vi även upp i kapitel 3.2.2 En bra barndom. Där vi tar upp det både Hellsten (2000 s. 72, 77) och Sinkkonen (2008 s. 31) poängterar, nämligen att barn inte behöver delta i många olika hobbyverksamheter som små. En vanlig vardag där lugn och föräldrarnas närvaro finns tillgängliga är mycket viktigare. Tommy Hellsten (2000)

skriver om hur viktig föräldrarnas närvaro är för barnet. Han menar att sagostunden är ett bra exempel på närvaro. Då en förälder läser sagor för ett barn uppstår en sorts ”förtrollning” som alltid kräver närvaro. I stunden uppstår också en känsla av trygghet och av att leva i nuet. (Hellsten 2000 s. 78)

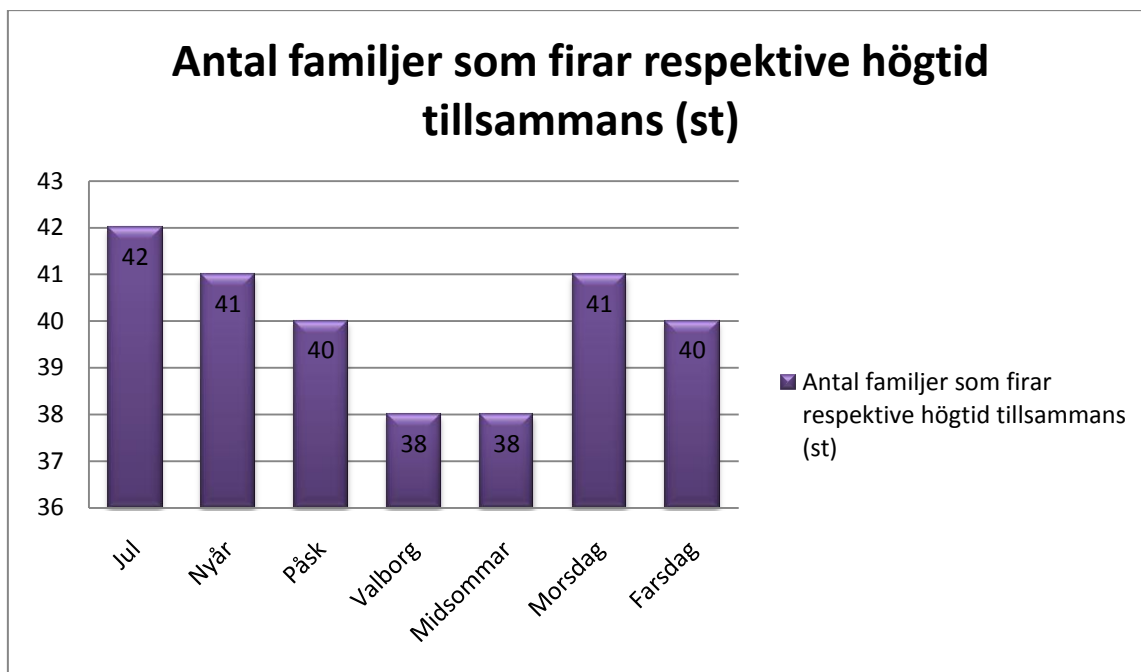
Att göra saker tillsammans med barnen ökar förutom på känslan av närvaro också på känslan av delaktighet. De fyra förutsättningarna för en upplevelse av fullständig delaktighet är *vilja till delaktighet, förmåga till delaktighet, tillgänglighet* och *tillfälle till delaktighet* enligt Molin (2004 s. 78-79) tog i upp i kapitel 2.2 Förutsättningar för delaktighet. Med andra ord kan man se det som så att då föräldrarna gör saker och ting tillsammans med barnen, både vardagliga saker och olika slags hobbyer, ger föräldrarna sina barn tillgänglighet och tillfälle till delaktighet. För att barnet skall ha möjlighet till vilja och förmåga till delaktighet är det viktigt att det föräldrarna gör tillsammans med barnet utgår ifrån barnet och hans eller hennes vilja och förutsättningar. Samtidigt ökar föräldrarna känslan av närvaro i familjen.

Vi tar upp Alden (2005 s. 26) som påpekar att det är viktigt att barnet upplever att världen är en förutsägbar plats i kapitel. Han fortsätter med att förklara att det är viktigt att barnet har en klar bild av vad som hör vardagen till och att den bilden inte ändras alltför ofta. Ellneby (2005 s. 76) skriver också om att sätta gränser i boken *Onnellinen lapsuus. Kirja vanhemmille*. Hon poängterar först och främst att gränserna och reglerna som gäller hemma skall vara konsekventa. Gränser och rutiner skapar sist och slutligen alltid en trygg känsla av kontinuitet och förutsägbarhet för barnet. Sinkkonen (2008 s. 271) belyser också vikten av klara gränser och rutiner. Han menar att fast ett barn kan gråta och skrika för att han eller hon inte får sin vilja igenom är barnet egentligen nöjd med systemet, gränserna betyder att föräldrarna bryr sig om barnet. Detta kan man även avläsa i resultaten från frågorna nummer 15-18 i enkäten. Resultaten på fråga nummer 15 såg ut på följande sätt (se figur 8):

Figur 8. Vilka måltider familjen äter tillsammans och hur ofta (antal).

Ur dessa resultat kan man se att föräldrarna själva vill ha en del gemensamma måltider tillsammans med familjen. Alltid är det inte möjligt men ett klart tecken på att de gör så gott de kan man se i resultaten. Också vad gäller gränser för barnen tangerade vi i vår enkät i fråga 16 där vi frågade om tidsbegränsningar på datoranvändning och i fråga 17 där vi frågade i fall barnen har bestämda läggdagstider. På båda dessa svarade majoriteten ”ja” på, alltså finns det gränser för barnen. I vår fråga nummer 18 frågar vi föräldrarna om hur viktigt de anser att gränser för barn i förskoleåldern är. Alla respondenterna ansåg att det är endera mycket viktigt eller ganska viktigt med gränser för barn i förskoleåldern. 88,1 % (37st) svarade mycket viktigt och 11,9 % (5st) svarade ganska viktigt. Till dessa vardagsrutiner kan man också räkna traditioner med, även om det handlar om rutiner i betydligt större omfattning som därför kallas traditioner. Resultaten på frågorna nummer 19 presenterar vi på nytt nedan om i figur 9:

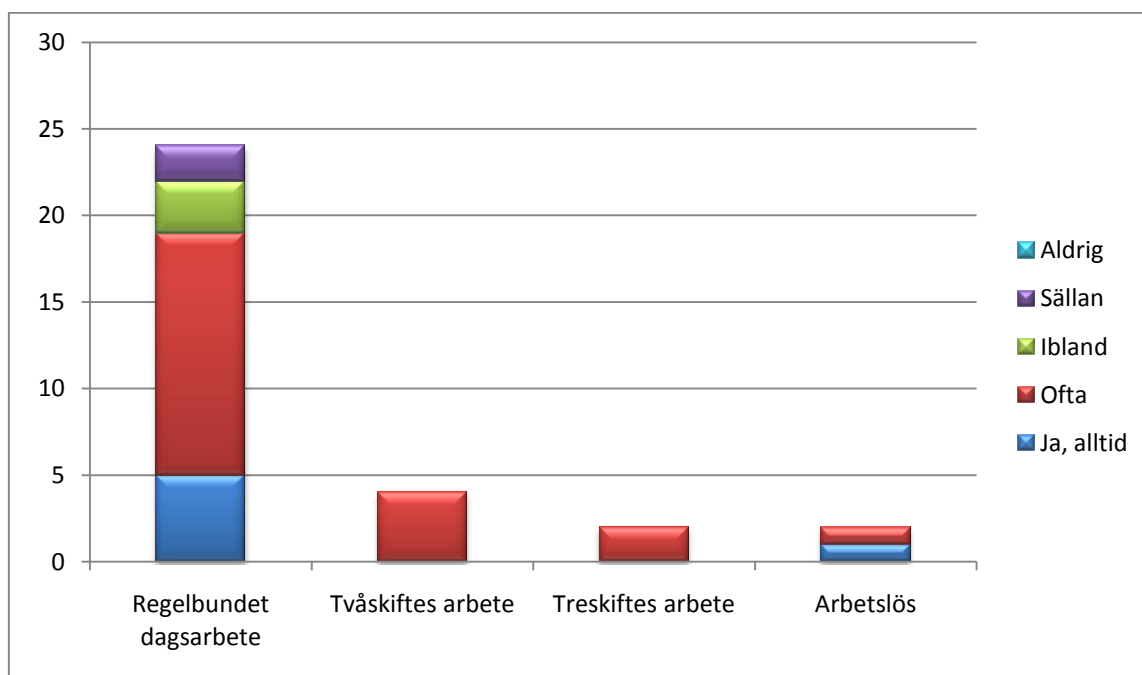

Figur 9. Antal familjer som firar respektive högtid tillsammans (antal).

På savarsalternativet annat, vad hade respondenterna ytterligare skrivit: adoptionsdag, bröllopsdag, födelsedagar, självständighetsdagen med att se på tv, halloween och söndagar. I vår följande nummer 20 fråga ville vi veta hur viktigt respondenterna ansåg att det var att fira tillsammans med familjen de högtider de valt i den tidigare frågan. Av alla 42 respondenter svarade 41 st på denna fråga var av 32st (78,0 %) ansåg det vara mycket viktigt medan 9st (22,0 %) ansåg det vara ganska viktigt. Dessa svar tyder även på föräldrarnas uppfattning om hur viktigt och nyttigt det är att ta vara på traditioner och ta barnen med i de olika rutinerna som hör varje tradition till. Att lära sig familjens traditioner och rutiner som hör till kan jämföras med att utforska familjens historia, bläddra i fotoalbum etc. Som vi tog upp i kapitlet 2.2 om förutsättningar för delaktighet. Där tar vi upp det Bardy (2002 s.124) säger om hur viktigt historier om den egna släkten, utforskande av familjens fotoalbum och kontinuerliga stunder av gemenskap hör till vardagen. Via dessa lär sig barnet att förstå sin egen plats i världen. Barnet lär sig på så sätt förstå sitt eget värde och sin egen roll samt känner sig därmed delaktig i familjens gemenskap. Också Hellsten (2000 s. 76) betonar vikten av att barn får ta del av olika slags berättelser om familjens historia, det hjälper dem att skapa en egen identitet som är förankrad i något större. Barnet känner då samhörighet och blir delaktig i den egna släktens historia. Detta är något som även Sinkkonen (2008 s. 273) tar fasta på i sin bok *Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun*. Han poängterar att det är viktigt att

barn är bekanta med den egna släkten och hurdana liv äldre generationer har levt. Om barnet inte vet något om den egna släktens historia leder det till att barnet blir ”rotlöst” och svävar omkring i ingenstans.

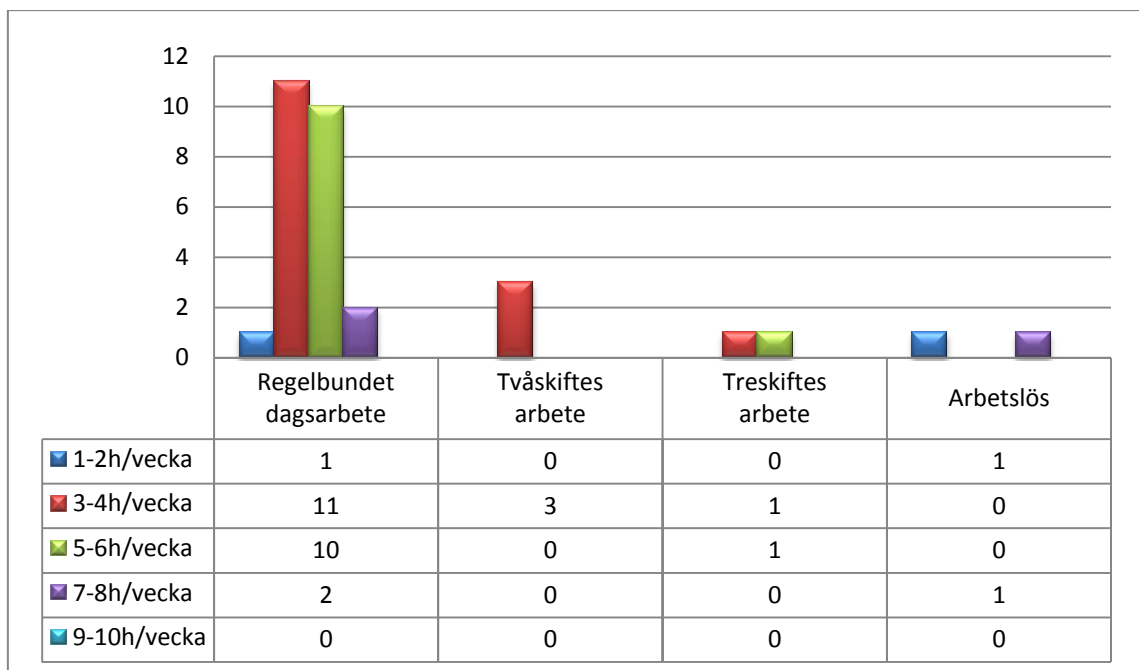
För att övergå till de andra frågorna presenterar vi först resultaten från fråga nummer 6 (respondentens arbetssituation) och på fråga nummer 7 (respondentens upplevelse av att dennes arbetssituation lämnar utrymme för gemensam tid med barnet/barnen) i figur 3.

Figur 3. Respondentens arbetssituationer vs. respondentens upplevelse av att dennes arbetssituation lämnar utrymme för gemensam tid med barnet/barnen (antal).

Andra arbeten som respondenterna kvällsarbete (möten, skolning etc.), partiell vårdledighet, privat företagare (3st), pensionerad, hemmamamma, arbetslös fr.o.m. 1.12.2009, jordbrukare (2st), moderskapsledig, studerande (hade också regelbunden arbetsdag), tillfällig ”keikkalainen” och tvåskiftes arbete förutom annat arbete.

Resultaten på fråga nummer 6 (respondentens arbetssituation) och fråga nummer 8 (hur mycket tid i genomsnitt (angett i timmar/vecka) anser respondenten sig ha tillsammans med sitt/sina barn) vill vi också presentera här för att sedan kunna se sambandet mellan dessa (se figur 4).

Figur 4. Respondentens arbetssituation vs. hur mycket tid i genomsnitt (angett i timmar/vecka) anser respondenten sig ha tillsammans med sitt/sina barn.

Med att jämföra dessa två figurer med varandra kan man se bl.a. att de som har regelbundet dagsarbete anser majoriteten att deras arbetssituation ofta ger tillräckligt med utrymme för gemensam tid med barnet/barnen, vilket i sin tur enligt följande figur skulle betyda 3-4h/vecka. Det var också enligt figur 3 bara någon enstaka av de som har regelbundet dagsarbete som ansåg att arbetssituationen sällan har tillräckligt med tid för sitt/sina barn. Av våra svarsalternativ skulle 1-2h/vecka tid med barnet/barnen motsvara då svarsalternativet sällan. Då kan man se i figur 4 att det var även en arbetslös som ansåg att denne hade 1-2h/vecka tid för sina barn, även om ingen av de arbetslösa ansåg att de sällan har tid för sitt/sina barn. Med andra ord kan man tänka sig att respondenterna har olika uppfattningar om hur mycket tid har man egentligen i timmar med sina barn t.ex. per vecka då man anser att man ofta eller i motsats sällan har tid för sina barn vid sidan om sitt arbete.

Vi tog upp i kapitel 4.2 Familjepolitik om det som Kaija Kallinen (2001) har skrivit en artikel om som heter *Työllisyys on perhepolitiikkaa* som ingår i kapitlet om *Työ ja perhe tasapainoon* i boken *Kohtaamispaikkana lapsuus. Vuoropuhelua lapsen maailmasta* red. Sirpa Sulku och Juha Aromaa. I artikeln skriver hon om att kraven och pressen från föräldrarnas arbetsliv har ökat i dagens samhälle och därmed tillbringar föräldrarna allt mindre tid tillsammans med sina barn. Stressen och osäkerheten på arbetsplatsen

påverkar negativt på atmosfären i familjen. Trots detta verkar det inte på basen av de resultat dessa två figurer (3 & 4) visar att respondenterna skulle tycka att deras arbetssituation påverkar deras familjeliv allt för mycket oberoende av hurdan arbetssituation respondenten hade. Däremot kunde man se tendenser i att respondenten ansåg att hans eller hennes makas/makes/sambos arbetssituation påverkar familjens möjlighet till gemensam tid. Det kom fram i det som respondenterna fick själva svara på vår fråga nummer 22. Där frågade vi om hur man kunde stärka känslan av delaktighet inom den egna familjen. Några exempel där respondenternas åsikt om att makas/makes/sambos arbetssituation påverkar familjens möjlighet till gemensam tid:

”Kun miehellä on vuorotyö joudun aika paljon tekemään ja olemaan itse lasten kanssa. Sitten kun hän on kotona on hänen vuoronsa hoitaa enemmän lapsia ja harrastuksia. Voisimme tehdä enemmän asioita yhdessä kun hän on kotona. Voisimme myös yrittää useammin syödä kaikki rauhassa yhdessä. Harrastukset sotkevat sitä.”

”Mera deltagande av båda föräldrarna i den gemensamma tiden. Lämna bort onödiga sysslor och ge barnen mera tid. Vara mera mentalt närä, jämlikt deltagande.”

”Om det skulle vara möjligt så skippa kvällsturer då pappa jobbar.”

Kan detta ha att göra med att 39 av respondenterna var kvinnor, vars män arbetade med endera regelbundet dagsarbete (24 st.), två skiftes arbete (9 st.) eller för övrigt var respondentens makas/makes/sambos arbetssituation följande: kvällsarbete (möten etc.), deltidsarbete, privat företagare (3 st.), jordbrukare (3 st.), pensionär och arbete på båt.

Enligt teorin som ytterligare togs upp i kapitel 4.2. Familjepolitik tar vi upp det att i Finland har vi en ganska utvecklad lagstiftning gällande familjeledigheter som möjliggör det för föräldrarna att dela ledigheterna jämlikt. Trots det är det fortsättningsvis mamman som oftast stannar hemma med barnet en längre tid, även om papporna allt mera har börjat utnyttja sin rätt till faderskapsledigheten. Detta har antagligen att göra med att det inom de kvinnodominerande branscherna ofta är tillfälliga eller korttidsjobb. Om mamman då inte har en arbetsplats att återvända till blir det lätt att hon gärna stannar hemma under hela föräldraledigheten och t.o.m. längre i vissa fall. En annan orsak till varför papporna inte är alltför aktiva med att bli hemma

med barnen har spekulerats vara det att mannen ofta har högre löneinkomster än kvinnan. (Kallinen 2001 s.112) Ansvar för fostran var också en sak som diskuterades i samma kapitel. Där tog vi upp teorin om att det var på 1960-70- talet då det ansvar föräldrarna hade om sina barn aktivt överflyttades till samhället. Då fick föräldrarna friheten att spendera tid med viktigare saker än sina egna barn. Föräldrarnas plikt ansågs vara att koncentrera sig på sina arbeten och de försågs med rätten att ta tid för sig själv t.ex. genom hobbyverksamhet och annan verksamhet där familjelivet och barnen inte prioriterades först. Man ansåg att det vårdssystem samhället hade byggt upp skulle befria föräldrarna från barnuppfostran.

Fostran blev då en del av dagvården, skolverksamheten och som den andra ytterligheten socialarbetarnas uppgift. Enligt Kallinen (2001) är många av dagens problem följder av att den samhälleliga värdekonstruktion tillät "försummelse av barn". Nu först håller vi på att gå tillbaka till att föräldrarna och närliggande omgivningen igen har det huvudsakliga ansvaret för barnen. Denna förändring på 1960-70- talet anser hon att också är orsaken till att de vuxnas värde mättes enbart på basen av deras lönearbete. Ännu i denna dag kan man se spår av detta då någon stannar hemma för att sköta barn anses denna person vara utanför samhället, det vill säga mindervärdig. (Kallinen 2001 s.115-116) Det att respondenterna, som i huvudsak var kvinnor, anser att deras makas/makes/sambos arbetssituation påverkar familjelivet i större grad kan ha att göra med det att männen faktiskt ofta fortfarande prioriterar arbete framom familjelivet, vilket i sin tur leder till att deras arbetssituation i allt högre grad inverkar på familjens gemensamma tid och föräldrarnas tid med sina barn. Följande citat, som är en del av de som respondenterna svarade på fråga nummer 22 om ur stärka känslan av delaktighet i familjen, bekräftar det att föräldrarnas arbetssituationer påverkar familjelivet:

"Bättre möjlighet till deltidsarbete för småbarnsfamiljer."

"Molemmat eivät tekisi vuorotyötä, toisaalta se mahdollistaa sen ettei lapset ole niin paljon hoidossa ja on enemmän vapaapäiviä ainakin toisen vanhemman kanssa."

"Möjlighet till längre ledigheter under speciellt sommaren...i nuläget, ingen semester under sommarmånader."

Här kommer vi också till fostringsgemenskapen som i dagens samhälle spelar en mycket viktig roll. Om det förr enligt Kallinen (2001) var så att föräldrarna befriades

sitt ansvar för barnuppfostran och att det var samhället som fick den uppgiften i stället, så är det i dagens samhälle snarare så att föräldrarna har huvudansvaret för barnens fostran men samhället uppgift har blivit att stöda föräldrarna i sin roll som förälder. Då talar man om fostringsgemenskap och i vissa sammanhang om kontextuellfostran, som nog handlar om mycket mera. I våra frågor nummer 9 och 10 i enkäten där vi indirekt ville veta i fall föräldrarna uppfatta någon form av fostringsgemenskap. Teori kring fostringsgemenskapen presenterade vi i kapitel 4.1 Fostran och fostringsgemenskapen. I fråga 9 frågade vi i fall respondenterna upplever att de får tillräckligt med stöd i form av information gällande deras barn och i fråga 10 frågade vi i fall de upplever att de ges tillräckligt med tid och möjlighet till växelverkan med daghemspersonalen. Resultaten på dessa två frågor visar att majoriteten av respondenterna anser att de är helt eller delvis av samma åsikt på båda frågorna. Bara en bråkdel ansåg att de var delvis av annan åsikt. På basen av dessa resultat kan man väl konstatera att fostringsgemenskapen fungerar, åtminstone i huvudsak.

I vår näst sista fråga nummer 21 bad vi respondenten ringa in det alternativ som han eller hon anser att passar bäst på frågan om hur han eller hon upplever känslan av delaktighet i familjen. Svarsalternativen var a. stark, b. ganska stark, c. ganska svag och d. mycket svag. Alla 42 respondenter som besvarade enkäten svarade också på denna fråga. Av 42 respondenter svarade 23st (54,8 %) att de upplevde en stark känsla av delaktighet i sin familj och 19st (45,2 %) upplevde i sin tur en ganska stark känsla av delaktighet i sin egen familj. Känslan av delaktighet verkar då inte heller vara dålig i familjerna på basen av dessa resultat. Trots det var den en respondent som påpekade i sitt svar att de var olika för henne och hennes man enligt henne själv. Även det mesta av det som respondenterna själva fick skriva på vår sista fråga om hur man kan stärka känslan av delaktighet tyder på att det finns en hel del som kan göras för att känslan av delaktighet skulle stärkas ytterligare. Några exempel på sådana var följande:

”Att spendera så mycket tid som möjligt tillsammans. Men om tiden inte räcker till, så huvudsaken är att man intresserar sig för sina barn och lyssnar på dem, att få dem att förstå och känna hur älskade och viktiga de är.”

”Folk kunde lära sig att bara ’vara’ och göra saker tillsammans. Man behöver inte åka långt bort och det behöver inte kosta en massa pengar. Vi borde lära oss att

veckoslut eller lovet inte är misslyckat bara för att det inte är fullspäckat med program.”

”Försöka undvika att ha allt för många fritidshobbyn. Dvs. att ha flera kvällar i veckan som man bara e hemma o. gör någonting tillsammans, vardagliga sysslor, el. en gemensam hobby för hela familjen.”

”Göra något tillsammans med ett barn i gången. ’Ha möten’ så man diskuterar o. hör allas åsikter även om föräldrarna är de som gör besluten.”

”Eftersom vår familj ganska stor (o. de minsta alla så små/unga) så ’svårt’ att vara med barnen enskilt o. fylla barnens enskilda behov i den grad de skulle kanske vill att mamma o. pappa sku vara med. Vi har nog ändå våra egna stunder med barnen enskilt. Barnen tacksamma för det.”

Dessa exempel som respondenterna själva kommit på gällande sätt att på vilka man kan stärka delaktighets känslan inom familjen går även att koppla med den teori vi presenterade i kapitlet 2.2 om förutsättningar för delaktighet. Enroth-Roswalls & Lindells (2009 s.58-59) olika dimensioner av delaktighet, dvs. möjlighet att välja, möjlighet att få information & kunskap, möjlighet att uttrycka sig samt möjlighet att få stöd och hjälp att uttrycka sig, är konkreta exempel som visar sambandet mellan respondenternas svar och den teori vi presenterat om ämnet. Att vara tillsammans, att själv få påverka den gemensamma tiden, att själv få välja vad man gör utav den gemensamma tiden, att ha möjlighet att uttrycka sig och att få stöd med att uttrycka sig är förutsättningar för att de olika personerna i familjen känner sig delaktiga i den gemensamma tiden. Detta gäller både mamman och pappan men också barnet eller barnen i familjen. Enligt Bardy (2002 s.124) ger nära relationer familjemedlemmarna emellan barnet inte bara en modell för hur en relation fungerar utan skapar också en stadig grund för en sund självkänsla och ett sunt förhållningssätt till andra människor. Enligt Lotta Bjervås (2003 s.68-69) är det viktigt för bl.a. föräldern att vara kapabel att betrakta världen och det som sker i den med ett barns ögon. Som förälder är det viktigt att t.ex. fundera över ifall barnet är lika delaktigt i familjens vardag som det är i andra arenor, t.ex. förskolan. Genom att anamma ett barnperspektiv och sätta sig själv ”i barnets ställning” kan man fundera över ifall barnets röst blir hörd, ifall man som vuxen verkligen lyssnar till barnet och om barnet känner sig fullständigt delaktig i det som händer i familjen. Enligt Hansson & Oscarsson (2006 s.18) som vi skrev om i kapitel

3.1.2 Föräldraskapets innebörd är det viktigt att se varje barn, även i syskonskaran, som en enskild individ med enskilda behov och personliga förutsättningar.

Med andra ord kan man t.ex. säga att respondenterna betonar vikten av att försöka ha tid med varje enskilt barn, åtminstone ibland, på samma sätt som teorin betonar det. För att kunna få barnet att förstå att det är viktigt och värdefullt, precis som en respondent sade, är det alltså viktigt att familjen är tillsammans och barnet lär sig hur man är tillsammans med andra människor och samtidigt lär sig barnet att värdesätta sig själv och få en bra självkänsla. Att se saker och ting ur barns perspektiv har då egentligen att göra med att ta hänsyn till barnet och hans eller hennes intresse, åsikter, tankar och idéer samt att sedan förverkliga en adekvat gemensam tid där alla i familjen kan känna sig delaktiga i.

7.2 Kvalitativ analys

Doverborg och Pramling (1998 s. 47) framhåller att det är viktigt att använda sig av både syn och hörsel då man intervjuar barn. Vid analysen skall man sedan tolka svaren enligt den helhetliga upplevelsen av situationen och utnyttja alla intryck man fått.

Doverborg och Pramling poängterar vidare att man skall läsa igenom eller, om man har intervjuerna på band, lyssna igenom intervjuerna gång på gång för att uppfatta nyansskillnader i barnens svar och märka skillnaderna i sätten de uttrycker sig på.

Intervjuerna jag gjorde spelades in på bandspelare så jag lyssnade igenom banden flera gånger som första steg i analysen. Doverborg och Pramling menar att det är viktigt att koppla barnens svar till en teoretisk referensram och jämföra hur väl det man tolkar från intervjuerna stämmer ihop med denna.

Som redan nämnts baserade sig våra fyra intervjuer på en intervjuguide som vi utarbetat i förhand för att strukturera intervjuerna. Intervjuguiden baserade sig på några övergripande kategorier och några underkategorier. På basen av resultaten av de fyra intervjuerna uppkom även några nya kategorier. Kategorierna som i tabell 5 kommer att fungera som bas för denna analys är en kombination av kategoriseringen från intervjuguiden och kategorier som uppkommit vid bearbetningen av intervju materialet.

Tabell 5. Barnets känsla av delaktighet. Kategorier som den kvalitativa analysen baserar sig på belysta med citat från de fyra intervjuerna med barn.

Faktorer som bidrar till känslan av trygghet – Rutiner och en förutsägbar vardag	<p><i>”Äta moronmål borsta håre borsta tänderna”. (Lina)</i></p> <p><i>”Nå dom brukar komma sådär och säja nati nati ti mej. Ibland mamma först och ibland pappa först och sådär”. (Jonas)</i></p>
Aktiviteter som upplevs som betydelsefulla - Fritid och lek samt Högtider och Festligheter	<p><i>”Vi ska nog börja leka mera lekar tillsammans å såndänt. Spegel e rolit”. (Jonas)</i></p> <p><i>”Leka och äta kaka och sen såndänt annat”. (Fia)</i></p>
Växelverkan och Nära relationer	<p><i>”Jo. De e på riktigt så att min kusin, den bor i samma hus som min famo och fafa”. (Lina)</i></p> <p><i>”Nu börjar vi lite mera göra tillsammans, spela och såndänt”. (Jonas)</i></p>

I ovanstående tabell 5 presenteras kategorierna som kommer att fungera som grund för analysen för den kvalitativa delen av vår empiriska forskning. Jag kommer nu att presentera kategorierna var för sig. Jag kommer även att koppla kategorierna till teori som behandlats i tidigare kapitel. För att belysa kopplingen mellan empiri och teori kommer jag även här att använda mig av citat från intervjuerna.

I kapitlet Föräldra- och barnperspektiv , delkapitel 3.2.2 En bra barndom presenterade vi både Hellstens (2000 s.72) och Sinkkonens (2008 s. 31) åsikter om att en ”vanlig” lugn vardag där föräldrarna har tid att vara närvarande för sitt barn är mycket viktig. Lugnet och föräldrarnas närvaro gör att barnet kan känna trygghet och vet att han eller hon kan lita på att föräldrarna alltid kommer att finnas där för barnet. (Hellsten 2000 s. 78)

Sinkkonen (2008 s.270) poängterar att för att ett barn skall känna trygghet skall vardagen vara förutsägbar. I samma kapitel beskrivs vad Alden (2005 s. 26) skrivit om samma ämne. Han menar också att världen som barnet lever i skall upplevas som en förutsägbar plats. Alden poängterar vidare vikten av att barnet har en klar bild av vad som hör vardagen till och att man inte skall ändra på detta alltför mycket eller ofta. *”Vet du när vi äter de e efter Salkkarit de e ett program som ja int vill si på... när de e från 12 å större barn”*. Sådär beskrev Jonas situationen då familjen skulle äta kvällsmål. Kvällsmålet åt familjen tillsammans, samma tid varje kväll. *”Efter att ja ha tvätta tändena så sen far ja och sova”* berättade Jonas vidare. Kvällsrutinerna var helt klara för honom. Ellneby (2005 s. 76) finns med i samma kapitel som de ovanstående. Hon poängterar att gränserna som föräldrar sätter för sina barn skall vara konsekventa och klara. Fast barn ibland kan vara av annan åsikt än föräldrarna skapar gränser och rutiner ändå alltid en trygg känsla av kontinuitet och förutsägbarhet för barnet. Man kan dra slutsatsen att Jonas föräldrar har förklarat för honom att Salatut Elämät (”Salkkarit”) är ett program som inte lämpar sig för barn i hans ålder. Jonas har förstått saken och berättar själv att han inte vill se på programmet eftersom det är menat för barn som är 12 år eller äldre. *”Nå mamma ger bara en nattpuss”* berättar Lina om vad som händer innan hon skall börja sova. Det här är ett bra exempel på en kvällsrutin. Lina vet att mamma varje kväll kommer och ger henne kvällspussen och efter det kan hon tryggt börja sova.

I delkapitel 3.1.2 Föräldraskapets innebörd som ingår i kapitel 3.1 Föräldraskap presenteras att Kille´n (2000 s. 33-34) poängterar att det viktigaste gällande gränssättning är att vara konsekvent, att ta barnets ålder och utvecklingsnivå i beaktande och hjälpa barnet att lära sig vad som är acceptabelt och tryggt handlande. Detta kan också kopplas till det Jonas berättade om att han inte ser på TV programmet Salatut Elämät. Hans föräldrar har här tagit hans ålder och utvecklingsnivå i beaktande då de har fattat beslutet.

I kapitel 4 om Samhällsperspektiv, delkapitel 4.1 Fostran och fostringsgemenskap behandlar Imsen (2000 s.109-110) Bronfenbrenners ekologiska miljömodell. För att barnet skall uppleva sin vardag som förutsägbar och trygg är det viktigt att de olika arenorna som mikro-, makro-, meso- och exonivåerna representerar är i balans och stämmer överens med varandra. En viktig sak att poängtera är t.ex. att värderingarna och reglerna på dagis och hemma skall vara samstämmiga och passa ihop med varandra, annars resulterar det i att barnet blir förvirrat och han eller hennes vardag känns inte som en helhet. ”Mellan raderna” på barnens svar kan man läsa att de alla upplever sin vardag som en förutsägbar helhet. De vet när olika saker händer och vad som förväntas av dem. De vet också vad de kan förvänta sig av de vuxna, både av sina föräldrar och daghemspersonalen.

I kapitel 3 Barn- och föräldraperspektiv, delkapitel 3.2.2 En bra barndom och kapitel 2 om Delaktighet, delkapitel 2.2 Förutsättningar för delaktighet behandlas betydelsen av aktivitet för att ett barn skall uppleva känslan av delaktighet. En forskning inom projektet CHILD (Almqvist 2004 s. 138) som presenteras i delkapitel 2.2 Förutsättningar för delaktighet, berättar hur barn i en förskola i Sverige beskriver när de mår bra. Barnens svar gav resultatet att i situationer där de var engagerade och aktiva mådde de också bra. För barn är just leken en sådan situation. *”Rita och laga hamapärlor. De e såndäna plattor å sen stoppar man pärlor på”*. Här berättar Lina om vad hon tycker om att göra. Hon beskriver situationen där hon leker och pysslar. Då det gäller ”hamapärlorna” är det Lina som är experten, inte en vuxen. Bjervås (2003 s. 69) talar om ”Det kompetenta barnet”, delkapitel 2.2 Förutsättningar för delaktighet. Hon poängterar att barn upplever att de är delaktiga då de själva och omgivningen ser dem som kompetenta. Bjervås poängterar att de vuxna skall respektera och lyssna på barnets tankar, visa att man tar dem på allvar. Detta leder till att barnet känner att han / hon är en person som är värd att tas på allvar. I samma kapitel poängterar också Emilson (2003 s. 47) att man inte längre ser på barnet som ”en defekt ofärdig vuxen”, i stället har synen på det kompetenta barnet stigit fram. Emilson framhåller att barn tänker, observerar och resonerar. De drar slutsatser, experimenterar och löser problem i sin omvärld. *”Nå ja far och skrinna ibland på söndagarna men ja måst fara på lördagarna för då har ja träning men int om ja e sjuk eller sånt. Och på onsdag”*. Jonas berättar allvarligt om sina ishockeyträningar. Träningarna är viktiga för honom och han är bra på att spela ishockey. I den här situationen är det åter igen Jonas som är experten på ishockey, det är

han som är den kompetenta som vet vad han talar om, inte jag, som vuxen. I samma kapitel som nämnts ovan behandlas Bardys (2002 s. 125) syn på saken. Hon poängterar att ett barn av naturen är aktivt och nyfiskt. Aktiviteten i fråga måste upplevas som betydelsefull för barnet för att han eller hon skall engagera sig i den. Den här aspekten är i och för sig självklar om man tänker efter. Inte har en vuxen person heller lust att engagera sig i aktiviteter som inte känns betydelsefulla.

Aktiviteter som känns betydelsefulla för barnen kan även kopplas till det Molin (2004 s. 65) har skrivit om delaktighet i samma kapitel som ovan. Han menar att då man är engagerad i olika livsuppgifter man ställs inför är man också aktivt deltagande i det som händer omkring en. Då barnen berättar om sådant som de tycker om att göra är de engagerade i de aktiviteterna vilket betyder att de upplever delaktighet. I kapitlet om Föräldraskap (delkapitel 3.1.2) poängteras det Missios (2006 s. 32-33) skrivit. Det är viktigt att föräldrarna har tid för barnet och gör saker tillsammans med honom eller henne. Det kan handla om vardagliga sysslor som att laga mat eller gå till butiken. Lina berättar att det roligaste hennes familj brukar göra tillsammans är att leka med deras hund. *"Vi kan fara nån gång ut och nån gång leka inne"* berättar Kalle. Som tidigare nämnts behöver aktiviteterna i barnets liv vara märkvärdiga för att upplevas som betydelsefulla. I samma kapitel understryks även Hanssons & Oscarssons (2006 s. 31) tankar om detta, nämligen att det är föräldrarnas närvaro och det att familjen gör saker tillsammans som är det viktiga, inte att det man gör är speciellt och annorlunda.

Kalle tycker att det är roligt att leka både utomhus och inomhus tillsammans med sin lillebror, aktiviteten är alltså betydelsefull för honom. Pramling Samuelsson och Sheridan (2003 s. 23-24) har utfört en studie om barns känsla av delaktighet. Den beskrivs i delkapitel 2.2 Förutsättningar för delaktighet. De kom fram till att delaktighetskänslan uppkommer i leken. I leken upplever barn att det är de själva som bestämmer.

Molin (2004 s. 78) poängterar också de interna och de externa förutsättningarna för delaktighet. Detta behandlas i samma kapitel som ovanstående. Med interna förutsättningar avser han individens förmåga och vilja till att delta i en aktivitet. De externa förutsättningarna har att göra med kontextuella faktorer och i vilken utsträckning tillfällen till delaktighet finns tillgängliga. *"Nå man har en dräkt. Sen sätter man serpentiner i lampan och någån sånt."* Fia berättar om hur hon brukar fira

Valborg. Här spelar de externa förutsättningarna en roll. Vuxna måste skapa trygga tillfällen för barn där de helhjärtat kan engagera sig i aktiviteter.

För att ett barn skall uppleva att han eller hon är delaktig är det viktigt med nära och trygga relationer. I kapitlet Barndom (delkapitel 3.2.2) behandlas FN:s konvention om barnets rättigheter. Där står att barn ”för att uppnå en fullständig och harmonisk utveckling av sin personlighet, bör växa upp i en familjemiljö, i en omgivning av lycka, kärlek och förståelse”. (FN:s generalförsamling 1989). *”Nå de e människor som vi känner, så dom kommer ti oss och sen hela familjen och famo och fafa och mommo och mofa och så min moster kommer”*. Sådär beskriver Lina sin familjs julfirande. Hon poängterar att hela familjen är tillsammans och berättar glatt att även andra släktingar deltar. I kapitel 2 om delaktighet (delkapitel 2.2 Förutsättningar för delaktighet) behandlas den egna släktens och dess historias betydelse för barnets känsla av delaktighet. Bardy (2002 s. 124) menar att släktingar och historier som den egna släkten är viktiga för att barnet skall kunna skapa sig en identitet. Också Hellsten (2000 s. 76) betonar detta. Han menar att barnet känner samhörighet med den egna släkten och en förankring i något stort, den egna släktens historia. Sinkkonen (2008 s. 273) påpekar samma sak. Han menar att det är viktigt för barnet att veta hur äldre generationer levt. Om äldre släktingar och den egna släktens historia inte finns närvarande i barnets vardag leder det till att barnet blir ”rotlös” och att han eller hon inte riktigt vet var han eller hon hör hemma. *”Ibland ensam för när famo och mommo kommer och söka mej. För vi ska väl börja ha så att ja far ti famo på onsdagar för när pappa måst va ti halv fem varje onsdag”*. Sådär svarar Jonas på frågan om han brukar hälsa på hos sina släktingar och i så fall med vem. Av Jonas svar kan man tolka att han har en kontinuerlig kontakt med både sin farmor och sin mormor. De utgör naturliga delar av hans vardag och han träffar dem ofta. Fia bor i samma hus som sin mormor så för henne är också en äldre generation helt klart en naturlig del av vardagen i hemmet.

Hemmet och den egna familjen står som grund för barnets socialisering. Den vardagliga växelverkan med föräldrar och syskon ger barnet en modell för att kunna utöva socialt samspel och skapa varaktiga relationer senare i livet. (Bardy 2002 s.124-125). Detta behandlas också i delkapitel 2.2 Förutsättningar för delaktighet. Jonas berättar att hela hans familj ibland brukar leka tillsammans. Genom umgänget med den egna familjen lär Jonas sig samtidigt sociala modeller för växelverkan och samspel människor emellan.

Modellerna har han användning av på t.ex. på dagis då han skall vara i samspel med andra människor.

I samma kapitel som ovan presenteras även att det inom familjen är viktigt att föräldrarna fokuserar på barnens goda egenskaper poängterar Lundberg (2005 s. 61). Samtidigt skall föräldrarna inte jämföra sina barn med varandra utan se och behandla dem som enskilda individer av lika värde. Lundberg menar att syskon lär sig empati genom att föräldrarna lär dem att känna igen sina egna och varandras känslor. Tre av fyra av barnen som intervjuades hade syskon. Lina och Kalle hade en lillebror medan Jonas hade två storsysstrar. Alla tre berättade glatt om sina syskon och vad de brukade göra med dem. Av intervjuerna fick jag intrycket att det var just syskonen som spenderade mest tid tillsammans, åtminstone i Kalles och Linas fall. Både Kalle och Lina är medvetna om att deras småsyskon är yngre men de leker ändå gärna tillsammans med dem. Lundberg (2005 s. 63) poängterar vidare att syskon genom att leka tillsammans utvecklar en form av samarbete som sedan finslipas under många års tid. Genom leken lär sig syskonen att förstå varandras och sina egna känslor och att sätta ord på dem vilket också leder till att de lär sig att hantera konfliktsituationer verbalt, utan att ta till våld då de blir äldre.

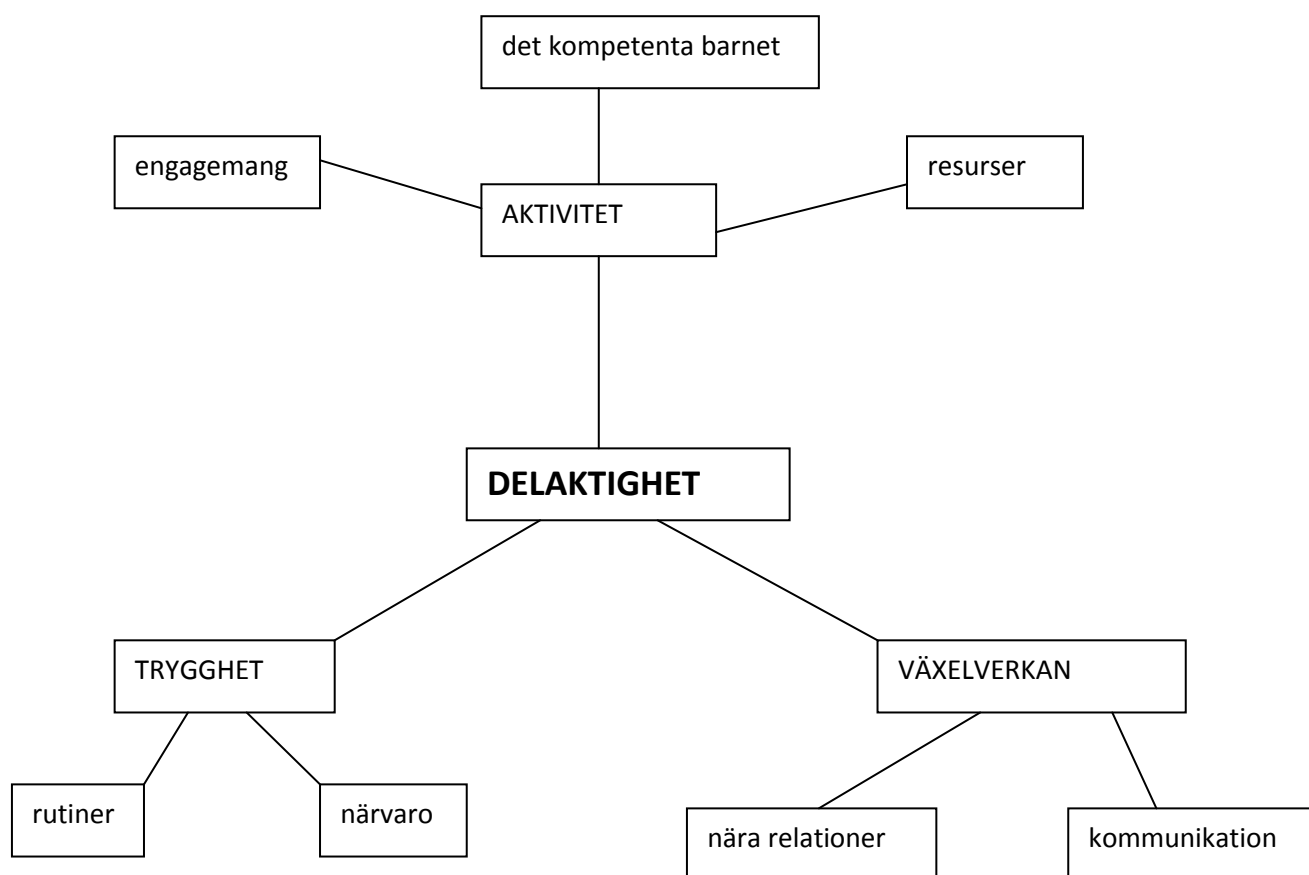
Då man behandlar växelverkan och samspel kommer man också i kontakt med kommunikation. Kommunikationen är en naturlig del av vardagen. Barnen nämner inte ämnet i intervjuerna. Vi valde att inte ha med frågor som gäller kommunikation då det enkelt hade blivit för abstrakt för barnen. "Mellan raderna" kan man ändå tolka att kommunikationen i barnens familjer fungerar. Barnen som intervjuades var verbalt på olika nivåer men de klarade alla bra av att uttrycka sig och få fram det de ville säga.

Grunden gällande *barns delaktighet* är att barnet involveras och tas med i olika *aktiviteter* på ett sätt som gör det möjligt för barnet att på ett säkert och tryggt sätt hela tiden fortsätta sin inlärningsprocess mot insikten om vem han eller hon är och var han eller hon hör hemma. För att detta skall vara möjligt förutsätts att barnet har en grundläggande känsla av *trygghet*, en *tillit till omvärlden och människorna i den*. Detta behandlas i delkapitel 2.2 Förutsättningar för delaktighet (Bardy 2002 s.125). Här poängterar Bardy de viktigaste faktorerna för ett barns känsla av delaktighet. Alla dessa tre "huvudpunkter" har kommit fram vid intervjuerna med barnen. Kategorierna som

uppkom i samband med analysen (se tabell 5) stämmer också ihop med det som Bardy framhåller.

Det fanns inga nämnvärda skillnader mellan barnens svar. Fia var den som verkade spendera mest tid för sig själv. Anledningen till detta var säkert att det inte bodde några syskon under samma tak som hon. Kalle var den som gav de kortaste svaren vilket säkert berodde på att han upplevde själva intervjusituationen som mest främmande. Lina och Jonas var de som pratade mest, det var också de två som jag upplevde att var mest bekväma med situationen, de tyckte om att få berätta saker för mig och agera ”experter”.

Figur 10 på följande sida illustreras resultaten från den kvalitativa analysen på de fyra intervjuerna där barnets *delaktighet* är det mest centrala. Vidare presenterar figuren förutsättningar för delaktighet vilka enligt analysen utgörs av *Aktivitet*, *Trygghet* och *Växelförhållanden*. De grundläggande förutsättningarna består i sin tur av ”underkomponenter” varav Aktiviteten utgörs av *engagemang*, ”*det kompetenta barnet*” och *resurser*, tryggheten utgörs av *rutiner* och *närvaro* medan Växelförhållanden utgörs av *nära relationer* och *kommunikation*.

Figur 10. Barnets delaktighet. Resultatet av den empiriska forskningens kvalitativa del.

7.3 Jämförelse mellan kvantitativa och kvalitativa resultat

Vi har analyserat våra resultat från både kvalitativa och kvantitativa undersökningarna samt jämfört dessa med varandra. Vi vill dock påpeka att vi inte kan kombinera barn med föräldrar, eftersom vi under arbetsprocessen varit noggranna med att garantera båda respondentgruppernas anonymitet. Då vi analyserat våra resultat från vardera undersökning har vi också kommit underfund med vissa samband mellan dessa. Dessa samband utgör även svaren på våra forskningsfrågor. Vår tredje forskningsfråga handlade om i fall föräldrarna anser att deras arbetssituation påverkar deras möjlighet till gemensam tid med familjen. Det första sambandet mellan våra analyser som svarar på forskningsfråga handlar om hur ofta familjen har tid tillsammans. I vår enkät till föräldrarna frågade vi i fråga nummer 7 om respondenten anser att hans eller hennes arbetssituation lämnar tillräckligt med utrymme för gemensam tid med barnet/barnen. Resultaten på denna fråga visar att hälften (50 %) av respondenterna anser att deras

arbetssituation ofta lämnar tillräckligt med utrymme för gemensam tid med barnet/barnen. Åsikten om att alltid ha tillräckligt med tid inringade 28,6 % av respondenterna och resten, dvs. 13,58 % svarade att de ibland eller sällan har tillräckligt med tid vid sidan om arbetet. Ingen av respondenterna svarade att de aldrig skulle ha tillräckligt med utrymme för gemensam tid med barnet/barnen.

"Nå ibland far ja sådär ren klockan ett. Men idag far ja tre hem. Ibland e ja ti halv fem och halv fyra och fyra" (Jonas). De andra barnen berättade också att tiderna varierade, Fia berättade att hon brukade vara hos en tant som sköter om henne om eftermiddagarna tills hennes mamma sedan söker henne därifrån. Dessa svar har att göra med föräldrarnas arbetssituation och därav hur mycket tid som blir kvar för familjen att vara tillsammans. *"För vi ska väl börja ha så att ja far ti famo på onsdagar för när pappa måst va ti halv fem varje onsdag"* (Jonas). Detta svar kan man också koppla till föräldrarnas arbetssituation.

Vår andra forskningsfråga handlade om vilka aktiviteter barnen och föräldrarna upplever som betydelsefulla. Svar på denna fråga fick vi då vi upptäckte ett annat samband mellan analyserna. Detta gällde fråga nummer 11 och 15 i enkäten samt resultaten från barnintervjuerna. I fråga nummer 11 frågade vi vad föräldrarna brukar göra tillsammans med sina barn. Alla 42 st respondenter svarade också på denna fråga och av alla de färdiga svarsalternativen som fanns valdes alla av någon eller några respondent/respondenter. Dessa svarsalternativ var att leka, läsa böcker, träffa andra föräldrar och ev. barn, att rita, hushållssysslor där barnet/barnen deltar, utomhusaktiviteter och att pyssla. Förutom dessa hade föräldrarna flera saker de brukar göra tillsammans med sina barn: enkla förskoleuppgifter, idrotta (skida, springa), skogsarbete, innesport, se på tv, simma, skida, fiska, cykla, spela spel och vara på datorn. I fråga nummer 15 frågade vi vilka måltider familjen äter tillsammans på vardagarna. Middag och kvällsmål var de måltider de flesta familjer alltid äter tillsammans. Morgonmålet äter de flesta ibland tillsammans och lika så mellan målet. Det var dock 4 av 42 respondenter som svarade att de aldrig äter morgonmål tillsammans och 9 av 42 respondenter som svarade att de aldrig äter mellanmål tillsammans. *"Nå om nån hälsar på oss, då e vi tisammans"* (Lina). Jonas berättade såhär: *"Nu börjar vi lite mera göra tisammans, spela och såndänt"*. Annat som barnen nämnde att de brukade göra tillsammans med sina föräldrar var att leka, att leka med familjens hund, att se på film, att resa och att läsa sagor. Jonas berättade att han och

hans pappa planerade att börja med en gemensam hobby: *"Nå vi brukar spela fotis me pappa och så ska vi kanske börja salibandy men i alla fall fotis de ska ja fara och prova på vintern"*. Liksom föräldrarna berättade barnen att familjen oftast äter måltiderna tillsammans. Om hela familjen inte åt tillsammans berodde det på föräldrarnas arbetssituation. *"Nä pappa e på jobb då kan han int äta tisammans och då när pappa e hemma då kan han äta tisammans"* (Lina). Morgonmålet var också enligt barnens åsikt den måltid som man inte alltid kunde äta tillsammans. Fia uppgav att hon ibland inte alls brukade äta morgonmål.

Vi frågade i fråga nummer 18 om föräldrar upplever att det är viktigt med gränser för barn i förskoleåldern. Alla respondenterna ansåg att det är endera mycket viktigt eller ganska viktigt med gränser för barn i förskoleåldern. 88,1 % (37st) svarade mycket viktigt och 11,9 % (5st) svarade ganska viktigt. *"Vet du när vi äter de e efter Salkkarit de e ett program som ja int vill si på... när de e från 12 å större barn"* (Jonas). Här kan man tolka att Jonas föräldrar har förklarat för Jonas att Salatut elämät är ett program som inte lämpar sig för barn i hans ålder. *"Äta moronmål borsta håre borsta tänderna"*. Det här är Linas morgonrutiner. För de andra barnen verkade rutinerna också kännas klara. Som vi nämnt tidigare är det viktigt med gränser och rutiner för att göra barnets vardag så förutsägbar och trygg som möjligt.

Samband mellan föräldrarnas och barnens syn på firandet av högtider kunde vi även se. I huvudsak valde alla föräldrar de på förhand utskrivna högtiderna (jul, nyår, påsk, valborg, midsommar, morsdag och farsdag) som högtider och festligheter de firar tillsammans med familjen. Valborg och midsommar var det 38 av 42 respondenter som firar. Därtill svarade föräldrarna att de också firar adoptionsdag, bröllopsdag, födelsedagar, självständighetsdagen med att se på tv, halloween och söndagar. På frågan om i fall föräldrarna tycker det är viktigt att dessa högtider och festligheter firas tillsammans med familjen svarade alla endera att de tycker det är mycket viktigt eller ganska viktigt. *"Ja ha bjudi nån gång att först barnena får komma och mammorna och papporna får vänta hemma och sen komma och söka och nån gång mammorna och papporna. Och så får ja paketer"* (Kalle). För barnen är födelsedagarna och de olika högtiderna mycket viktiga. Alla fyra lyser upp när de får berätta om hur familjen brukar fira tillsammans. *"Jo vi har snart lillajul, då har vi gröt och vi sjunger säkert!"* (Fia). *"Den fira vi i alla fall förra åre så att då kommer dom ti oss, min gumor och gufar. Och så får man öppna första luckan i julkalendern. Ja har ren en, den e såhär stor!"* (Jonas).

På barnens svar märktes att högtiderna upplevdes som viktiga och att det var då som hela familjen hade roligt tillsammans.

Vår första forskningsfråga handlade om hur man på bästa möjliga sätt kunde främja barnens och föräldrarnas känsla av delaktighet inom den egna familjen. På vår sista fråga i enkäten bad vi respondenterna att berätta vad man skulle kunna göra för att stärka känslan av delaktighet inom den egna familjen. Svaren på denna fråga jämfört med de resultat kvalitativa delen av vår forskning gett svarar på denna forskningsfråga. På den sista frågan i enkäten svarade föräldrarna sammanfattningsvis att det är viktigt att familjen försöker hitta gemensam tid. Att familjen, både barnen och föräldrarna tillsammans och skilt, gör saker och ting tillsammans upplevde respondenterna som alternativa sätt att stärka känslan av delaktighet inom familjen. Det kan enligt dem vara både vardagliga och mera speciella saker samt att helt enkelt bara umgås med varandra. *"Vi ska nog börja leka mera lekar tillsammans å såndänt. Spegel e roligt"* (Jonas). Barnen njöt helt klart av den tid de fick spendera tillsammans med sina föräldrar. Om föräldrarna kom med i barnens lekar eller annars tog sig tid för dem uppfattade barnen det som betydelsefullt. Liksom föräldrarna var barnen av den åsikten att det man gjorde tillsammans var roligt även om det inte alltid handlade om så märkvärdiga aktiviteter.

8 VALIDITET OCH RELIABILITET

I detta kapitel kommer vi att skilt diskutera validitet och reliabilitet för våra två forsknings metoder. Vi tar ställning till huruvida reliabilitet och validitet har uppnåtts gällande resultat och analys för de båda empiriska delarna av vår undersökning.

8.1 Validitet och reliabilitet – Kvantitativ metod

Det varför man undersöker validitet och reliabilitet är för att se i fall den undersökning man gjort är en s.k. bra undersökning. Enligt Jacobsen (2007 s. 268) är en bra undersökning en som har intern validitet, extern validitet och är reliabel. Med intern validitet menar Jacobsen (2007) att undersökningen faktiskt mäter det som forskaren sagt att den mäter. Med extern validitet däremot menar han att samma undersökning går att generalisera eller att överföra till andra områden. I fall undersökningen är trovärdig, alltså att det går att lita på den är den reliabel enligt Jacobsen (2007).

Validiteten gällande den kvantitativa metoden är ganska svår att kontrollera på den nivå vi utfört vår undersökning, dvs. yrkeshöskole nivå. Först reflekterar vi inre validiteten på vår undersökning. Det första man kan göra är att kolla begreppsvaliditeten. Det handlar om att reflektera över i fall de frågor man använt i t.ex. en enkät, (de operationella begreppen) faktiskt motsvarar det man vill undersöka (de teoretiska begrepp). (Jacobsen 2007 s.267) I vårt fall handlar det om att vi ville undersöka barns och föräldrars känsla av delaktighet inom den egna familjen. Fenomenet vi vill undersöka baserar sig på begreppet delaktighet som är ett ganska vagt och oklart begrepp. För att kolla begreppsvaliditeten har vi då varit tvungna att kritiskt fundera efter i fall de frågor vi använt oss av i enkäten faktiskt motsvarar och svarar på frågan om hur barn och föräldrar uppfattar känslan av delaktighet inom den egna familjen. Efter att ha gått i genom frågorna i enkäten anser vi att de motsvarar det vi har menat med delaktighet inom familjen och som vi velat undersöka samt få svar på. Med andra ord anser vi att de frågor vi använt oss av i enkäten ”mäter” delaktigheten i familjen. I fall vi hade möjlighet att ”låta andra personer med kunskap om ämnet kontrollera operationaliseringarna” (Jacobsen 2007 s. 271) kunde vi ha ökat på validiteten på vår undersökning. Enligt Jacobsen (2007 s.274-275) kan man också öka på validiteten genom att granska den empiriska undersökningen man gjort med andra undersökningar

som forskat samma fenomen i samma kontext som vi har gjort men med olika mätinstrument. Med andra ord borde vi ha hittat en undersökning som undersökt barnens och föräldrarnas känsla av delaktighet inom den egna familjen och som skulle ha gjorts i en förskoleomgivning med föräldrar och barn, på samma sätt som vi gjort, men som hade t.ex. använt intervju med föräldrar i stället för enkäter osv. En sådan undersökning har vi dock inte stött på och att utföra den i efterhand är inte möjligt p.g.a. tidsbegränsningen.

För att undersöka extern validitet, vilket betyder att undersöka i fall undersökningen går att generalisera. Enligt Jacobsen (2007 s.275) Säger att målet med att generalisera är att generalisera från sitt urval till flera människor, dvs. till populationen. I vårt fall bestod populationen av alla svenskspråkiga förskolebarns föräldrar, dvs. 154 st. eftersom det finns 77 st svenskspråkiga förskolebarn som tillhörde vår fokusgrupp (Lovisa, Liljendal, Pernå och Strömfors). Vårt urval i sin tur bestod av 50 % av föräldrarna, eftersom vi valde att skicka ut en enkät per familj. Av dessa 77 st. svenska förskolebarns föräldrar besvarade 42 st vår enkät. Med andra ord var svarsprocenten 54,55%. Vi gjorde själva avgränsningen och valde att skicka ut bara 77 enkäter, alltså att undersöka 50 % av vår population och vår svars procenten var 54,55 % som enligt Jacobsen (2007 s.230) är tillfredställande, eftersom det är över 50 %. Över 60 % skulle ha varit bra enligt honom så med andra ord blev vår svarsprocent mellan tillfredställande och bra. Då kan vi konstatera att vi slutligen undersökte endast ca $\frac{1}{4}$ av populationen. Med dessa faktorer kan vi konstatera att vi inte helt kan generalisera de svar vi fått i vår kvantitativa undersökning till vår population.

För att reflektera över reliabiliteten för vår kvantitativa undersökning kan vi försöka reflektera över problemet med att en enkätundersökning inte på något sätt är bindande för respondenten. Detta förklarar Jacobsen (2007 s. 286) att kan ha stor inverkan på vad respondenten svarar i enkäten. Detta är svårt att kontrollera enligt honom men han påminner om att det är viktigt att tänka på detta då man utformar enkäten, dvs. att fundera i fall respondenten har någon nytta av att "ljuga" i undersökningen. I vår undersökning har vi varit intresserade av barns och föräldrars känsla av delaktighet inom den egna familjen som kan vara ett ämne respondenterna inte vill ge negativa svar på. Det att ämnet vi undersökte eller närmare sagt termen delaktighet vi använde kan också ha varit främmande för de flesta respondenter och kan ha påverkat t.ex. de svar respondenterna gett oss i vår öppna fråga om vad man kan göra för att främja känslan av

delaktighet inom familjen. Vi hade tidigare i enkäten försökt indirekt förklara åt respondenten vad vi menar med detta, eftersom vi använde oss av flera olika frågor (operationella begrepp) för att få fram betydelsen av delaktighet. Trots allt måste vi vara skeptiska till de resultat vi fått i vår kvantitativa undersökning och konstatera att dessa resultat kan ses som vägledande men inte som generaliserbara eller helt reliabla.

8.2 Validitet och reliabilitet- Kvalitativ metod

I forskningens slutskede är det viktigt att reflektera över hur hållbara de slutsatser man dragit är. *Intern validitet* bedömer om man lyckats fånga det man ville fånga, *extern validitet* handlar om ifall det går att överföra sina rön till andra sammanhang och *reliabilitet* handlar om huruvida man kan lita på de data man samlat in. (Jacobsen 2007 s. 156)

Jacobsen (2007 s.156) beskriver olika sätt att utföra validering av forskningsresultat. Validering genom test mot andra innebär att man återgår till respondenterna och låter dem bekanta sig med de slutsatser man dragit. Frågan är sedan i fall respondenterna känner igen sig i forskningens resultat. Eftersom våra respondenter bestod av fyra förskolebarn var detta tillvägagångssätt inte en möjlighet för oss.

Vidare beskriver Jacobsen (2007 s.158) validering genom kontroll mot andra fackmän, annan teori och empiri. Forskningen som vi utförde var på yrkeshögskolenivå, värd 15 studiepoäng. Därmed har vi varken tidsmässigt eller resursmässigt haft möjlighet att utföra en dylik validering. Det tillvägagångssätt för validering vi använt oss av är validering med hjälp av granskning av källor och information från källor. Vid detta tillvägagångssätt för validering skriver Jacobsen (2007 s. 159) att man bör granska forskningsprocessens centrala faser med ett kritiskt öga. Man bör reflektera över i fall rätt människor valts ut som respondenter. Vi är nöjda med vårt urval av respondenter. Vi ville få fram barnens personliga upplevelser och åsikter och det lyckades vi med. Eftersom vi inte kände barnen personligen lät vi förskolelärarna välja ut barn som skulle lämna sig för att delta i våra intervjuer.

Vid analysfasen utarbetades kategorier på basen av resultaten från intervjuerna. Dessa jämfördes sedan med den teori vi använt oss av tidigare i arbetet. För att öka ”verklighetskänslan” i analysen användes också citat från intervjuerna för att illustrera

olika fenomen som behandlats i teoridelen. Analysen visade att kategorierna och teorin stämde väl ihop med varandra. All teori som behandlats i teoridelen gick dock inte att tillämpa på den empiriska forskningens resultat.

Angående den externa validiteten försöker man se huruvida resultaten man fått kan generaliseras från de få enheter man undersökt till andra enheter som inte undersökts. (Jacobsen 2007 s. 166) Kvalitativ forskning går ändå inte ut på att generalisera utan i stället gå på djupet och försöka uppnå en förståelse för ett begrepp eller ett fenomen. Barnen i vår undersökning får representera barnperspektivet på vår forskning. Vi kan inte påstå att de representerar en hel grupp, dvs. förskolebarn i allmänhet. Den generalisering vi dock har kunnat utföra är sammankopplingen mellan teori och empiri. Då våra resultat om barnens upplevelser och åsikter väl stämde ihop med det som vår teori presenterade om samma ämne; barnets känsla av delaktighet anser vi att vår forskning uppnår extern validitet.

Nästa fråga man bör ställa sig är huruvida resultaten man kommit fram till är reliabla. Här poängterar Jacobsen (2007 s. 169) att den som blir undersökt påverkas av undersökaren och vice versa. I kapitlet om den kvalitativa metoden 5.3 beskrevs olika faktorer som bör tas i beaktande vid utförandet av intervjuer. Dessa är bl.a. undersökareffekten och kontexteffekten. En tredje faktor som kan påverka undersökningens reliabilitet är slarv från undersökarens sida gällande nedteckningen och analysen av data. Som tidigare nämnts användes en bandspelare vid samtliga intervjuer. Nedteckningen av intervjuerna blev därför mycket noggrann då möjligheten att noggrant lyssna igenom materialet fanns. Jacobsen poängterar vidare att man kan mäta reliabiliteten på sin analys genom att en gång till välja ut citat till de kategorier man skapat. Risken här är att man ser saker och ting på samma sätt som man gjorde den förra gången. En annan möjlighet skulle enligt Jacobsen vara att man lät en annan oberoende undersökare kombinera kategorier och citat för att kontrollera om han eller hon skulle se saken på samma sätt. Jacobsen menar att detta ändå är relativt ovanligt eftersom det är mycket resurskrävande. Av samma orsak har vi valt att inte genomföra en dylik testning av reliabiliteten.

Slutligen poängterar Jacobsen (2007 s. 175) att öppenhet genom hela forskningsprocessen är av stor betydelse för validiteten och reliabiliteten. Om man som forskare har varit öppen om hur man gått tillväga i forskningens olika skeden ger man

läsaren möjligheten att själv reflektera och ta ställning till huruvida slutsatserna är reliabla eller inte. Vi har genom hela forskningsprocessen strävat efter att uppnå en så hög grad av öppenhet som möjligt och anser att detta medför validitet och reliabilitet till vår forskning.

9 AVSLUTANDE DISKUSSION

I detta kapitel kommer vi att reflektera över fortsatt forskning och även att ha en avslutande diskussion om hur vi anser att vi överlag lyckats med vår undersökning och vad vi har lärt oss, både vad gäller forsknings processen och själva ämnet delaktighet inom den egna familjen. Arbetslivsrelevansen med vårt arbete kommer vi även att reflektera över.

Vi anser att vi fått svar på samtliga forskningsfrågor (se kapitel 7.3) och även uppnått vårt syfte med att undersöka hur barn och föräldrar upplever delaktigheten och hur man kunde främja deras upplevelse av delaktighet inom familjen. Vad gäller arbetets relevans för socionomer anser vi att det gällande delaktighet borde utgöra en del av socionomens kärnkunnande. Delaktigheten är viktig för varje människas välbefinnande oberoende livssituation eller ålder. Angående familjen och samhället är det viktigt att förstå sambandet hur dessa påverkas av varandra. I arbetet som socionom kommer man oundvikligen i kontakt med familjer, därmed i kontakt med olika individer, i olika sammanhang och då behöver man kunskapen om vad delaktighet innebär och består av.

Som förslag till fortsatt forskning kunde man fördjupa t.ex. föräldraperspektivet. Man kunde gå djupare in i föräldrarnas upplevelse av delaktigheten i den egna familjen genom att utföra även en kvalitativ studie med föräldrarna som respondenter. Då kunde man genom djupgående intervjuer, antingen individuellt eller i grupp fånga föräldrarnas upplevelser. Om man utförde både en kvalitativ och en kvantitativ studie under temat skulle resultatet bli mycket vältäckande. Man kunde också göra en forskning gällande känslan av delaktighet i familjer med någon form av problem. Då kunde man undersöka hur känslan av delaktighet kunde främjas i dessa familjer och hur upplevelsen av delaktighet kunde hjälpa dem som familj. En tredje idé kunde vara att undersöka hur man som barntädgårdslärare kunde använda sig av fostringsgemenskapen på ett effektivare sätt så att man kunde stöda föräldrarna i sitt föräldraskap. Här kunde man koncentrera sig på barntädgårdslärarnas och föräldrarnas åsikter om hur de upplever att fostringsgemenskapen fungerar. Man kunde även gå in på föräldrarnas och barntädgårdslärarnas åsikter och tankar om vad som skulle kunna göras för att förbättra fostringsgemenskapen.

Vi tycker att arbetsprocessen har varit väldigt givande och lärorik. Vi har lärt oss mycket om själva genomförandet av både den kvalitativa och kvantitativa

undersöknings metoden. Vi har därmed även lagt märke till vissa brister i vårt tillvägagångsätt och skulle därför göra vissa steg i forskningen på annat sätt. Vi har dock lärt oss mycket nyttigt om våra individuella sätt att arbeta men också om att samarbeta. Gällande själva ämnet delaktighet inom den egna familjen har vi också lärt oss en hel del, bl.a. om vad som utgör de viktigaste komponenterna för känslan av delaktighet, både för barnen och för föräldrarna. Vi har lärt oss att det handlar om mycket konkreta och jordnära faktorer som utgör grunden för främjandet av delaktigheten i familjen. Inför vårt kommande arbetsliv som socionomer känner vi att vi fått mycket nyttig kunskap, speciellt gällande barnets delaktighet, som vi upplever att vi kommer att ha användning av i framtiden. Även om vi gjort vår undersökning ur både barns och föräldrars synvinkel på delaktighet, alltså ur ett familjeperspektiv, tycker vi att vi kan använda den kunskap vi fått om barnets delaktighet också t.ex. inom dagvården. Vi har också fått en större förståelse för fostringsgemenskapens betydelse för föräldrarna samt för olika samhällseliga faktorerers inverkan på familjens vardag.

KÄLLOR

- Alasuutari, Maarit. 2003, *Kuka lasta kasvattaa?* Helsinki: Gaudeamus Kirja, s.199
- Alden, Bengt. 2005, Onnea ja turvaa I : Hansson, Jorunn & Oscarsson, Christina 2005. red. *Onnellinen lapsuus. Kirja vanhemmille*. Kustannusosakeyhtiö Otava, s. 26
- Almqvist, Lena; Eriksson, Lilly & Granlund, Mats. 2004, Delaktighet i skolaktiviteter – ett systemteoretiskt perspektiv. I: Gustavsson, Anders, red. *Delaktighetens språk*. Lund: Studentlitteratur, s. 138
- Antonovsky, Aaron. 1991, *Hälsans mysterium*. Natur och Kultur, 253 s
- Aromaa, Juha 2001, Lapsi työmarkkinapöytään. I: Sulku, Sirpa & Aromaa, Juha, red. *Kohtaamispaikkana lapsuus. Vuoropuhelua lapsen maailmasta*, Helsingfors: Oy Edita Ab s.121
- Asplund, Rita; Lilja, Reija & Kauppinen, Kaisa. 2007, *Är familjeledighet och dess kostnader en broms för jämställdhet mellan könen?* [www] Social- och hälsovårdsministeriet. Tillgänglig: www.socialochhalsovarsministeriet.fi Hämtad 17.9.2009
- Bardy, Marjatta. 2002, Lasten osallisuus – keitä me olemme, mihin me kuulumme ja kuinka me elämme? I: Bardy, Marjatta; Salmi, Minna & Heino, Tarja, red. *Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittisen keskusteluun*. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy, 188 s. 123-125
- Bjervås, Lotta. 2000, Det kompetenta barnet. I: Johansson, Eva & Pramling Samuelsson, Ingrid 2003, red. *Förskolan – barns första skola!* Lund: Studentlitteratur, s. 68-69
- Doverborg, Elisabet & Pramling, Ingrid. 1998, *Att förstå barns tankar. Metodik för barnintervjuer, 2 upplagan*. Stockholm: Liber AB, 87 s.
- Ellneby, Ylva. 2005, Miten stressi vaikuttaa lapseen? I: Hansson, Jorunn & Oscarsson, Christina, red. *Onnellinen lapsuus. Kirja vanhemmille*. Kustannusosakeyhtiö Otava, s. 47
- Emilson, Anette. 2003, Sätta barnet i centrum – en fråga om perspektiv. I: Johansson, Eva & Pramling Samuelsson, Ingrid, red. *Förskolan – barns första skola!* Lund: Studentlitteratur, s. 47
- Enroth-Roswall, Mikaela & Lindell, Annika 2009, En utvecklingsprocess gällande brukarens delaktighet I: Söderström, Eivor; Julkunen, Ilse; Backman, Ann, red. Helsingfors 2009: *Att utveckla praktiken – i praktiken*, FSKC Rapporter 1/2009 Ab Det finlandssvenska kompetenscentret inom det sociala området s.58-59 [www] Tillgänglig: http://www.fskompetenscentret.fi/page255_sv.html Hämtad 14.10.2009.

- Finlex. 1983, *Lag angående vårdnad om barn och umgängesrätt 1983/361*. [www]
Tillgänglig: <http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1983/19830361?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=v%C3%A5rdnad%20av%20barn%20och%20umg%C3%A4ngesr%C3%A4tt> Hämtad: 20.9.2009
- FN:s generalförsamling 1989, *FN's konvention om Barnets Rättigheter*. [www]
Tillgänglig: <http://www.barnensraddningsark.com/fn-barnkonvention-hela.shtml>
Hämtad: 15.10.2009
- Giddens, Anthony. 2007, *Sociologi*, 5 upplagan. Lund: Studentlitteratur, 743 s.
- Hakala, Marika; Järvinen, Mari & Torikka, Mari. 2000, *Kasvatusvastuu osana vanhemmuutta*. [www] Pro gradu avhandling. Tammerfors universitet. Tillgänglig: www.tampereenyliopisto.fi Hämtad 17.9.2009
- Halldén, Gunilla. 2003, *Barnperspektiv som ideologiskt eller metodologiskt begrepp*. Pedagogisk forskning i Sverige Årg. 8 nr.1-2 s.12-23 [www], Tillgänglig: <http://www.ped.gu.se/pedfo/pdf-filer/hallden.pdf> Hämtad: 25.10.2009.
- Hansson, Jorunn & Oscarsson, Christina. 2006 a) Perhe. I: Hansson, Jorunn & Oscarsson, Christina, red. *Onnellinen lapsuus Kirja vanhemmille*. Kustannusosakeyhtiö Otava, s. 31
- Hansson, Jorunn & Oscarsson, Christina. 2006 b) Vanhemmuus. I: Hansson, Jorunn & Oscarsson, Christina, red. *Onnellinen lapsuus Kirja vanhemmille*. Kustannusosakeyhtiö Otava, s. 18
- Heikkilä, Marianne. 2003, Minustako lahjoittaja. I: Heikkilä, Marianne & Luumi, Pertti. *Rakasta lasta – Suojele lapsuutta*. Helsinki: LK-KIRJAT, s. 16-18, 21
- Hellsten, Tommy. 2000, *Föräldraskap. Makt med ansvar*, Helsingfors: Samarbete mellan Församlingsförbundets förlag Ab och Bokförlaget Cordia, 162 s.
- Hermanson, Elina. 2006, Nuori – lapsi aikuisen vaatteissa? I: Hermanson, Elina & Martsola, Riitta, red. *Aikuinen vanhemmuus. Katoavan kasvatuksen jäljillä*. Helsingfors: Kirjapaja Oy, s.15, 23
- Hujala, Eeva; Puroila, Anna-Maija; Parrila-Haapakoski, Sanna & Nivala, Veijo. 1998, *Päivähoidosta varhaiskasvatukseen*. Varhaiskasvatus 90 Oy, s.243
- Hämäläinen, Juha & Nivala, Elina. 2008, *Kasvatustiede. Pedagogisen ihmistyön tiede*. UNIPress Suomi, s.222
- Imsen, Gunn. 2000, *Ellevens värld. Introduktion till pedagogisk psykologi*. 4 uppl. Lund: Studentlitteratur, s.507
- Johansson, Eva & Pramling Samuelsson, Ingrid. 2003, *Förskolans vardag*. I: Johansson, Eva & Pramling Samuelsson, Ingrid *Förskolan – barns första skola*, red. Lund: Studentlitteratur, s. 23-24

- Kallinen, Kaija. 2001, Työllisyys on perhepolitiikkaa. I: Sulku, Sirpa & Aromaa, Juha, red. *Kohtaamispaikkana lapsuus. Vuoropuhelua lapsen maailmasta*, Helsingfors: Oy Edita Ab, s. 109 -112, 115-116
- Karisto, Antti; Takala, Pentti & Haapola, Ilkka 1998, *Finland i förvandling. Levnadsstandardens, livsföringens och socialpolitikens utveckling i Finland*. Helsingfors: WSOY, s. 421
- Killen, Kari. 2000, *Barndomen vara i generationer. Om förebyggande arbete med utsatta familjer*. Oslo: Kommuneforlaget AS, s. 261
- Kinnunen, Saara. 2003, *Anna mun olla lapsi*. Helsinki: Kirjapaja Oy, s.240
- Lundberg, Monika 2005, Sisarusten välinen yhteenkuuluvuus. I: Hansson, Jorunn & Oscarsson, Christina, red. *Onnellinen lapsuus. Kirja vanhemmille*. Kustannusosakeyhtiö Otava, s. 61-62
- Martsola, Riitta. 2006, Lapsiaikuisia ja aikuislapsia. I: Hermanson, Elina & Martsola, Riitta, red. *Aikuinen vanhemmuus. Katoavan kasvatuksen jäljillä*. Helsingfors: Kirjapaja Oy, s. 37-39
- Mauritzon, Ulla & Säljö, Roger. 2003, Ja vill va Simba å du ä Nala. I: Johansson, Eva & Pramling Samuelsson, Ingrid, red. *Förskolan – barns första skola!* Lund: Studentlitteratur. s. 168
- Missios, Ioannis. 2006. Vanhempien merkitys. I: Hansson, Jorunn & Oscarsson, Christina, red. *Onnellinen lapsuus Kirja vanhemmille*. Kustannusosakeyhtiö Otava, s. 32-33
- Molin, Martin. 2004, Delaktighet inom handikappområdet – en begreppsanalys. I: . Gustavsson, Anders, red. *Delaktighetens språk*. Lund: Studentlitteratur. s. 68-70
- Nilsson, Björn & Waldemarsson, Anna-Karin. 2007, *Kommunikation. Samspel mellan människor*, 3 uppl. Studentlitteratur, 169 s. ISBN: 978-91-44-04128-5
- Nordström, Irene. 2004, Delaktighet på jämlika och ojämlika villkor – om lindrigt utvecklingsstörda skolbarns relationer och samspel med kamrater. I: Gustavsson, Anders, red. *Delaktighetens språk*. Lund: Studentlitteratur. s. 207
- Pramling Samuelsson, Ingrid & Sheridan, Sonja. 1999, *Lärandets grogrund*. Lund: Studentlitteratur, 150 s.
- Sinkkonen, Jari. 2008, *Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun*. WSOY, 296 s
- Social-och hälsovårdsministeriet. 2006, *Perhepolitiikka Suomessa* [www] Tillgänglig: http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/_julkaisu/1058023 Hämtad: 4.5.2009
- Stakes. 2005, *Grunderna för småbarnsfostran*. [www] Vaajakoski :Gummerus kirjapaino Oy.

Tillgänglig: http://varttua.stakes.fi/NR/rdonlyres/EA1733C8-94BB-4CF7-8182-C84E1AEF2A56/0/s_vasu.pdf Hämtad 4.5.2009

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2009, *Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakkoarvioinnin järjestämiseksi*. [www] Tillgänglig: http://www.tenk.fi/JulkaisutjaOhjeet/eettiset_periaatteet.pdf Hämtad: 12.11.2009

Informationsbrev till dem som förmedlar kontakten och anhållan om forskningslov

BILAGA 1

Barnens och föräldrarnas känsla av delaktighet inom den egna familjen

Bästa förman för förskoleundervisningen!

Vi heter Tanya Andersson och Malin Lassas och vi är sista årets socionomstuderande vid Arcada, Nylands svenska yrkeshögskola. Vi skriver vårt examensarbete om barnens och föräldrarnas känsla av delaktighet inom den egna familjen. I vårt examensarbete är vi intresserade av att veta hur man på bästa möjliga sätt kan främja känslan av delaktighet i den egna familjen.

Vi kommer att skicka enkäter till alla svenskspråkig förskolebarns föräldrar i Lovisa, Liljendal, Pernå och Strömfors via förskolorna. Vi kommer också att göra fyra temaintervjuer. Vi kommer att välja ut ett barn från varje kommun.

Vi anhåller om att få samarbeta med enheten för förskoleundervisningen för att få föräldrar och barn som respondenter.

Med vänlig hälsning,

Studerande

Tanya Andersson

tanya.andersson@arcada.fi

Malin Lassas

malin.lassas@arcada.fi

Handledare

Rut Nordlund-Spiby

rut.nordlund-spiby@arcada.fi

Plats och datum_____

Bifogar här en blankett med lov om undersökningstillstånd. Skicka detta tillbaka till oss i det bifogade frankerade kuvertet. Vi skickar Dig sedan ett exemplar av avtalet när vi fått handledarens underskrift.

Härmed ges forskningslov till Malin Lassas och Tanya Andersson

Plats och Tid

Underskrift och namnförtydligande

Barnens och föräldrarnas känsla av delaktighet inom den egna familjen

Vi heter Tanya Andersson och Malin Lassas och vi är sista årets socionomstuderande vid Arcada, Nylands svenska yrkeshögskola. Vi gör vårt examensarbete om barnens och föräldrarnas känsla av delaktighet inom den egna familjen. I vårt examensarbete är vi intresserade av att veta hur man på bästa möjliga sätt kan främja känslan av delaktighet i den egna familjen. Rut Nordlund- Spiby fungerar som vår handledare.

Vi skulle vilja samarbeta med Er gällande vårt examensarbete. Vi kommer att göra fyra temaintervjuer, med ett barn per kommun. Vi önskar att Ni kunde hjälpa oss att välja ut fem barn som enligt Er skulle lämpa sig för vår intervju. Av dessa barns föräldrar kommer vi att anhölla om samtycke gällande deras barns deltagande vid intervjutillfället. Vi skulle även vara tacksamma i fall Ni kunde bidra med ett utrymme där intervjun kan äga rum. Detta på grund av att intervjutillfället äger rum under förskoledagen och för att barnet känner sig tryggare samt bekvämare i en bekant miljö. Ni har möjlighet att välja både veckodag och klockslag för intervjun. Vi kommer då det passar Er!

Vi kommer även att skicka ut enkäter till alla förskolebarns föräldrar i Lovisa, Liljendal, Pernå och Strömfors. Vi önskar att Ni kunde hjälpa oss genom att ge en lista med namnen på alla förskolebarn i alfabetisk ordning. Vi kommer att koda våra enkäter på basen av denna lista, vilket gör att vi vet till vilken familj de ev. påminnelsebrevet skall skickas. På detta sätt bibehålls föräldrarnas anonymitet. Vi hoppas att Ni kan ta emot de ifyllda enkäterna och bevara dem. Enkäterna returneras i förseglade kuvert och får inte öppnas. Tack för Ert samarbete!

Studerande

Tanya Anderssontanya.andersson@arcada.fi

Malin Lassasmalin.lassas@arcada.fi

Handledare

Rut Nordlund-Spiby

rut.nordlund-spiby@arcada.fi

Plats och datum_____

Barnens och föräldrarnas känsla av delaktighet inom den egna familjen

Bästa föräldrar / vårdnadshavare!

Vi heter Tanya Andersson och Malin Lassas och vi är sista årets socionomstuderande vid Arcada, Nylands svenska yrkeshögskola. Vi skriver vårt examensarbete om barnens och föräldrarnas känsla av delaktighet inom den egna familjen. I vårt examensarbete är vi intresserade av att veta hur man på bästa möjliga sätt kan främja känslan av delaktighet och gemenskap i den egna familjen.

Vi har valt att skicka våra enkäter till alla Er som har barn i svenskspråkig förskola i Lovisa, Liljendal, Pernå eller Strömfors. Enkäten kommer att behandlas konfidentiellt. Koden i övre högra hörnet på enkäten gör det möjligt för oss att enbart registrera dem som besvarat enkäten. Därefter avlägsnas koden från blanketten.

Vi skulle vara väldigt tacksamma ifall Ni ville delta i vår undersökning. Tack vare Era erfarenheter och åsikter blir vår verklighetskoppling starkare. Tack för Er medverkan!

Med vänlig hälsning,

Studerande

Tanya Andersson

tanya.andersson@arcada.fi

Malin Lassas

malin.lassas@arcada.fi

Handledare

Rut Nordlund-Spiby

rut.nordlund-spiby@arcada.fi

Plats och datum_____

Vänligen returnera enkäten i det bifogade kuvertet till förskolan senast 13.11.2009. Kuvertet returneras slutet.

Barnens och föräldrarnas känsla av delaktighet inom den egna familjen

Enkäten ifylls individuellt genom att ringa in det svarsalternativ som passar bäst.

- 1) Kön
a. Kvinna
b. Man

- 2) Ålder
a. 20-29
b. 30-39
c. 40-49
d. 50-59

- 3) Grad av utbildning
a. Grundskola
b. Andra stadiets examen
c. Yrkeshögskole examen
d. Universitets examen

- 4) Hur många vuxna hör till Ditt hushåll?
a. en
b. två

- 5) Hur många barn hör till Ditt hushåll?
a. 1
b. 2
c. 3
d. 4
e. 5
f. Flera barn. Hur många?_____

Arbete och familj

6) Hur ser Din och Din ev. makes/makas/sambos arbetssituation ut?

Din situation:

Ev. makes/makas/sambos:

a. Regelbundet dagsarbete

a. Regelbundet dagsarbete

b. Tvåskiftesarbete

b. Tvåskiftesarbete

c. Treskiftesarbete

c. Treskiftesarbete

d. Studerande

d. Studerande

e. Arbetslös

e. Arbetslös

f. Annat. Vad? _____

f. Annat. Vad? _____

7) Anser Du att Din arbetssituation lämnar tillräckligt utrymme för gemensam tid med Ditt/Dina barn?

a. Ja, alltid

b. Ofta

c. Ibland

d. Sällan

e. Nej, aldrig

8) Hur mycket gemensam tid har Du i genomsnitt med Ditt/ Dina barn per vardag?

Ange i timmar.

a. 1-2

b. 3-4

c. 5-6

d. 7-8

e. 9-10

9) Anser Du att er familj får tillräckligt med stöd i form av information gällande Ditt/Dina barn?

a. Helt av samma åsikt

c. Delvis av annan åsikt

b. Dels av samma åsikt

d. Helt av annan åsikt

10) Anser du att er familj erbjuds tillräckligt med tid och möjlighet till växelverkan med daghemspersonalen?

a. Helt av samma åsikt	c. Delvis av annan åsikt
b. Dels av samma åsikt	d. Helt av annan åsikt

Familjens fritid

11) Vad brukar Du göra tillsammans med Ditt/Dina barn? *Ringa in alla de svarsalternativ som passar.*

- a. Leka
- b. Läsa böcker
- c. Träffa andra föräldrar och ev. barn
- d. Rita
- e. Hushållssysslor (barnet/barnen deltar)
- f. Utomhusaktiviteter
- g. Pyssla
- h. Annat. Vad? _____

12) Har Ditt/Dina barn en hobby/hobbyer? a. Ja b. Nej

13) Är Du insatt i Ditt/Dina barns hobby/hobbyer? a. Ja b. Nej

14) Hur upplever du familjens gemensamma tid? *Ringa in alla de svarsalternativ som passar.*

a. Avslappnande	g. Intressant
b. Stökig	h. Onödig
c. Stressig	i. Annat.Hur?_____
d. Rolig	_____
e. Givande	
f. Tråkig	

Familjens vardagsrutiner

15) Vilka måltider äter familjen tillsammans på vardagar?

a. Morgonmål:	alltid	ibland	aldrig
b. Mellanmål:	alltid	ibland	aldrig
c. Middag:	alltid	ibland	aldrig
d. Kvällsmål:	alltid	ibland	aldrig

16) Finns det tidsbegränsning i fall Ditt/Dina barn vistas vid datorn?

- a. Ja, 15 min 30 min 45min 60min

Annan tidsbegränsning. Hur länge?_____

- b. Nej

17) Har Ni bestämda läggdagstider för Ert/Era barn? a. Ja b. Nej

18) Upplever Du att det är viktigt med gränser för barn i förskoleåldern?

- a. Mycket viktigt
- b. Ganska viktigt
- c. Inte så viktigt
- d. Inte alls viktigt

Högtider och traditioner

19) Vilka av dessa högtider firar familjen tillsammans?

a. Jul	e. Midsommar
b. Nyår	f. Morsdag
c. Påsk	g. Farsdag
d. Valborg	Andra. Vilka? _____

20) Hur viktigt är det att de högtider Du valde ovan firas tillsammans med familjen?

- a. Mycket viktigt
- b. Ganska viktigt
- c. Inte så viktigt
- d. Inte alls viktigt

Känslan av delaktighet

21) Hur upplever Du känslan av delaktighet i er familj?

- a. Stark
- b. Ganska stark
- c. Ganska svag
- d. Mycket svag

22) Vad skulle man kunna göra för att stärka känslan av delaktighet i den egna familjen?

Ett stort tack för Ditt deltagande!

Barnens och föräldrarnas känsla av delaktighet inom den egna familjen

Hyvät vanhemmat / huoltaja!

Olemme kaksi viimeisen vuoden sosionomiopiskelijaa, Tanya Andersson ja Malin Lassas, Arcada – Nylands svenska yrkeshögskolan koulusta. Meidän opinnäytetyössämme keskitymme lapsen ja vanhempien täysipainoiseen yhteenkuuluvuuden tunteen luomiseen perheenä, sekä siihen miten yhteenkuuluvuuden tunnetta voidaan vahvistaa.

Olemme päättäneet lähettää lomakkeemme kaikille Teille, joilla on lapsi ruotsinkielisessä esikoulussa Loviisassa, Liljendalissa, Pernajassa tai Ruotsinpyhtäällä. Meillä on täysi salassapitovelvollisuus käsitellessämme lomakkeiden tietoja. Lomakkeen oikeassa kulmassa olevan koodin avulla voimme ainoastaan rekisteröidä ne lomakkeet joihin on vastattu. Sen jälkeen koodi poistetaan lomakkeesta.

Olisimme hyvin kiitollisia Teidän osallistumisestanne! Teidän kokemusten ja mielipiteidenne avulla opinnäytetyömme uskottavuus sekä todellisuuteen liittyminen paranee. Kiitos osallistumisestanne!

Ystävällisin terveisin,

Opiskelija

Tanya Andersson

tanya.andersson@arcada.fi

Malin Lassas

malin.lassas@arcada.fi

Ohjaaja

Rut Nordlund-Spiby

rut.nordlund-spiby@arcada.fi

Paikka ja aika _____

Palautattehan kyselylomakkeen vastauskuoressa ystävällisesti viimeistään 13.11.2009 esikouluun. Vastauskuori palautetaan suljettuna.

Barnens och föräldrarnas känsla av delaktighet inom den egna familjen

Kyselylomakkeeseen vastataan henkilökohtaisesti ympyröimällä vastausvaihtoehto, joka sopii parhaiten.

1) Sukupuoli	a. Nainen	b. Mies			
2) Ikä	a. 20-29	b. 30-39			
	c. 40-49	d. 50-59			
3) Koulutustaso	a. Peruskoulu	b. Toisen asteen			
tutkinto	c. Ammattikorkeakoulu	d. Yliopisto tutkinto			
	tutkinto				
4) Kuinka monta aikuista ruokakuntaasi kuuluu?	a. Yksi	b. Kaksi			
5) Kuinka monta lasta ruokakuntaasi kuuluu?	a. 1	b. 2	c. 3	d. 4	e. 5
	e. Useampi lapsi? Kuinka monta? _____				

Työ ja perhe

6) Millainen Sinun ja mahd. puolison/avopuolison työtilanne on?

Sinun:

Mahd. puolison/avopuolison:

a. Säännöllinen päivätyö

a. Säännöllinen päivätyö

b. Kaksivuorotyö

b. Kaksivuorotyö

c. Kolmivuorotyö

c. Kolmivuorotyö

d. Opiskelija

d. Opiskelija

e. Työtön

e. Työtön

f. Muu. Millainen? _____

f. Muu. Millainen? _____

7) Jääkö Sinulle mielestäsi riittävästi aikaa lapsellesi/lapsillesi työn ohessa?

a. Kyllä, aina

b. Useimmiten

c. Joskus

d. Harvoin

e. Ei koskaan

8) Kuinka paljon yhteistä aikaa Sinulla on arkipäivisin lapsesi/lastesi kanssa?

Vastaa tunneissa.

a. 1-2

b. 3-4

c. 5-6

d. 7-8

e. 9-10

9) Saatteko perheenä mielestäsi riittävästi tietoa lapsestanne/lapsistanne päiväkodin henkilökunnalta?

a. Täysin samaa mieltä

c. Osittain eri mieltä

b. Osittain samaa mieltä

d. Täysin erimieltä

10) Saatteko perheenä mielestäsi riittävästi aikaa ja mahdollisuutta vuorovaikutukseen henkilökunnan kanssa?

a) Täysin samaa mieltä	c. Osittain eri mieltä
b) Osittain samaa mieltä	d. Täysin erimieltä

Perheen vapaa-aika

11) Mitä teet yleensä lapsesi/lastesi kanssa? *Ympyröi kaikki vastausvaihtoehdot, jotka sopivat.*

- a. Leikin
 - b. Luen kirjoja
 - c. Tapaan muita vanhempia ja mahd. lapsia
 - d. Piirrän
 - e. Kotitaloustöitä (lapsi/lapset osallistuu)
 - f. Ulkoilen
 - g. Askartelen
 - h. Muuta. Mitä? _____
-

12) Onko lapsellasi/lapsillasi harrastus/harrastuksia? a. Kyllä b. Ei

13) Oletko perehtynyt lapsesi/lastesi harrastukseen/harrastuksiin?

a. Kyllä b. En

14) Miltä perheesi yhteinen aika Sinusta tuntuu? *Ympyröi kaikki vastausvaihtoehdot, jotka sopivat.*

a. Rentouttavalta

g. Mielenkiintoiselta

b. Sekavalta

h. Turhalta

c. Stressaavalta

i. Muulta? Miltä? _____

d. Hauskalta

e. Antoisalta

f. Tylsältä

Perheen arkirutiinit

15) Minä ruokailuhetkinä perheesi syö yhdessä arkisin?

a. Aamupala: aina joskus ei koskaan

b. Välipala: aina joskus ei koskaan

c. Illallinen: aina joskus ei koskaan

d. Iltapala: aina joskus ei koskaan

16) Jos lapsesi käyttää/käyttävät tietokonetta, onko heillä aikarajoitus?

a. Kyllä 15 min 30 min 45 min 60 min

Muu aikarajoitus. Kuinka kauan? _____

b. Ei

c.

17) Onko Teillä päätetyt nukkumaanmenoajat?

a. Kyllä

b. Ei

18) Onko mielestäsi tärkeää, että esikouluikäisellä lapsella on rajat?

- a. Erittäin tärkeää
- b. Aika tärkeää
- c. Ei niin tärkeää
- d. Ei ollenkaan tärkeää

Juhlapyhiä ja perinteitä

19) Mitä näistä juhlapyhistä perheenne viettää yhdessä?

a. Joulua	e. Juhannusta
b. Uutta vuotta	f. Äitienpäivää
c. Pääsiäistä	g. Isänpäivää
d. Vappua	f. Muuta. Mitä? _____
- _____

20) Kuinka tärkeänä pidät, että yllä valitsemasi juhlapyhät vietetään perheen kanssa yhdessä?

- a. Erittäin tärkeänä
- b. Aika tärkeänä
- c. Ei niin tärkeänä
- d. Ei ollenkaan tärkeänä

Yhteenkuuluvuuden tunne

21) Minkälainen perheenne yhteenkuuluvuuden tunne on?

- a. Voimakas
- b. Aika voimakas
- c. Ei niin voimakas
- d. Ei ollenkaan voimakas

22) Mitä mielestäsi voisi tehdä parantaakseen perheen yhteenkuuluvuuden tunnetta?

Suuri Kiitos Osallistumisestasi!

Barnens och föräldrarnas känsla av delaktighet inom den egna familjen**INFORMATION OM MEDVERKAN**

Bästa föräldrar / vårdnadshavare!

Vi heter Tanya Andersson och Malin Lassas. Vi är sista årets socionomstuderande vid Arcada, Nylands svenska yrkeshögskola. Som examensarbete gör vi en undersökning om föräldrarnas och barnens känsla av delaktighet i den egna familjen. Arbetets syfte är att undersöka hur man på bästa möjliga sätt kunde främja känslan av delaktighet i familjen.

Vi kommer att intervjua fyra förskolebarn. Intervjutillfället kommer att ta ca 20-30 minuter och bestå av en diskussion mellan oss och barnet. Intervjun kommer att spelas in på band. Om ni önskar kan ni ges möjlighet att läsa igenom intervjun efter att den är utskriven. I vårt arbete kommer vi att använda både citat och referat från intervjun. Deltagandet i intervjun är frivilligt och som uppgiftslämnare har ert barn rätt att avbryta om han eller hon önskar. Ert barn behöver inte heller svara på frågor han eller hon inte vill.

Datamaterialet (det ditt barn sagt vid intervjun) kommer att avkodas så att ditt barn i vårt arbete är helt anonym. Under arbetets gång kommer uppgifterna att förvaras inlåsta och kommer bara att användas av oss. Efter att vi fått vårt arbete godkänt kommer allt material att förstöras.

Av de familjer som ger sitt samtycke till att barnet deltar i intervjun kommer sedan daghemspersonalen att välja ut det barnet som blir medverkande vid intervjutillfället. Tack för ert samarbete!

Vid eventuella frågor är ni välkomna att kontakta oss!

Studerande

Tanya Andersson

tanya.andersson@arcada.fi

Malin Lassas

malin.lassas@arcada.fi

Handledare

Rut Nordlund-Spiby

rut.nordlund-spiby@arcada.fi

Plats och datum _____

Skriftligt godkännande till mitt barn/mina barns deltagande i intervjun

Jag tillåter mitt/mina barn att delta i socionomstudernade Malin Lassas' och Tanya Anderssons intervju, som behandlar barnens upplevelse av delaktighet i den egna familjen. Jag är medveten om att mina barns personuppgifter och allt de säger i intervjun förblir anonyma. Jag är medveten om att allt material gällande intervjun förstörs då undersökningen är slutförd.

Jag godkänner att intervjun görs och att intervjutillfället bandas samt att intervjusvaren får användas i Malin Lassas' och Tanya Anderssons examensarbete.

Vänligen returnera formuläret för informerat samtycke till förskolan senast 9.11.2009.

Plats och datum

Underskrift och namnförtydligande

Barnens och föräldrarnas känsla av delaktighet inom den egna familjen**TIETOA OSALLISTUMISESTA**

Hyvät vanhemmat / huoltaja!

Olemme kaksi viimeisen vuoden sosionomiopiskelijaa, Tanya Andersson ja Malin Lassas, Arcada – Nylands svenska yrkeshögskolan koulusta. Meidän opinnäytetyössämme keskitymme lapsen ja vanhempien täysipainoiseen yhteenkuuluvuuden tunteen luomiseen perheenä, sekä siihen miten yhteenkuuluvuuden tunnetta voidaan vahvistaa.

Tulemme haastattelemaan neljää esikoululaista. Haastattelu kestää 20-30 minuuttia ja koostuu meidän ja lapsen välisestä keskustelusta. Haastattelut nauhoitetaan. Haastattelun jälkeen Teillä on mahdollisuus lukea puhtaaksi kirjoitettu versio, jos niin toivotte. Opinnäytetyössämme tulemme käyttämään lainauksia lasten sanomisista. Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista. Lapsellanne on oikeus keskeyttää osallistumisensa halutessaan, eikä hänen tarvitse vastata kysymyksiin joihin ei halua.

Meillä on täysi salassapitovelvollisuus koskien opinnäytetyötämme, eikä kenelläkään muulla tule olemaan käyttöoikeutta siihen tai kerättyyn materiaaliin. Kaikki mitä lapsesi sanoo haastattelussa, koodataan siten, että lapsesi pysyy täysin nimettömänä työssämme. Kun opinnäytetyömme on hyväksytty, kaikki materiaali tuhoetaan.

Osallistumiseen luvan antaneitten perheiden lasten kesken päiväkodin henkilökunta valitsee se lapsi, jotka lopuksi osallistuu haastatteluun.

Kiitos yhteistyöstänne!

Opiskelija

Tanya Andersson

tanya.andersson@arcada.fi

Malin Lassas

malin.lassas@arcada.fi

Ohjaaja

Rut Nordlund-Spiby

rut.nordlund-spiby@arcada.fi

Paikka ja aika _____

Kirjallinen hyväksyminen lapseni/lasteni osallistumisesta haastatteluun

Hyväksyn lapseni/lasteni osallistuvan sosionomiopiskelija Malin Lassaksen ja Tanya Anderssonin haastatteluun, joka käsittelee lasten kokemuksia osallisuudesta ja yhteenkuuluvaisuudesta omassa perheessään. Olen tietoinen siitä, että lapseni/lasteni henkilötiedot ja kaikki mitä he kertovat haastattelussa pysyvät täysin nimettöminä. Olen myös tietoinen siitä, että kaikki haastattelua koskeva materiaali tuhoetaan opinnäytetyön valmistuttua.

Hyväksyn että haastattelu tehdään ja että haastattelu nauhoitetaan. Hyväksyn myös, että haastattelun vastauksia käyetään Malin Lassaksen ja Tanya Anderssonin opinnäytetyössä.

Palautattehan kirjallisen hyväksyntänne esikouluun viimeistään 9.11.2009.

Paikka ja aika

Allekirjoitus ja nimenselvennys

1.) Bakgrundsfrågor

- Vem hör till Din familj?
- Vem bor Du med?
- Vilken tid går Du hem från förskolan/ Är Du halvdags- eller heldagsbarn”?

2.) Aktiviteter i vardagen

a) Barnets morgon

- Vilken tid stiger Du upp/vaknar Du?
- Vad gör Du hemma på morgonen?
- Äter Du morgonmål hemma eller på förskolan?

b) Barnets eftermiddag och kväll

- Vem hämtar Dig från förskolan?
- Vart går Du från förskolan?
- (Vilken tid går Du hem/ blir Du hämtad?)
- Vad gör Du hemma?
- Äter Ni alla tillsammans?
- Brukar Du se på TV på kvällen?
- (Med vem brukar Du se på TV?)
- Brukar du äta kvällsmål?
- (Brukar Ni alla äta kvällsmål tillsammans?)
- Brukar Du borsta tänderna?
- (Brukar någon vara med Dig eller bruka Du borsta tänderna ensam?)
- Vilken tid går du och sova?
- Då Du skall lägga Dig/börja sova, brukar Du vara ensam eller är någon med Dig?

- Brukar Ni läsa saga?

3.) Aktiviteter på fritid och under högtider

a) Fritid

- Brukar hela familjen göra något tillsammans?
- (Vad brukar hela familjen göra tillsammans?)
- Vad är det roligaste Ni brukar göra tillsammans?
- Vad brukar Ni göra på veckoslut?
- Har du hobbyer? Vad i så fall?
- Brukar Du leka med kompisar på fritiden?
- Brukar Du vara hos/hälsa på mor- eller farföräldrar? Ensam eller med någon annan?
- Brukar Du vara hos/hälsa på andra släktingar ex. kusiner? Ensam eller med någon annan?

b) Högtider, födelsedagar och andra festligheter

- Hur brukar Ni fira Din födelsedag hemma?
- Hur brukar Ni fira julen? (nyår, påsken, vappen, midsommaren)
- Brukar ni gå och se på Lucia?
- Brukar ni fira lillajul?